

ŽIVOT

KULTURNĚ SPOLEČENSKÝ ČASOPIS • ČERVEN • JÚN • Czerwiec 1988 (ČÍSLO 361) CENA 50 ZŁ

LET 30 ROKOV

1. MÁJA vyše deväť miliónov osôb v celom Poľsku oslávilo tradičný sviatok pracujúcich. V stovkách spravodov a manifestácií v celej krajine dominovali heslá podporujúce hospodársku reformu a demokratizáciu nášho spoločenského i politického života, vyzývajúce k lepšej práci a vyjadrujúce znepokojenie o bezpečnej budúcnosti sveta. Manifestácie dali výraz presvedčeniu, že budúcnosť sveta pracujúcich je nerozlučne spätá so socializmom. Po prvý raz na čele provomájového spravodovu vo Varšave, ktorý prešiel tradičnou trasou z Grzybowského námestia na Námestie víťazstva, pochodovala popri najvyšších predstaviteľoch strany a štátu 60-členná skupina najvýznamnejších reprezentantov rôznych oblastí života, ktorí vynikajú talentom a úspechmi v práci.

V prejave k účastníkom spravodovu prvý tajomník ÚV PZRS a predsedu Štátnej rady Wojciech Jaruzelski o.i. povedal: „Na otázku, či budeme mať dosť odvahy, vytrvalosti a dôslednosti, je jedna odpoveď: Nech nikto nečaká na našu únavu, na zanechanie línie IX. a X. zjazdu. Nebude ani ústupu od otvorenosti, demokratizácie a línie národného dorozumenia, ani návratu k chaosu a anarchii. Nezastavíme sa pred odporom protireformátorov a vyčkávacích sil, ani pred náporom výtržníckych a destrukčných sôl. Na snímkach: W. Jaruzelski počas prejavu a záber z prvomájového spravodovu.

JE TO UŽ 30 ROKOV!

Až sa nechce veriť, že už toľko rokov uplynulo od zrodu nášho mesačnika, zrodu, ktorý predchádzali mnohé snahy. Za toto obdobie sme sa usilovali byť čo najbližšie našich čitateľov, najbližšie ľudských otázok. Vždy sme chceli, aby vzťahy medzi krajanmi a redakciou boli čo najúprimnejšie. Asi možno povedať, že to bolo tridsať rokov nepretržitej, novinárskej a spoločenskej služby v prospech najdôležitejších otázok nášho krajanstva.

Pripomeňme, že Život začal túto službu 15. júna 1958, keď z tlačiarenských strojov vo Varšave zislo prvé číslo nášho mesačníka.

Redakcia od začiatku udržiavala úzky vzäzok s čitateľmi, nábádala k spolupráci a spoluredigovaniu. Vypisovala pre mládež a dospelých rôzne súťaže, ktoré podnecovali a podporovali rozvoj kulturno-osvetového hnutia. Nezabúdala na pamätné udalosti pre naše národnostné menšiny. Plnila dôležitú informačnú, organizačnú a výchovnú funkciu. Nezabedňovala ani témy z bežného života našich kultúrnych súborov. Aktívne prispievala k rozvoju výuky materských jazykov: slovenského a českého.

Uplynuli roky, menili sa časy, neobchádzali ani nás všeobecne pociťované problémy a fažkosti. V tom čase sa rozvíjala naša krajina a v nej naše krajanstvo hnutie a sám Život. V našej práci nám pomáhala dôvera a prejavu uznania a vďaka čitateľov.

V dňoch jubilea d'akujeme predovšetkým našim činiteľom, autom, spolupracovníkom a dopisovateľom. Tak ako vždy, čakáme na vaše listy, milí čitateľia. Tak ako vždy, budeme vám slúžiť našimi radami.

NÁVRAT WITKACYHO. Pozůstatky Stanisława Witkiewicze-Witkacyho, jednoho z nejvýšších a nejoriginálnejších polských tvorcov našeho století, se vrátily do Zakopaného, kde býly pochovány na miestnom hřbitově.

Dílo tohto malíra a teoretika umění, dramatika, romanopisce a filozofa bylo za jeho života kontroverzní. Jeho průkopnická tvorba se teprve v naši době dočkala náležitého uznání.

Stanisław Witkiewicz spáchal sebevraždu 18. září 1939 v obci Jeziory na Polesí a tam byl pohřben. Po letech bylo rozhodnuto pochovať ho v Zakopaném v souladu s poslední vůlí jeho matky; jeho pozůstatky tam byly uloženy 15. dubna.

SVIATOK MORA. Poľská spoločnosť už tradične oslavuje koncom júna Dni mora a v ich rámci — 29. júna — Deň vojenského námorníctva. Tento rok uplyva 43 rokov od pamätných dní, keď poľskí námorníci začali strážiť morskú hranicu Ľudového Poľska; 43 rokov fažkej obnovy a potom všeestranej výstavby nášho hospodárstva a stráže na mori. Na snímke: vztýčenie vlajky na najnovšej lodi Polskej námornej plavby, ktorá má meno prof. Stanisława Kluczyńskiego, činiteľa DS a predsedu ÚV DS.

ZEGRZYNSKA PRIEHRADNÁ NÁDRŽ. Do tejto priehradu vytieklo okolo 2,5 tony nafty z cisterny umiestenej na bárke. V Nieporęcje vytvoril operačný štáb, ktorý riadi akciu odstraňovania znečistenia. Pri moste v Zegrzy postavili zvláštnu pontónovú hat. Nafta neohrozuje severný vodovod vo Wieliszewe, ktorý dodáva vodu do Varšavy.

Snímky: CAF

V ČÍSLE:

Výstava na ÚV KSSČaS	6
125 rokov Matice	6
slovenskej	6
Slovenské kroje	7
Rozhovor s opernou	
sólistkou	8
Krajania o Živote	10—11
Vo veci Slovákov	
na Spiši a Orave	12—13

Zmeny v zákone o národných výboroch

Aké najpodstatnejšie zmeny sú obsiahnuté v návrhu zákona o národných výboroch a územnej samospráve?

Týkajú sa hlavne upevnenia finančných základov národných výborov. Je predsa veľmi dôležité, či miestne výbory majú fondy, alebo či je ich pokladna prázdna a čaká na dotácie od nadriadených orgánov.

Ako bolo doteraz? Zo 49 vojvodských národných výborov, iba Národný výbor hlavného mesta Varšavy nedostáva dotácie.

Z 2404 gminných a mestských národných výborov iba 222, teda 9 percent, má rozpočet krytý vlastnými prameňmi príjmov. Aké veľké musia byť teda zmeny, aby sa táto situácia zmenila. Ide hlavne o rozšírenie vlastných zdrojov príjmov. Tento proces si vyžaduje čas a pravdepodobne potrvá dva roky.

Odkiaľ budú v najbližšom čase čerpať príjmy národné výbory? Predovšetkým z tzv. cieľových dotácií, určených na konkrétné ciele.

Tieto dotácie budú prideľované v roku 1989 a 1990.

Od budúceho roku bude zavedená daň z miezd a osobných príjmov. Táto daň posilní pokladne národných výborov, podobne ako daň z podnikov, ktoré prevezmú vojvodstvá od ústredných orgánov. Takýchto podnikov, ktoré prevzali vojvodstvá, je už 360 a hovorí sa, že ich bude 1500 až 2000. Problém spočíva v tom, že niektorým z týchto podnikov hrozí bankrot a vyhladky na príjmy od nich nie sú veľké.

Národné výbory budú mať právo zavádzat miestne dane. Stačia tieto dane uspokojiť rastúce potreby národných výborov? Uvidíme už v najbližšej budúcnosti.

Co zasa môžu očakávať národné výbory základného stupňa? Predovšetkým dostanú prostriedky z daní od družstiev a podnikových nehnuteľností. Obecne národné výbory budú môcť dostávať dvojročné úvery. Od bremeni to miestne fondy napríklad od ná-

kladov na vyplácanie dôchodkov pre rolníkov. Predvída sa, že budú oslobođené od daní ústredné podniky, keď budú prispievať na miestne ciele, napr. na výstavbu cesty alebo čistiarne odpadových vôd.

Nemožno však úplne počítať s tým, že gminné národné výbory budú pracovať bez dotácií. Nie je vylúčené, že ich podporí fond aktivizácie oblasti zaostávajúcich v rozvoji.

Iné zmeny? Národné výbory majú dostat štatút právnickej osoby. Vznikne komunálny majetok. Budú urýchlené demokratizačno-decentralizačné procesy.

Národné výbory základného stupňa prevezmú pod dozor inštitúcie a podniky, nachádzajúce sa v ich oblasti, budú tiež môcť menovať a odvolávať náčelníka, samostatnejšie schvaľovať plány a rozpočty, kontrolovať danovú správu.

Stúpne význam člena národného výboru. Bude mať právo imunity, ako aj náhradu za čas venovaný na spoločenskú činnosť. Predvída sa ďalšia posudková a finančná pravomoc pre samosprávu obyvateľov a viaciekou samosprávu.

Odhaduje sa, že celkove by národné výbory mali dostat od prevzatých podnikov asi 48 mld. zl. Napriek tomu asi jedna tretina národných výborov bude potrebovať dotácie. Vytvorí to možnosti, aby sa ekonomicky slabšie národné výbory spájali v silnejšie územné organizmy.

Zb.R.

POVEDALI NÁM O VOL'BÁCH

V súvislosti s výzvou ústredného výboru KSSČaS o aktívnu účasť vo volbách do gminných a vojvodských národných výborov sme požiadali niekoľkých krajanov, o krátke výpovede k tejto dôležitej udalosti v živote krajin.

JÁN MOLITORIS z Kacviny: Volby do zastupiteľských orgánov sú veľmi dôležité. Nový volebný poriadok umožňuje navrhovať svojich kandidátov všetkým spoločenským organizáciám, teda aj našej Spoločnosti. Preto naša účasť vo volbách znamená splnenie nielen občianskej, ale aj krajskej povinnosti. Budeme totiž voliť aj vlastných, krajských kandidátov. Vyzývam teda členov Spoločnosti, všetkých krajanov a krajanok, aby šli k volebným urnám a do-

kázali, že si vzorne plníme všetky občianske povinnosti.

JÁN FRANKOVIČ z Novej Belej: Volieb kandidátov na členov gminných a vojvodských národných výborov by sa mali zúčastniť všetci naši krajania a vôlebe všetci poľskí občania. Budeme totiž voliť ľudí zo svojho prostredia, ktorých najčastejšie všetci poznáme, a ktorí by nás mali nielen reprezentovať, ale aj najmä brániť naše záujmy. Nový volebný poriadok nám dáva možnosť nielen hlasovať, ale skutočne aj voliť svojich kandidátov.

JOZEF KRIŠÍK z Vyšných Lapšov: Nový volebný poriadok je demokratickejší, umožňuje totiž navrhoval svojich kandidátov spoločenským organizáciám. Naši krajania i doteraz vždy vzorne plnili svoje ob-

čianske povinnosti. Dúfam, že ani počas terajších volieb kandidátov do zastupiteľských orgánov nesklamú a všetci sa ich zúčastnia. Očakávam, že naši krajania budú opäť nielen medzi prvými, ktorí skončia hlasovanie, ale že si zároveň zvolia aj svojich krajských kandidátov, aby nás hlas bol v sade prítomný.

FRANTIŠEK KOVALČÍK z Krempach: Volby kandidátov do gminných a vojvodských zastupiteľských orgánov sú veľmi dôležitou udalosťou v živote celej krajiny. Totiž od sily, schopnosti a priebojnosti členov národných výborov závisí predsa vo veľkej miere nás každodenný život v spišských a oravských dedinkách. Sú to predsa náši priami reprezentanti, ktorí budú prenášať a tlmočiť naše požiadavky a problémy na vyšších miestach, teda budú mať väčšie vyhladky na realizáciu. Preto úlohou každého občana je účasť vo volbách a hlasovanie na tých najlepších kandidátov. V prípade našej národnostnej menšiny, účasť vo volbách je dôkazom toho, že sa cítime a sme plnoprávnymi občanmi tohto štátu.

KRAJANIA A SVOJPOMOCNÉ PRÁCE

Všetci dobре vieme, že v rámci svojpomocných prác sa na viedku urobilo veľmi veľa. Nielen v minulosti, ale aj dnes. Vďaka nim vzniklo mnoho nových verejnoprospešných objektov. Napríklad v Kacvine a v Nižných Lapšoch sa budujú hasičské remízy. Na ich výstavbu prispieva tiež štátna poistovňa.

Významnú pomoc pri takejto výstavbe poskytujú urbáre. Napríklad v Kacvine, kde pre výstavbu hasičskej remízy dali členovia urbáru stavebný pozemok, 37 kubických metrov dreva a nakońec aj svojpomocné práce. Poznamenajme, že členmi urbáru je len istá časť obyvateľov Kacviny. Dali teda na výstavbu re-

mízy, ktorá je mohutná, dalo by sa povedať priam stavba 21. stočenia, oveľa viac ako ostatní obyvatelia obce — svoj majetok a prácu.

Naši hasiči sice hovoria, že sa buduje pre nás samých. Na jednej strane je to pravda, ale na druhej strane vec vyzerá úplne ináč, lebo nie všetci prispievajú na stavbu rovnakým dielom. Týka sa to nielen stavebného pozemku a materiálu, ale aj svojpomocných prác. Býva totiž tak, že viaceri z tých, čo nie sú členmi urbáru, neprispievajú na stavbu a iné verejnoprospešné ciele ani len svojpomocnými práccami. Ako potom hovorí, že sa buduje pre všetkých? Je to spravodlivé?

Nie je — podľa mňa — správne, keď si niektorí u nás myslia, že urbár je kravou, ktorú možno donekonečna dojít. A nie je to prvýkrát, že urbár prispieva na verejnoprospešné ciele. Napríklad vklad urbára na elektrifikáciu Kacviny bol mimoriadne vysoký. Vtedy sice urbár vlastnil niekoľko dresov — 81 ha, ale okolo 500 ha lesov. Ak sa nemýlim, urbár vtedy dal na elektrifikáciu 1300 m³ dreva, ako aj peniaze. Bol to vysoký príspevok na správny cieľ, hoci — ako neskôr vysvetlio — bol to v značnej miere premárený príspevok, ale je to už iná otázka.

Náš urbár má veľké vlastné náklady. Samotnej pozemkovej dane platí asi 80 000 zl. ročne a poistenie lesa stojí oveľa viacej. Sú aj ďalšie výdavky. Napr. výdavky za sadenie stromkov, ktoré sme brali zo štátneho fondu, sa neplatilo nič. Dnes je to

veľký výdavok pre urbársku polikliniku. A predsa na mieste vyrúbaného lesa treba rýchlo sať nový, lebo les rastie dlho.

Na výročnej členskej schôdze urbára v roku 1987 bol schválený návrh generálnej opravy tzv. Ľudového domu, ktorý je vlastníctvom urbáru, ale dodnes sa nič neurobilo. Členstvo schôdze tiež navrhovali, aby hasičský zbor dal urbáru svoju starú remízu výmenou za veľký stavebný pozemok pre novú remízu. Ale ani to sa neuskutočnilo. Podaktori tvrdia, že sa neopláti opravovať spomínaný Ľudový dom, že ho treba zbúrať. Tento dom však dodnes prináša zisk 500 000 zl. ročne. Členovia urbára, aj ti, čo nechodia vždy na schôdze, mali by sa teda nad tým vážne zamyslieť, aby neuroobili chybu, ktorá v prípade zburania spomínaného domu by sa už nedala napraviť.

J.B.

ČTVRTÉ SETKÁNÍ

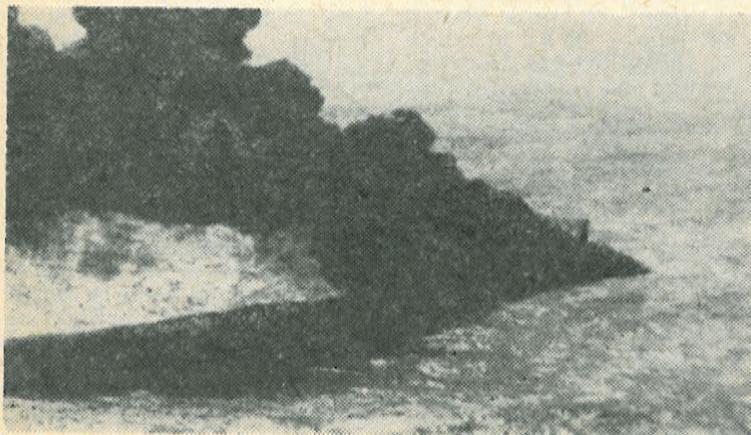
Z technických dôvodov nemôžeme opublikovať aktuálny snímek ze setkáni v Moskvě. Na našom snímku Michail Gorbačov a Ronald Reagan na setkání ve Washingtonu.

29. května přijel do Moskvy prezident Ronald Reagan. S tímto setkáním na nejvyšší úrovni, ohlášeném už v prosinci loňského roku, se všeobecně pojily naděje na podepsání smlouvy START o redukcí strategických zbraní. Před setkáním však tyto naděje zesláblly. Moskevské rozhovory ministra zahraničí SSSR Eduarda Sevardnadzeho se státním tajemníkem USA Georgem Schultzem nepřinesly podstatný pokrok v otázkách týkajících se kontroly a redukce zbrojení. Nevyložily sice naprostu možnost porozumění, ale oba ministři naznačili, že bude těžko ho dosáhnout. Je pochopitelné, že dialog o odzbrojení neprobíhá bez kontroverzí. Důležitý je však konečný výsledek rozhovorů na nejvyšší úrovni. Rozdíly se týkají mj. určení limitu manévrujících raket startujících z moře a vzduchu, zahrnutí eventuálním zákazem přemisťování raketových základen a konečné verifikace programu hvězdných válek. Dohoda o likvidaci raket krátkého a středního doletu, podepsaná loni v prosinci ze Washingtonu, byla nejen úspěchem v boji za bezpečnější svět, ale vytvořila základy pro další porozumění.

Příprava setkání na nejvyšší úrovni se prodloužila i proto, že se ještě nepodařilo změnit stereotypy myšlení na obou stranách stolu. Mluví se o více než tisíci sporných otázkách, z nichž každá může znamenat odložení moskevského setkání. Jeho výsledek bude záviset na množství konkrétních v diplomatickém zavazadle prezidenta USA a na množství dobré vůle, s níž přijíždí do Moskvy. V poslední době se tu neskrývá mínění, že Spojené státy ukazují zneklidňující nedostatech hotovosti zajistit pokrok v jednání START. Obě strany dobře vědě, že redukce strategických ofenzívnych zbraní má dnes absolutní přednost. Vědě rovněž, že význam problému nedovoluje pospíchat, že vyžaduje přesnosti, důvěry a garancí. Máme už za sebou cestu z Reykjavíku do Washingtonu, která učí, jak málo stačí k zničení něčeho, co se zdá být na dosah ruky. Učí však též, že i ten nejmenší projev dobré vůle může prolamit všechny překážky, které se ještě dnes zdají nepřekonatelné.

Zprávy ze setkání na nejvyšší úrovni v Moskvě přineseme v příštím čísle.

K TRAGICKEJ KATASTROFĚ lode Athenian Venture, patriacej polsko-gréckej plavebnej spoločnosti, došlo na Atlantickom oceáne asi 370 mil na juhovýchod od Newfoundlandu. Táto tanková loď (nosnosť 30 016 ton) vlezla bezolovnatý benzín, ktorý náhle explodoval a loď sa rýchlo potopila. Zahynula celá posádka lode — 24 polských námorníkov a 5 manželických členov posádky, ktoré cestovali loďou.

FRANÇOIS MITERRAND bol nedávno opäťovo zvolený za prezidenta Francúzska na nové, sedemročné obdobie. Vo voľbách, ktorých sa zúčastnilo 85 percent voličov, na socialista F. Mitterranda hlasovalo 54 percent, kým na jeho súpera, gaulistu Jacquesa Chiraca — 46 percent. V prvom prejave po voľbách novozvolený prezident zdôraznil, že chce pri sebe zjednotiť čo najviac Francúzov, čo by malo — ako možno predpokladať — ukončiť tradičné rozdenie spoločnosti V. republiky na farbicu a pravicu.

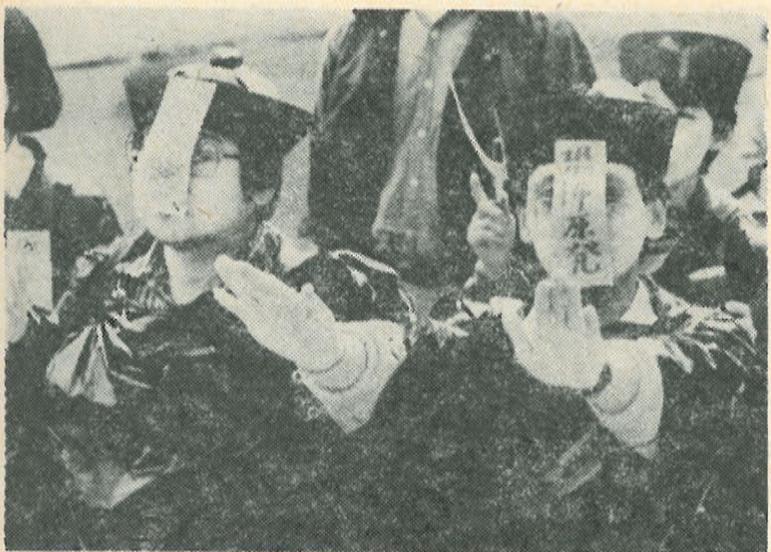

IRÁCKÝ PREZIDENT HUSSEIN vizituje oddíly na jižním úseku fronty. Irácká vojska dobyla poloostrov Fao, ktorý už dôležito než dva roky okupovali Iránci. Na tomto poloostrove, ležiacim na severnom okraji Perského zálivu, leží jediný irácký námořní prístav.

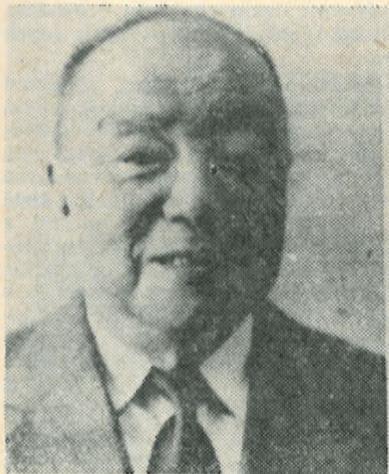
DAMAŠEK. Na pohrebe člena vedenia Organizácie pre oslobodenie Palestíny Abu Džihada, ktorého v Tuniske zavraždili agenti izraelských výzvedných služieb, sa zúčastnili tisíce osôb. Generálny tajomník OSN Javier Perez de Cuellar vydal vyhlásenie, v ktorom odsúdil zločin a obžaloval Izrael z narušenia suverenity a územnej integrity Tuniska.

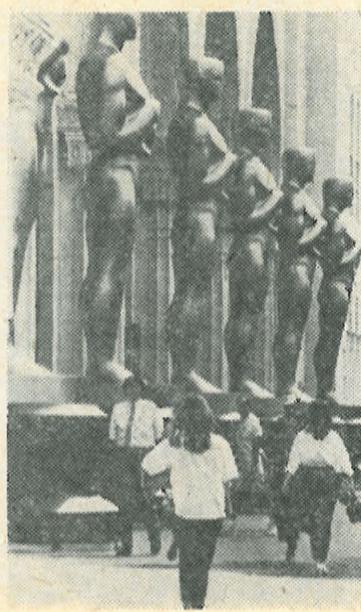

JAPONSKO. Na týchto stránkach sme už mnohokrát publikovali snímky z demonštrácií v rôznych krajinách proti jadrovému zbrojeniu a hviezdny vojnám. Nás dnešný záber je z mohutnej protestnéj manifestácie, ktorá sa konala prednedávnom v Tokiu a zúčastnilo sa jej vyše sedemtisíc obyvateľov japonského hlavného mesta.

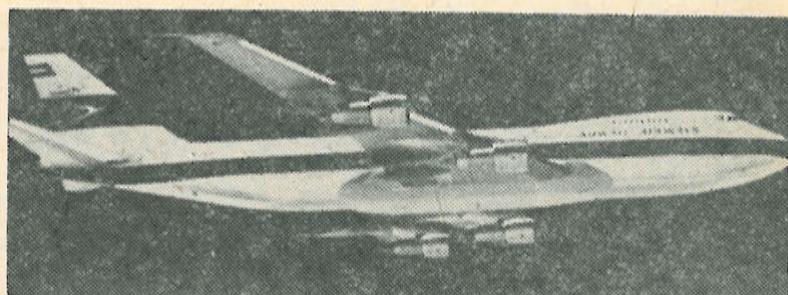
PEKING. Celočínske zhromaždenie ľudových zástupcov zvolilo nové vedenie štátu. Novým predsedom ČLR sa stal 81-ročný Jang Šang-kchun (zľava), ktorý je generálom, členom Politického byra a stálym podpredsedom vojenskej komisie UV KS Číny. Za podpredsedu ČLR zvolili 80-ročného Wang Cena (sprava) a predsedu vlády opäťovne 59-ročného Li Penga. Hlavný vodca a stratég čínskych reforiem, 84-ročný Teng Siao-pching, bol potvrdený vo funkcií predsedu Ústrednej vojenskej komisie ČLR, ktorú plní súčasne s funkciou stáleho predsedu vojenskej komisie UV.

USA. V Shrine Auditorium v Los Angeles (na snímke) slávnostne odovzdali tradičné ceny Americkej filmovej akadémie známe pod menom Oscar. Za najlepšiu snímku vybrali film talianskeho režiséra Bernarda Bertoluccia Posledný cisár, ktorý zároveň získal ešte ďalších osiem Oscarov. Za najlepší herecký výkon tieto ceny prevzali: Michael Douglas vo filmech Osudné očarenie a Wall Street, ako aj Cher (Cherylin Sertisie-nová) vo filme Moonstruck. Za najlepšiu vedľajšiu úlohu v tom istom filme získala Oscara Olympia Dukakisová a vo filme Ne-dotknuteľní — Sean Connery.

Snímky: CAF, TASS, AP, REUTER a archív

ARCHÍVNA SNÍMKA prúdového lietadla kuvajtských leteckých lietiek, ktoré uniesli teroristi na ceste z Bangkoku do Kuvajtu. Zia-dali prepustenie 17 teroristov zavretých v kuvajtských väzeniach. Po niekoľkých medzipristatiach v iránskom Mašhade, v Bejrúte a Larnake na Cypre, kedy teroristi zavraždili dve osoby — kuvajtského dôstojníka a hasiča — lietadlo doletelo do Alžíru. Tam po 15 dňoch uvoľnili napokom rukojemníkov. Nevedno, čo sa stalo s únoscami.

IZRAEL. V Jeruzaleme a v pásme Gazy sa rozprúdila vlna demonštrácií Palestincov po zavraždení jedného z vodcov Organizácie pre oslobodenie Palestíny. Došlo k prudkým zrážkam demonštrantov s izraelskou políciou a vojskom, v ktorých zranili desiatky osôb. V Jeruzaleme (na snímke) a iných mestách neprestajne hliadkujú skupiny ozbrojených vojakov. Napriek represáliam a krutému teroru Palestinci neprestávajú v boji proti izraelskej okupácii.

ZÁMEK HIGHCLERE. Potomek lorda Carnavona (zprava), proslulého objeviteľa pokladu faraona Tutenchamona a egyptský herec Omar Shariff se zúčastnili „televízni mostu“ mezi zámkem Highclere a mestom Giza, kde jsou nejproslulejší pyramidy. Ukázali poklady, které lord Carnavon vyvezl z Egyptu a jejichž vrátení se nyní dožaduje egyptská vláda.

NA AUKCI U SOTHEBYHO v New Yorku býl prodaný briliant vážiaci 85,91 karátu za rekordnú cenu 9,1 miliónu dolarov. Kupujúcí není znám.

Obal Stanov Matice slovenskej z roku 1863, ktorý vyšla Kornélia Francisciová podľa návrhu B. Klemensa

1863—1988

„Ktokoľvek s národom slovenským svedomite zmýšľa, tomu na udržaní, upevnení a rozkvete Matice slovenskej záležať musí“ — napísal jej prvý predseda Štefan Moyses. Vznik Matice 4. augusta 1863 bol výsledkom dlhoročných snáh slovenského národného a demokratizačného hnutia o uznanie samobytného slovenského národa. Postavená na spolkovom základe, hospodársky odkázaná na dary a obete širokých ľudových vrstiev a národne uvedomej inteligenčie, vykonávala národnobuditelské poslanie, rozvíjala vedeckú prácu, podporovala rozvoj umenia a literatúry. Svoju výchovno-osvetovú činnosť orientovala na ľud v presvedčení, že tak prispeje k odstráneniu jeho biedy a k jeho hospodárskemu povzneseniu. Aj keď jej nepovolili zriadiť siet miestnych odbočiek, stala sa celonárodnou inštitúciou s významnými úlohami, pretože položila základy slovenskej národnej vedy, knihovníctva, múzejnictva, archívnicstva, vydavateľskej a ľudovýchovnej činnosti. Zjednotila Slovákov rozdelených náboženstvom. Nadviazala a udržiava styky s kultúrnymi spolkami. Historickou zásluhou MS je, že dokázala urovnáť staršie rozdielne názory v otázke spisovnej reči a zblížila Slovákov s Čechmi. Stala sa symbolom slovenského národa a jeho existencie. Matičné myšlienky žili aj po jej násilnom zatvorení (1875).

Fredstaviteľ Matice slovenskej v Martine Ladislav Lajčiak pri otváracom prejave

JÁN HOLLÝ V KRAKOVE

V priestoroch sídla Ústredného výboru Spoločnosti v Krakove 28. apríla tr. slávnostne otvorili výstavu Ján Hollý — klasik slovenskej literatúry. Otvoril ju pracovník Múzea slovenskej literatúry Matice slovenskej v Martine Ladislav Lajčiak, ktorý vo svojom príhovore pripomemal život a dielo Jána Hollého a zároveň poukázal na jeho vzäzky s poľskou literatúrou a kultúrou. Slávnosti sa zúčastnili Ida Bumbalová z Československého kultúrneho a informačného strediska vo Varšave, ktoré prepožičalo výstavu našej Spoločnosti, podpredseda Krakovského oddelenia Zväzu poľských spisovateľov Bogusław S. Kunda, pracovníci UV, členovia Spoločnosti, slovakisti a študenti Jagellovskej univerzity, ako aj obdivovatelia slovenskej literatúry a kultúry.

Expozíciu tvoria fotografie ľudí a miest spojených s Jánom Hollým, dokumenty a xerokópie rukopisov a titulných strán jeho diel, ako aj ukážky z jeho tvorby, popretkávané citátmi z kníh iných slovenských autorov o Hollého diele.

Pripomeňme, že Ján Hollý (1785—1849) bol významným básnikom slovenského obrodenia. Vyrástol v priamom dotyku s bernolákovským hnutím a bol najtalentovannejším básnikom pišúcim v bernolákovčine. Stál na poziciach osobitosti slovenského národa a jeho reči. Zedel, že slovenský národ patrí do rodiny ostatných slovanských národov, čo dal otvorené nájavo vo viacerých básniach. Jeho dielo je veľmi bohaté a diferencované. Svojimi historickými eposmi a lyrikou vplýval na formovanie národného povedomia v duchu slovenskom a slovanskom. Jeho najvýznamnejším dielom je epos Svätopluk, v ktorom išlo o aktualizáciu veľkomoravského obdobia a využitie slávnej minulosti na dňianie národného uvedomenia Slovákov. Druhým eposom bola Cirillo-Metodiáda a tretím Sláv. Súčasne s eposmi písal aj Selanky, potom Pesň a Žalospevy. Bohatá je aj jeho prekladateľská činnosť. Mladá štúrovská generácia si vysoko vážila Hollého dielo pre jeho vrelé vlastenectvo a vázali si ho aj stúpenci bibliotékiny.

Pri príležitosti dviesteho výročia narodenia v r. 1985 Ján Hollý vošiel do kalendára významných výročí UNESCO.

Výstava v Krakove bola sprístupnená verejnosti v období od 28. apríla do 12. mája tr. Bola to po dlhom čase prvá výstava inštalovaná našou Spoločnosťou.

DS

Hostia na otvorení výstavy

Prebúdzanie krásy

Na chvíľku sa vráťme o storočie späť. Ruka ženy rolníka, pastiera či baníka berie do rúk kus ľanového plátna, ihlu, farebné nite... V tichu, ktoré občas preruší praskot ohňa v peci, ukladá steh k stehu. Do výšivky vkladá svoju zručnosť, talent, zmysel pre krásu, ale i svoje radosti, žiale, lásku ...

Koľko len ušachtilosti je v jednoduchých, no premyslených vzoroch čerpajúcich námety z podstaty bytia, z okolitej prírody.

Aj dnes, po mnohých desaťročiach, pri pohľade na jemnú prácu, starodávne vzory výšivek alebo čipiek svietia ako perly. Sú výnimičné svedkami minulosti, zručnosti a tvorivého nadania jednoduchých slovenských žien. Ticho nám šepotajú o prebdených nočiach ...

* * *

Prvý raz som ich videla na jar v roku 1986 na výstave Z Klenotnice ľudu inštalované v Bratislave. Boli to priam skvosty ukryté v jemnej a precíznej práci miniaturizovaných pôvodných slávnostných dievčenských krojov.

BÁBIKY. Každá odetá v inom kroji. Bolo ich vyše stovky a reprezentovali najpozoruhodnejšie centrálne slovenské ľudové regióny zaujímavých z hľadiska výšivky. Áno, čo kroj, to iná obec.

Cepce, rukávee, slávnostné party, bohatou riasené sukienky, zásterky z domáceho plátna, modrotlače, tylu, batistu... Čo sa ich len zručné ženské ruky navyšovali bielou nitou či farebným pamukom, čo sa len nazdobili

SNÍMKY NA OBÁLKE

Zľava — kroj z obce Torysky pri Spišskej Novej Vsi — Východné Slovensko

Sprava — kroj od Fačkova, svojpráznej obce ležiacej v okrese Považská Bystrica — Stredné Slovensko

Detail pruclíka

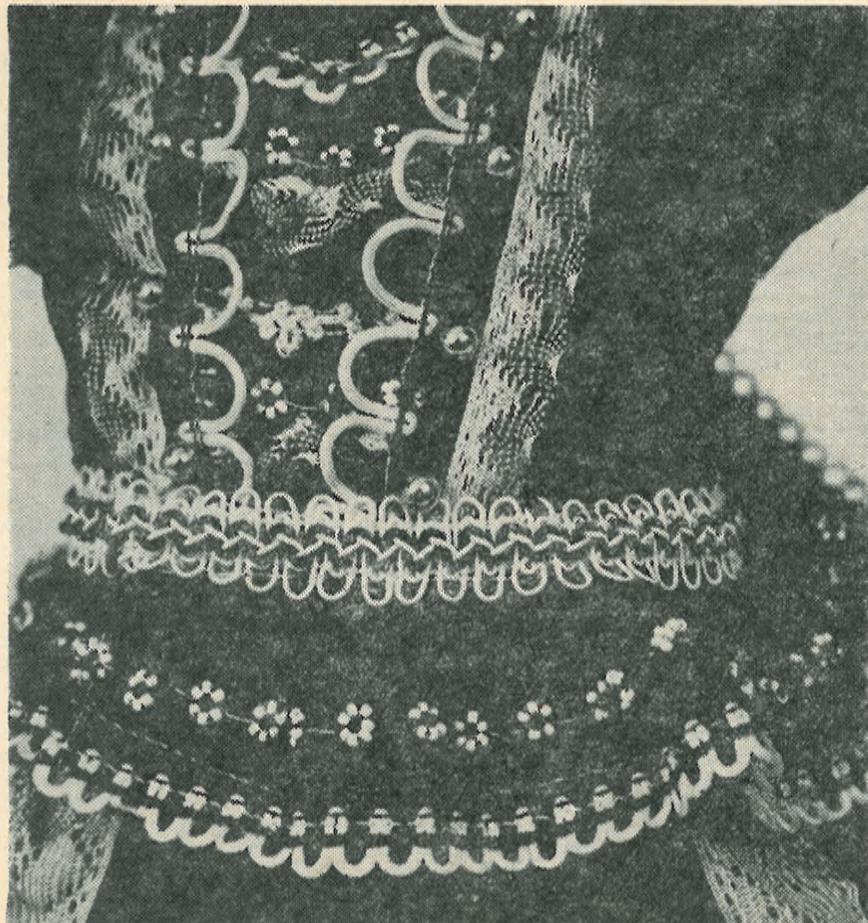

Foto: Ladislav Fekete

AKO STE POSTUPOVALI PRI VÝBERE LOKALÍT A KTO VŠETKO VÁM POMÁHAL?

„Spolu s významnou slovenskou etnografiou a folklóristkou Dr. Filovou sme vyberali lokality podľa starej župnej mapy Slovenska. Potom sme vyzvali ženy z vybraných obcí na pomoc. Sama som chodila často do terénu a vysvetlovala ženám naše zámerky. Veľmi ochotne a nezištnie nám pomáhal aj pracovníci múzei a mnohí etnografi. Do práce sa zapojilo v osmedesiatich ôsmich obciach asi dvadsaťpäť žien.“

Išlo o náročnú realizáciu. Vytvoriť miniaturizovaný kroj, znamenalo všetko zminiaturizovať — vzor, výšivky, čipky, kapčeky, krpe, rukávce... Som rada, že ženy pochopili naše zámerky. Neraz pracovala na jednom odevi niekoľko žien. Všetky sa usilovali vytvoriť v miniatúre dokonalý obraz o veľkom bohatstve slovenského ľudového odevu z pôvodných materiálov. Na bábikách vysokých 60 cm možno teda obdivovať všetky, do najmenších detailov precízne vypracované súčasti krojov z obdobia ich rozkvetu — zo začiatku nášho storočia.“

AKÝ VŠAK BUDE ĎALŠI OSUD KROJOVANÝCH BÁBIK?

„Všetko ukáže čas. Zatiaľ stovka miniatúr slovenských krojov je majetkom Slovenského zväzu žien v Bratislave. Nie je vylúčené, že bábiky sa prostredníctvom Matice slovenskej dostanú i do zahraničia a možno, že ich krásu budú obdivovať nie len krajania v Európe, ale i v zámori.“

* * *

Listujeme v Kronike z výstavy. Na každej stránke čítam pochvaly a superlatívky o exponátoch. A myslím, že ten, ktorý som vybrať, je najvýstížnejším záverom.

Krásna bola myšlienka realizovať túto výstavu. Vďaka zlatým rukám našich žien. Čakáme pokračovanie.

KATARÍNA EHЛИCHOVÁ T.A. ORBIS

Slávnostný dievčenský kroj z Dolného Srna, obce ležiacej pri Trenčíne — Stredné Slovensko

S BARBAROU ZAGÓRZANKOU

solistkou Veľkého divadla vo Varšave

Žijem z umierania...

Barbara Zagórzanka má vo svojom repertoári okolo 60 hlavných partií svetových operných diel. K najvýznamnejším patria úlohy v takých operách ako Halka a Grófka od St. Mo- niuszku, Madame Butterfly, Tosca, Bohéma, Turandot od C. Pucciniho, Traviata, Rigoletto, Aida, Trubadúr a Don Carlos od G. Verdiho, Figarova svadba a Čarovná flauta od W. A. Mozarta, Eugen Onegin od P. I. Čajkovského, Blúdiaci Holandčan či Valkýra od R. Wagnera a iné. Okrem domácich scén vystupovala v Belgicku, Bulharsku, Československu, Francúzsku, Japonsku, Juhoslávii, na Kube, v Mongolsku, NDR, Rumusku, Maďarsku, Taliansku, Veľkej Británii, Švédsku a v ZSSR. Je laureátkou medzinárodných speváckych súťaží. Prednedávnom jej udelili čestný diplom ministra zahraničných vecí PLR za významné zásluhy v propagovaní poľskej kultúry vo svete. Nahráva pre rozhlas a televíziu.

— Vaše vystúpenie na scéne tokijského divadla Kabuki bolo významnou umeleckou udalosťou a veľkou senzáciovou, ktorá si zachovala trvalé miesto v dejinách japonského operného divadla.

Tejto udalosti prospeľo niekoľko okolností. Spievala som hlavnú úlohu v opere Madame Butterfly, ktorú Japonci považujú za svoje národné dielo. Predstavenie sa konalo pri príležitosti jubilea umeleckej práce vynikajúcej speváčky pani Nagatovej, ktorá bola známa práve touto úlohou. Predstavenie sa uskutočnilo vo zvlášt na túto príležitosť prenajatom divadle Kabuki. Japonci veľakrát zdôrazňovali, že nikdy predtým na tejto národnej scéne nevystupovala žena. Nesmieme zabúdať, že je to klasická scéna, na ktorej vystupujú výlučne muži. Úlohy gejši hrajú tiež muži.

— Európanka, slovanská umelkyňa prelomila japonskú tradíciu.

Predstavenie bolo prijaté s nadšením. Japonci všobec nie sú chladní ani zdržanliví v prejavoch sympatie. Reagujú živelne. Dostala som z Tokia ďalšie ponuky, aby som vystúpila vo Verdiho Traviate a v Moniuszkovej Grófke. Samozrejme predstavenia sa konali už v iných dividlach.

— Skôr ako „samuraji“ mohli obdivovať „gejšu“ narodenú nad Vislou, poľská verejnosť si mohla mnohokrát vypočuť Vašu interpretáciu neľastnej ľasky Cho-cho-san.

Na mojej prvej opernej scéne v Bydhošti som „štartovala“ práve hlavnou úlohou v Madame Butterfly. Stalo sa to vďaka zhode štastných — pre mňa — okolností. Po premiére sa obe speváčky hlavnej úlohy pochádali, nahnevali sa na seba a na riaditeľstvo a... obe šli na zdravotnú neschopnosť. A ja som si pomaly pripravovala túto partiu a dúfala som, že ju niekedy zaspievam. Tak zodpovedná úloha sa obvykle nedáva začiatokom. Nemohla som predpokladať, že náhodná hádka mojich starších kolegín mi umožní vojsť na scénu. Režisér mi pomohol, dal mi dve rady: budť prirodzená a skromná. Keďže som mala trémú, bola som stuhnútá a nesmelá — ako opravdivá Japonka.

— V akých okolnostiach ste začínali svoju profesiu? O ovzduší vládnúcom v dividlach sa niekedy rozprávajú neobvyklé reči.

Reči o týchto neobvyklostiach sú často prehnané, aj keď v tomto prostredí skutočne existujú rôzne intrígy a klebety, ktoré sú neprijemnou stránkou tohto povolania. Ale len tohto? Nikdy som sa nenaúčila intrigovať, zato som asi účinne zvládla umenie nevšimáť si túto stránku základného života. Každé divadlo má svoju špecifiku, napr. v Bydhošti, kde bol nový a mladý súbor, prevažovalo nadšenie a pracovný elán. Intrigovať sa iba učili. V Poznani som sa dostala medzi rôzne charaktery, koketériu, intrígy, ale zároveň — do divadla, ktoré na prvé miesto kládlo svedomitú prácu. V tomto meste všetko musí byť poriadne.

— A tam ste sa stala hviezdom prvej veľkosti?

Zartujete! Hovorí o hviezdach u nás? Viete si predstaviť hviezdu, ktorá stojí celé hodiny v radoch a potom nosí tašky s nákupami? Iba, ak by to mala byť „hviedza našej skutočnosti“. Ale ak mám hovoriť úprimne, musím priznať, že takéto túžby kdesi vo mne driemú... ako napokon v každej žene. Avšak všobec nie som si istá, že by som sa dobre cítila v úlohe rozmarnej primadony. Asi sa to nezhoduje s mojou psychikou.

— Vraj skutočný talent sa obráni sám a skôr alebo neskôr vedie na vrchol...

Pravdaže, hoci je dobre, keď ho podpori štastie a trpežlivosť. Mladí umelci majú príliš veľa netrpežlivosti, čo spôsobuje, že hned začínajú spievať príliš ťažké a namáhavé partie. Až neskôr dosiepiavajú k tomu módremu záveru, že na všetko príde čas. Samá som to skúšila. Našťastie vedela som včas zrezygnovať z chybnych rozhodnutí. Myslím si, že práve to mi dalo príležitosť vypracovať tak veľa úloh.

— Ktoré úlohy máte najradšej?

Majou špecialitou začínať umieranie (hoci zakaždým iné). Umieram ako Butterfly. Tosca, Mimi a Liu v operách Pucciniho, Violíetta, Gilda, Leonora a Abigail v operách Verdiho, ako Halka, Lakme, Margareta vo Faustovi, Lucia z Lammermooru a v ďalších úlohhach. Moji kolegovia dokonca žartovne tvrdia, že žijem z umierania!

— Aký dôležitý je pre ľudí scény súkromný život, bez svetiel a potlesku?

Pre mňa veľmi. Hnevá ma tvrdenie, že umenie nemožno s nikým deliť. Možno zo-súladit tieto dve sféry. Mám dom, deti a stále toho istého manžela. Som dokonca presvedčená, že rodina, napriek starostiam, ktoré sa s ňou spájajú, je priam nevyhnutná. Ako umelkyňa som dosiahla všetko. Naspevávala som sa veľa, mala som mnoho nádherných premiér. Nemôžem sa stažovať na osud.

— Akú radu by ste dali mladej osobe, ktorá sa chce stať speváčkou?

Je to najjažšia otázka, ktorú ste mi položili. Podľa mňa neexistuje žiadny konkrétny recept. Základom je talent. Potom veľa práce, šťastia, šťastia a ešte raz šťastia. Verím, že mnohé dievčatá sa o to pokúisia, aj keď im budem hovoriť, že je to veľmi ťažké povolanie, ktoré si vyžaduje neobvykle hygienický spôsob života.

— Spievali ste v mnohých krajinách, na rôznych scénach, s mnohými ľuďmi. Aké mýte spomienky?

— Veľmi ráda si spomínam na moje pobytu v Japonsku, veľké emócie z vlasti opery — Talianska, milé prekvapenie umeleckou úrovňou v hlavnom meste Mongolska Ulánbátare, vzniesené ovzdušie na koncertoch v Londýne... Uprimne povedané, každá cesta do cudziny je veľmi dôležitá, keďže nás profesionálne upevňuje. Sú však aj mimoriadne cesty — človek je v cudzine a predsa sa cíti ako doma.

— A Vaše zväzky s najbližšími susedmi?

— Práve o nich hovorím, lebo k takým patria moje cesty do Prahy na scénu Národného divadla. Cítim sa tam mimoriadne dobre. Krásne mesto, divadlo ako bonboniéra, vynikajúci orchester, vďační diváci, prekrásne kvety... Áno, tam sa cítim ako hviezda — som šťastná. Teším sa, že moja spoluhráčka s pražským divadlom má pekné vyhliadky do budúcnosti. Musím zdôrazniť, že Československo je pre mňa výnimčne štastnou krajinou. Predsa tam, som v roku 1967 dostala cenu na súťaži Pražský jar: odvtedy je v mojom povolaní všetko: väzne návraty, veľký repertoár, cesty...

— Ďakujeme Vám za rozhovor a želame vďačných divákov a veľa ďalších úspechov.

Zhováral sa: Em.Pe.

MILAN RÚFUS

Letná

krajina

Je prestreté, kraj teplo parí, vráť sa.
Zelený obed vonia na stole.
Na všetky strany spieva kohút práca.
Krajine rastú sladké mozole.

Jak do leta keď biele teplý dážď
a klobúčiky navierajú vode.
Co poprosiš, o čo dnes požiadaš?
Krajinu dávna, papierové lode?

Nič neprosiš. Medzi tri prsty sena
na vernú dlaň si kladieš pomaly.
Až bude báseň všetkým opustená,
tým tabačkom si ešte pripáli.

DONÁT ŠAJNER

Milostná

červnu

Nedoznít, nemilovať, nedořici
všech sedm smrtných hřichů,
krásnych a žádoucích
jako červen u hadí díry.

A znát! Všechno, co voní dřevem,
chlebem a potem v úžlabině řáder
všech lásek života,
jimž ani noc nic neubrala.

A taky rozumět, co říká voda.
Zastihnout chválu poledne,
když ví, že je propit chlad večera
a na dně džbánku ještě zbyla touha.

Miti nemíti chvění v dlani,
co pohladila tvář i bok
na rozloučenou, na setkání, navždy!

A vědět, že do usínání pípne
hlas odevzdaný červnu,
že důlek v podpaží bude pln hvězd
jak obloha nad obilným polem.

SLOVNÍK ŽIVOTA (160)

VÝNIMKY Z RYTMICKÉHO KRÄTENIA (1)

Druhá dĺžka sa nekráti v týchto prípadoch:

1. V koncovkách podstatných mien stred. rodu na -ie, napr.: lístie, 2. p. lístia, 3. p. lístiu, 6. p. v lístí, 7. p. lístím; tŕnie, skálie, siatie, pokánie, čučoriedie.

2. V koncovke -i v 2. p.mn. č. žen. podstatných mien, napr.: báseň — básni, pieseň — piesni, kázeň — kázni, sieň — sieni, stráň — stráni, továreň — tovární, tlačiareň — tlačiarní, mliekáreň — mliekárni.

3. V koncovkách privlastňovacích príavných mien vzoru páví, napr.: vtáči, vtácia, vtácie, vtáčiu, vtáčeho, vtáčiemu, vtáčim, vtáčich; netopierí, netopiera, netoperie; páví, pávia, pávie; krokodíli, krokodília, krokodílie.

4. V tvaroch slovies vzoru rozumieť — rozumie, napr.: zmúdriť, zmúdrieš atď., zvážniť, zvážniem, zvážnieš atď.

5. V koncovke 3. os. mn. č. prítomného času — ia, v prípone predchodníka — iac a v prípone činného príčasti prítomného — iaci: chvália, chváliac, chváliaci; kúpia, hlásia a pod.

POLSKY

młodzik, młodzian
młodzieńiec
młodzieńczy
młodzież

SLOVENSKY

mládoň
mládenec
mladistvý
mládež

ČESKY

mládě
jinoch
mladistvý
mládež

młodzież szkolna
młodzieżowy
młodzik
młodziuchny
młodziwo
młokos
młot
młocić
młódka

młyn
młynarczyk
młynarski
młynarz
młynek
młyńiec
młyński
mnich
mniej
runiej więcej
ni mniej ni więcej
mniejszość
mniejszy
mniejsza o to
mniemanie
w mniemaniu
mniszka
mnisy
mnogi
liczba mnoga

školská mládež
mládežnický
mladík
mladučký
młedzivo, kolostrum
holobiadok
kladivo
mlátiť
dievča, vtáča

mlyn
mlynársky robotník
mlynársky
mlynár
mlynček
mlynček; kotrmelec
mlynský
mnich
menej; minus
viac menej
presne
menšína
menší
nezáleží na tom
domnieval sa
mienka, úsudok
v domnenke, že...
mniška
mnišsky
mnohý
množné číslo

školní mládež
mládežnický
mládičký
mlezivo (veter.)
holobrádek
kladivo
mlátit
mladá žena;
prvnička
mlýn
mládeček
mlynářský
ralynář
mlýnek
mlýnek; kotrmelec
mlýnský
mnich
méně: bez (matem.)
více méně
přesně
menšína
menší
nezáleží na tom
domnívat se
domnění
v domnění, že...
jeptiška
mnišský
mnohý
množné číslo

KRAJANIA O ŽIVOTE

V júni tohto roku sa nás časopis dožíva pekného jubilea — 30 rokov vychádzania. Za celé toto obdobie bol stále prítomný medzi krajanmi, zdieľal ich radosť a starost, slúžil rado a pomocou. Čo si však o Živote myslia sami krajania? Tu je niekoľko výpovedí, poskytnutých k nášmu jubileu.

JOZEF KRIŠÍK z Vyšných Lapšov

Zivot je základom našej Spoločnosti, ktorý reprezentuje jej záujmy a plní úlohy organizácie. Za 30 rokov vychádzania bol a je pre nás krajanov všetkým, predovšetkým živým slovenským slovom. Krajanský život bez Života by bol veľmi obmedzený. Teší mňa ako aj iných, že nás časopis získal popularitu i v cudzine a spája ľudí rovnakého pôvodu bez ohľadu na hranice. Mrzí ma, že k nám prichádza s veľkým oneskorením. Nechápe preto, lebo výtlačok, ktorý posielala priamo redakcia, dostávam o dva týždne skôr. Myslím si, že profil Života dozrel a teraz sa mi najviac páči. Život vždy čítam celý. Začínam však od dvojstránky Čitatelia-redakcia. Veľmi si cennim články o našej starej vlasti, ktoré nielen informujú, ale aj učia. Život by sa mal ešte viac venovať krajanskej problematike. Za terajšiu vyššiu cenu Života by mohla byť aspoň farebná obálka.

Teší ma, že máme mladých redaktorov, ktorí vyrástli medzi krajanmi, vyštudovali na Slovensku. Cita to, čo my, krajania, a naša problematika nie je im ľahostajná.

V jubilejnem roku želám pracovníkom redakcie veľa životnej pohody, úspechov a predovšetkým, aby z roka na rok pribúdalo viac predplatiteľov Života a zároveň priaznivcov nášho krajanského hnutia.

FRANTIŠEK ŠIŠKOVIČ z Kacvínna

Čo si myslím o Živote? Máme také pekné heslo: Život s krajanmi — krajania so Životom. Podľa mňa práve ono vyjadruje stručne ten najsprávnejší vzťah, aký môže byť medzi časopisom a jeho čitateľmi. Ináč povedané, Život bol od prvého čísla s nami,

písal o nás, bránil naše záujmy, chválil i káral, povzbudzoval k aktívnejšej činnosti. Vždy vedel, čo nás trápi a čo teší a tieto strasti a radosť zdieľal spolu s nami. Práve to vytvára onen blízky vzťah krajanov k časopisu, z ktorých mnohí si ho predplácajú celých triadsa rokov a sú mu verní podnes. Keď chodím zbierať predplatné po obci, väčšinu netreba nahovárať. Sú radi, že si môžu zabezpečiť odber Života na budúci rok a potom netrpeľivo čakajú každý mesiac na nové číslo plné zvedavosti, čo v ňom nájdú. Škoda len, že k nám dochádza tak neskoro. To je hádam jediná vec, ktorú by v ňom bolo treba zmeniť. Ved' keď iné časopisy možno tlačiť načas, preto by to nešlo so Životom?

Život vychádza už 30 rokov, dosiahol dospej vek a natrvalo zakotvil medzi nami. Pri príležitosti tohto pekného jubilea želám nášmu časopisu ešte viac verných čitateľov a pracovníkom redakcie predovšetkým veľa zdravia a súl v ich neľahkej a zodpovednej práci.

ZOFIA CHALUPKOVÁ z Novej Belej

So Životom sa stretávam už do malého dieťaťa. Rodičia ho predplácajú od jeho vzniku a nezabudli mi Život predplácať ani do Bratislavu, kde som študovala. Najmä vtedy som s netrpeľivosťou čakala na tento časopis, ktorý mi približoval domov, rodinné prostredie a krajančské dianie.

Prvé čísla Života poznám z domáceho archívu a ďalšie ročníky som už čítala sama. Teraz, keď porovnávam staršie ročníky s poslednými, môžem smelo povedať, že Život je po grafickej a technickej stránke z roka na rok lepší. Taktiež po obsahovej stránke je zaujímavý a vždy v ňom nájdem niečo pre seba. Predovšetkým ma zaujímajú mate-

Obálka Života z augusta 1961

riály o krajanskom živote, z dejín Spiša a Oravy, ba aj literatúra. Vždy si pozriem, ako všetky ženy módu a recepty na vařenie. Pre zlepšenie nálady si často prečítam horoskop, psychotest a klebety zo sveta.

Casopis Život mi slúži tiež ako pomocný materiál v mojej učiteľskej a národopisnej práci. V škole na hodinách slovenčiny využívam najmä príležitosťné poéziu, literatúru, vlastivedné články o Československu. Veľmi si cennim historické materiály Jozefa Čongvu, pretože len veľmi ľahko by som sa dostala k takému množstvu historických dokumentov.

Ziadalo by sa mi, aby bol Život tlačený fotosadzbou, čo by akoste zmenšilo oneskorenie a aby vychádzal vo farbe, ako iné časopisy. Keď nie celý, tak aspoň obálka, ktorá by urobila väčšiu reklamu a to nielen medzi krajanmi. Rada by som čítala na

ĽUDIA • ROKY • UDALOSTI

JÚN — ČERVEN

1.VI. MEDZINÁRODNÝ DEŇ DETÍ.

3.VI.1918. — Anglicko a Francúzsko vyhlásili deklaráciu o prinavrátení nezávislosti Poľska.

5.VI.1963 — Prvý verejný let Francúzov, bratov Montgolfierovcov. Balón plnený zohriatym vzduchom sa vzniesol do výšky o. 2000 metrov. Na počesť vynálezcov nazvali balóny plnené horúcim vzduchom — montgolfierky.

6.VI.1818. — Vo Winnogóre (Veľkopoľsko) umrel generál Jan Henryk Dąbrowski, účastník Kościuszského povstania, obranca Powazok počas obliehania Varšavy; v r. 1793 podporil Veľkopoľské povstanie. Bol organizátorom prvého ozbrojeného vystúpenia po delbe Poľska. V januári 1796 založil Poľskú légiiu v Taliansku pod heslom slobody, bratstva a rovnosti národotvorov. V r. 1809 sa zúčastnil reorganizácie armády Varšavského kniežatstva a ofenzívy na Halič proti Rakúsku. V napoleonskej kampani v roku 1812 bojoval pri Berezine a v bitke pri Lipsku, v ktorej 19.X.1813 padol knieža Józef Poniatowski. Po jeho smrti H. Dąbrowski prevzal 28.X.1813 hlavné velenie nad armádou Varšavského kniežatstva. Jemu venovaná pieseň Mazúrka Dą-

browského sa stala národnou hymnou Poľska (nar. 2. alebo 29.VIII.1755 v Pierzchowci v Krakovskom vojvodstve).

6.—7.VI.1861. — Na slovenskom národnom zhromaždení v Martine bolo prijaté a vyhlásené Memorandum národa slovenského „k Vysokému snemu krajiny uhorskej“, obsahujúce „Ziadosti národa slovenského, cieľom spravodlivého prevedenia a zákonom krajinským zabezpečenia rovnoprávnosti národnej v Uhrách...“ Bol to programový dokument, ktorý po predchádzajúcej širokej národnej diskusii nadviazal na národné programy z rokov 1848—49. V 4 bodoch žiadal:

Ústavnými zákonmi zabezpečiť svojbytnosť slovenského národa a rovnoprávnosť slovenského jazyka v Uhorsku, územie obývané Slovákm vyčleniť v rámci Uhorska ako národnú automatickú oblasť, zabezpečiť národné a jazykové práva na tomto území (začalo slovenskú právnickú akademiu, katedru slovenského jazyka na peštianskej univerzite) a zastúpenie Slovákov v Hornej snehovomni. Tento program v obhajobe občianskych práv a slobôd vyslovil zároveň solidaritu so všetkými národmi a utláčanými národnosťami Uhorska. Dňa 26.VI.1861 bol predložený podpredsedovi uhorského snemu a panovníkovi ako Viedenské memorandum slovenské. Požiadavky Memoranda slovenského národa neboli splnené, ale až do prvej svetovej vojny boli základným programovým dokumentom slovenského národného

hnutia, najmä Starej školy slovenskej a Slovenskej národnej strany.

6.VI.1944. — Vylodenie spojeneckých armád na pobreží Lamanškého prieplavu v okupovanom Francúzsku. Bola to najväčšia výsadková operácia pod krycím názvom Overlord, ktorá znamenala začiatok západoeurópskeho frontu pravidelných ozbrojených spojeneckých sôl. Osloboďala okupované krajiny západnej Európy a obsadila západnú časť Nemecka po Labe. Hlavným veliteľom spojeneckých armád bol generál D. Eisenhower. Tejto invázii sa tiež zúčastnila poľská armáda a československé vojská na západe. 4. mája 1945 sa spojenecké a sovietske vojská stretli na Labe.

8.VI.1893. — V Prahe sa narodila Marie Pujmanová, česká spisovateľka, národná umelkyňa. Do českej literatúry sa zapísala najmä ako autorka románu Pacientka doktora Hegla, románovej trilógie Lidé na križovatke, Hra s ohnem, Život proti smrti a inými prozaickými dielami. Za nacistickej okupácie v období druhej svetovej vojny a po oslobodení sa venovala poézii (um. 19. V. 1958 v Prahe).

9.VI.1939. — Do Poľska priletela z Piešťan skupina slovenských vojenských letovcov, aby sa zúčastnili národnoslobodzovacieho boja proti nacistickému Nemecku.

10.VI.1940. — Fašistické Taliansko pod vedením Benita Mussoliniho sa pripojilo k

stránkach Života články našich absolventov stredných a vysokých škôl na Slovensku.

Pri príležitosti 30. výročia nášho krajančího časopisu prajem celému kolektívom redakcie predovšetkým veľa úspechov v ich neťahkej práci. Sebe a ostatným krajanom želám, aby na začiatku každého mesiaca sme mali v ruke nové číslo Života.

FRANTIŠEK PACIGA z Krempach

Prvý číslo Života som začína čítať ako žiak základnej školy od rubriky Čitatelia písu. Veď to bolo zrkadlo činnosti našej Spoločnosti. Aj dnes, po 30 rokoch, rubrika Čitatelia — redakcia má najväčší ohlas. Určite v tom je aj zásluha dopisovateľov. Teraz ako prvý začína čítať Život môj osemročný syn, Pavol. Ten najradšej lústi krížovky a fotohádanky z dvojstránky pre mladých čitateľov.

Život po celé roky bol s krajanmi všade tam, kde sa konali kultúrne akcie, rôzne oslavy, schôdzky, na zájazdoch, súťažach a pod. Vždy prichádzal s pomocou či radou krajanom a občanom Spiša a Oravy pri rozličných intervenciach. Takéto predstavzatia si všetci veľmi ceníme. Život krajanov bez nášho Života by neboli úplný.

Zelal by som si viac prispevkov od dopisovateľov z menších miestnych skupín na Spiši a Orave. Taktiež rád by som videl novú rubriku Ako žijú Slováci v zahraničí a samozrejme ešte viac reportáži z nášho krajančího prostredia. Moju túžbou je, aby Život bol dvojtýždenníkom a keď nie, tak aspoň nech prichádza pod naše strechy v termíne.

Pri príležitosti 30. výročia vzniku nášho jediného krajančího časopisu Život, chcem redakciu podakovať za vytrvalú a užitočnú doterajšiu prácu a do budúcnosti vám želám veľa zdravia, spokojnosti a výborných novinárskych textov.

JOZEF ŠPERNOGA z Kacvínna

Citam tento nás časopis od začiatku jeho vychádzania a ešte sa nestalo, aby som nenašiel niečo zaujímavé. Práve všestrannosť a to, že každý čitateľ — mladý a starší, viac alebo menej náročný — môže v ňom nájsť niečo pre seba, patrí k veľkým prednostiam

Života. Za najcennejšie považujem v ňom správy o našich obciach na Spiši, Orave a v českých strediskách a o krajančom hnutí. Z tohto hľadiska je jeho dôkladnou kronikou. A ešte jedna dôležitá vec — s každým číslom prichádza do našich domov učiteľ slovenčiny a čeština, ktorý nám pomáha udržať a aj zdokonaliť znalosti týchto jazykov. Ja osobne práve vďaka Životu som si oblúbil aj čeština a tak v každom číslе, keď si prečítam slovenské články, vždy sa pustím aj do českých. Iste nie som ojedineľný.

Život sa mi páči. Ale keby som mal vyzadriť nejaké želanie týkajúce sa publikovanej tematiky, tak by som v ňom rád videl viacj krajančích materiálov, v tom o.i. z dejín jednotlivých obcí na Spiši a Orave, zo života krajanov vo svete, no a viacj náučných materiálov s poľnohospodárskou tematikou. Väčšina z nás, čitateľov, sú rolníci a aj touto cestou by sme chceli rozširovať svoje poľnohospodárske znalosti, ako lepšie hospodári.

K tridsaťročiu Života želám dôstojnému jubilantovi ešte väčšiu obľubu medzi čitateľmi a celému redakčnému kolektívu mnoho osobných a pracovných úspechov.

EUGEN MIŠINEC z Hornej Zubrince

Život na Orave či na Spiši je pojmom, ktorý sa každému spája s najčítanejším časopisom v našich oblastiach. Mal som s ním styk od malika. Ešte ako malý chlapec, ktorý nevedel čítať ani písat, na ňom som si overoval znalosť prvých písmenok, ktoré som sa naučil v škole. Odvtedy som jeho verným čitateľom a asi niet čísla, ktoré by som si neprezrel. Citam všetko, ale najviac ma zaujímajú krajančí materiály z našich regiónov. Tých by malo byť čo najviac. Rád by som videl v Živote — ak si smliem zaželať — napr. seriál historických prispevkov o Spiši a Orave, v tom z dejín divadelníctva, folklórneho umeleckého hnutia, z dejín jednotlivých obcí, oravského a spišského osídľovania, školstva a pod., čo by ešte viac priblížilo časopis našim čitateľom. Každý z nás si uvedomuje, akú veľkú úlohu zohral a naďalej zohráva v kultúrnom a organizačnom dianí našich národnostných menšín. A preto je aj našou povinnosťou urobil všetko, aby bol ozaj v každej krajančke rodine.

K 30-ročnému jubileu želám Životu, aby bol ešte dlho medzi nami, stále krajančí a obľahove bohatší, a kolektív redakcie mnoho dobrých nápadov, sil a elánu do ďalších rokov.

JACEK KLUKOŠOVSKÝ z Novej Belej

Mám sedem rokov a chodom do prvej triedy. V škole sa učím všetko po slovensky. Ten časopis, čo prichádza domov z Varšavy, sa volá Život. V Živote čítam básne a po-maličky v rozprávky. Veľmi rád pozérám humor, fotohádanku a ľuštim križovky, ale len ľahké. Mamička mi napiše adresu na obálku a ja dávam odpoveď a list posielame do Varšavy. Už som dostal peknú det-skú knižku ako odmenu. Na budúci rok budem už aj ja kresliť na súťaž Života.

Obálka nášho časopisu z apríla 1961

druhej svetovej vojne po boku hitlerovského Nemecka. Po úpadku Mussoliniho v roku 1943, Taliansko vypovedalo vojnu Nemecku. Mussoliniho, ktorý sa pokúsal utiecť do Svätojárskej chytily talianski partizáni a na druhý deň zastrelili. 2. mája pozostatky nemeckých vojsk v Taliansku kapitulovali. Na základe ľudového referenda 2.VI.1946 padla monarchia a bola vyhlásená Talianska republika.

10.VI.1942. — Zničene Lidic pri Kladne v Čechách ako odveta za atentát na vojnového zločinca Reinharda Heydricha, „protektora Čech a Moravy“, uskutočnený v Prahe 27. mája 1942.

10.VI. — Deň pohraničiarov (WOP).

14.VI.1798. — V Hodoslaviciach na moravskom Valašku sa narodil významný český historik, filozof a politik, zakladateľ novodobého dejepisectva, organizátor českého vedeckého, kultúrneho a spoločenského života František Palacký. Autor Kronik opisujúcich udalosti v období od 14. do 16. stor. pod názvom Starí letopisové časti. Palackého životným dielom boli monumentalne Dějiny v Čechach i v Moravě, v ktorých podáva na základe stredovekých prameňov filozoficky koncipovaný obraz českých národných dejín do roku 1526 (um. 26.V.1876 v Prahe).

15.VI.1958. — Vyšlo prvé číslo kultúrno-sociálneho mesačníka Život, orgánu Kultúr-

no-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku. Tridsiate výročie.

16.VI.1953. — Vznikla Slovenská akadémia vied.

18.VI.1954. — Vláda PLR začala spoluprácu s UNESCO.

20.VI.1793. — V Surochowе pri Jaroslawi sa narodil Alexander Fredro, vynikajúci poľský spisovateľ, autor veľohier, dôstojník armády Varšavského kniežaťstva, účastník napoleonských vojen, poslanec Krajinského snemu, člen Akadémie vied v Krakove. Jeho satirické komédie ukazujú vady spoločnosti, ako aj bohatú galériu charakteristických šľachtických typov. Podnes sú základom klasického repertoáru poľských národných divadiel (um. 15.VII.1876 vo Lvove).

22.VI.1838. — V Krakove sa narodil Jan Matejko, najväčší poľský historický maliar 19. stor. českého pôvodu; tvorca slávnych monumentálnych obrazov ospevujúcich minulosť Poľska; Bitka pri Grunwalde, Stańczyk, Skargová kázeň, Rejtan, Batory pred Pskovom, Lublinská únia, Pruský hold, Kościuszko pri Racławiciach, Sobieski pred Viedňou, Ústava 3. mája; obrazy z cyklu Dejiny civilizácie v Poľsku, rád poľských kráľov a kniežat a iné. Jeho diela, neobvykle sugestívne zobrazujúce vlastenectvo zohrali veľkú úlohu v uprevádzaní poľského národného povedomia (um. 1.XI.1893 v Krakove).

22.VI.1941. — Vojská hitlerovskej tretej ríše bez vypovedania vojny zaútočili na Sovietsky zväz. Po počiatocných neúspechoch Sovietska armáda zadrážala nepriateľa, sama prešla do ofenzívy a po štyroch rokoch ľahkých bojov zasadila rozhodujúci úder fašistickému Nemecku a dosiahla historické víťazstvo. Malo však vysokú cenu — životy dvadsaťtich miliónov sovietskych občanov, ktorí padli v bojoch a boli vyvraždení fašistami v koncentračných táborech. Prinieslo slobodu Poľsku, Československu a iným národom Európy.

28.VI.1914. — V Sarajeve (Srbsko) bol spáchaný atentát na rakúsko-uhorského následníka trónu, arcivojvodu Františka Ferdinanda, čo bolo zámenkou pre vypuknutie prvej svetovej vojny.

28.VI.1945. — Prezident Krajinskej národnej rady (KRN) Boleslav Bierut menoval vo Varšave Dočasnú vládu národnej jednoty. Vznikla na základe Dočasnej vlády utvorené 31.XII.1944 v Lubline na miesto Poľského výboru národného oslobodenia (PKWN).

30.VI.1943. — Vo Varšave zatklo gestapo gen. Stefana Roweckého, pseudonym Grot, hlavného veliteľa Zväzu ozbrojeného boja, konšpiračnej organizácie utvorené 8.XI.1939, premenovanej vo februári 1942 na Krajinskú armádu (zastrený v nacistickom tábore Sachsenhausen, pravdepodobne v noci z 1. na 2.VIII.1944).

POLEMÍKA

VO VECI SLOVÁKOV NA SPIŠI A ORAVE.

V číle 4. Przeglądu Polonijného z roku 1985 (str. 127—129), Ryszard Kantor uverejnil recenziu publikácie Matice slovenskej, v ktorej sú materiály z vedeckého seminára, zorganizovaného v Martine pri príležitosti 120. výročia založenia Matice slovenskej.¹⁾ Autor recenzie venoval v nej niekoľko poznamok môjmu článku K dejinám Slovákov v Poľsku a k ich kultúrnemu vývinu uverejnenému v knihe na str. 193—200. O recenzii som sa dozvedel prednedávnom. To je príčinou mojej veľmi oneskorenej reakcie.

Aby som sa vyhol prípadným námetkam, že nepresne citujem výpoved' R. Kantora, uvediem najskôr ten fragment jeho recenzie, ktorá sa týka mňa. Na str. 128—129 R. Kantor napísal:

„J. Ciągwa ide ovela dalej, s prekvapujcou zručnosťou tvorí novú, zlepšenú verziu osadníckych vzťahov, kultúry a politických dejín severnej Oravy a Spiša, území, ktoré sa od roku 1920 dodnes — s malou okupačnou prestavkou — nachádzajú v Poľsku.“

Polemika s autorom by mohla zabrátiť veľa miesta a iste — keď bude širšie hliadať svoje názory — bude nevyhnutné. Tu by som chcel zatiaľ postaviť podstatnú námetku: voľba faktov, ich spájanie, ako aj voľba literatúry, ktorou podporuje svoje názory, vlastne znemožňuje vedeckú diskusiу. Oponenie základných prác Włodzisława Semkowicza a Mariána Gotkiewicza pre dejiny osadníctva na tomto území, jazykových prác Maleckého buď Zawieliského, Karasia a Zarębu v novších časoch ako aj podstatné premlčovanie udalostí, ku ktorým došlo na tomto území po rozpade Rakúsko-uhorskej monarchie do roku 1920, ale aj neskôr, sú veľmi symptomatické. Slúžia „dôkazu“, že toto územie obýva slovenské obyvateľstvo, ktoré sa vo svojej väčšine po desaťročia jazykovo a kultúrne prikľiča k juhu. To autora nebezpečne približuje k neopodstatnenej mienke, ktorú zavše vyjadruje slovenská veda, že celé obyvateľstvo tohto územia má slovenský pôvod a povedomie. Potom neprekvaپuje mienku autora, že „krátky čas ročného prinášania Spiša a Oravy Slovensku znamenal obrovské a nečakané pozdvihnutie národného povedomia“ (str. 197). Nehovoriac o fakte, že toto územie nikdy pretým nepatriло k Slovensku, teda nemohlo byt prinášané, zaujat môže spôsob, akým slovenské vládne orgány dosahovali na tomto území „obrovské a nečakané pozdvihnutie národného povedomia.“ Zainteresovaným odporúčam pracu J. Zielińskiego, alebo — ak majú takú možnosť — získať informácie priamo pri pramene, t.j. u obyvateľstva tohto územia.

Nechcel by som príliš obšírne predstavovať problematiku, ktorá mala na seminári v Martine predsa len druhoradé miesto; preto opomeniem obsah referátu L. Molitorisa, ktorý je duchom blízky výpovedi J. Ciągwu.

Podľa mňa, aby nedorozumenia netrvali ďalšie desaťročia treba urobiť objektívne výskumy národného povedomia obyvateľstva Spiša a Oravy a odhaliť príčiny faktu, že sa istú časť tohto obyvateľstva — početne rôzna závisle od ekonomickej a politickej konfigurácie — hli si k slovenskému národnému povedomiu, aj keď — čo treba zdôrazniť — sú to jazykovo poľskí obyvatelia, potomkovia osídlencov z nižinného Małopolska. Svoj význam mala tu pôsobnosť inštitúcie, ktorú uvedený seminár organizovala — Matica slovenská. Avšak takéto výskumy by svojím rozsahom mali prekročiť deliacu čiaru z roku 1920: nemožno predsa zabúdať, že to bola umelá delba rovnorodej územnej skupiny, ktorá obývala niekoľko storočí kompaktné územie, kultúrne, ale ja jazykovo jednotné. Pri skúmaní

dnešného národného povedomia obyvateľov Chyžného, nemožno zabúdať na obyvateľov napr. Suchej Hory buď Hladovky alebo Rabčie a Rabčic. Výsledky môžu byť skutočne prekvapujúce.“

1. Ako vidíme, R. Kantor hodnotí môj článok veľmi kriticky, pričom jeho podstatná námetka sa týka „voľby faktov, ich spájania a voľby literatúry“. Je samozrejmé, že citovaná literatúra by mala úzko súvisie s téhou práce. Ak teda téma mojej práce znala: K dejinám Slovákov v Poľsku a k ich kultúrnemu vývinu, bolo by prinajmenšom čudné, keby som sa odvolával na práce, týkajúce sa osadníctva na Spiši a Orave, jazykovedné práce buď diela vzájomujúce sa na politické dejiny rokov 1918—1920. Totiž nezaoberal som sa osadníctvom, jazykom a cestami vzniku a upevňovania sa slovenského národného povedomia na Spiši a Orave. Prijal som — čo recenzenta nepochybe ťokuje — že prítomnosť Slovákov na území Spiša a Oravy pripojenom v roku 1920 k Poľsku je faktom, ktorý netreba dokazovať. V príspevku som naproti tomu predstavil rad faktov, určujúcich právnu a faktickú situáciu Slovákov na južných hraniciach Poľska, vonkajšie prejavy slovenského národného povedomia spišských a oravských horalov manifestované hlavne v oblasti kultúry, príklady výsledkov obohacujúcich celú slovenskú kultúru, ako aj dejiny v poľskom meradle unikátnej jednotky územno-správnej deľby, akou bol v rokoch 1920—1925 Spišsko-oravský okres. Je sice pravdou, že keď som predstavoval tieto otázky, skoro vôbec som necitoval poľskú literatúru a to hlavne preto, že poľské práce o situácii Slovákov v Poľsku jednoducho neexistujú, kým príčiny tohto stavu sú pomerne zrejmé. Totiž prevažujúca väčšina poľských autorov vychádza z predpokladu, že na Spiši a Orave žili a žijú len Poliaci²⁾. Z tómu recenzie R. Kantora treba usudzovať, že aj on patrí k zástancom tohto postoja. Preto aj spod pera poľských odborníkov vychádza nanajvýš konštatácia „obyvateľstvo považujúce sa za Slovákov“.³⁾ Politika medzivojných vlád v Poľsku reprezentovala takú istú liniu. Tak politika, ako aj literatúra súhlasili iba s drobnými odchýlkami od tohto pevného pravidla poľskej výlučnosti, aspoň na Spiši. V apríli 1924 v inštrukcii pre delegátov na poľsko-československú konferenciu v Krakove, odporúčali odovzdáť za Spišskú Javorinu (hoci nikdy výrazne netrvrdili, že tam bývajú Poliaci) Kacvín a Nedecu.⁴⁾ Jeden z komentátorov návrhu takejto výmeny poukazoval: „Týmto spôsobom sa napokon zbavíme kacvínskeho a nedeckého obyvateľstva, pre ktoré je skutočnou krivdou príslušnosť k Poľsku“.⁵⁾ K základom návrhu tejto územnej výmeny patrí teda jednoznačný predpoklad, že obyvatelia Kacvína a Nedeca nie sú Poliacmi, a preto „pre toto obyvateľstvo je skutočnou krivdou príslušnosť k Poľsku.“

Poľski autori opierajú tvrdenie o poľskosti Spiša a Oravy o jazykové kritérium, ktoré podľa nich — rozhoduje o národnosti. Napokon otázka tohto kritéria nevyznieva tak jednoznačne propoľsky. Posledné jazykovedné práce J. Kriššákovej⁶⁾ a M. Servátka⁷⁾ poukazujú na veľmi zložitý a závislý medziiným od času, systém jazykovo-nárečových vzťahov na Spiši a Orave. na existenciu goralského bilingvismu či multilingvismu, ktorú poľská veda nevidí. Napokon keby sme aj prijali, že obyvateľstvo severného Spiša a Oravy používa bezpochyby poľský jazyk a že tento jazyk je výlučným jazykom, aj tak prechod do denného poriadku nad problémom jeho národného povedomia je riskantný a nezodpovedný, lebo znamená ponechanie mimo ná-

rodných formácií tohto obyvateľstva, ktoré aj keď nemá jazykovú odlišnosť, nechce byť príslušníkom národa, ktorého jazyk používa.

Prijatie jazykového kritéria za kritérium rozhodujúce o národnosti spôsobilo, že W. Mileski považoval za Poliaka i Pavla Čarnogurského, ktorý na mitingoch hovoril goralsky, ako aj spišského biskupa — Jána Vojtaššaka, lebo „sa rád rozpráva po goralSKU s alumnami“.⁸⁾ Takýto predpoklad spôsobil tiež, že prvé sčítanie obyvateľstva, uskutočnené 30. septembra 1921 na 22 648 obyvateľov Spišsko-oravského okresu uvádzalo iba 484 (t.j. 2,1%) osôb iných ako poľská národnosť.⁹⁾ Počas tohto, ale aj druhého sčítania obyvateľstva (11. decembra 1931) sa nikoho nepýtal na národnosť a sčítaci komisiári — akiese vybavení patričnými inštrukciami — sami vpišovali poľskú národnosť.¹⁰⁾

Pripomíme, že posledné uhorské sčítanie obyvateľstva pred prvou svetovou vojnou z roku 1910 ukázalo minimálne percento neslovenského obyvateľstva v tých okresoch Spišskej a Oravskej župy, ktorých časť potom pripadla Poľsku.¹¹⁾

J. Stoklosa písal v roku 1908: „Slovenský vplyv, dnes vysoko rozvinutý, sa začína priblížne pred 25 rokmi kedy na miesto poľských kniazov prišli Slováci“. Lenže tento autor nevidí fakt, že už oveľa skôr pred rokom 1883 sa dole veľmi zreteľne pozoroval evidentné prejavy slovenského národného povedomia, o čom podrobne pišu A. Bielovodský¹²⁾ a L. Molitoris.¹³⁾ Podľa mňa, nemožno brať seriózne tézu, že slovenskost na Spiši a Orave je výsledkom pôsobnosti slovenských kniazov a slovenskej školy. Pôsobenie týchto činiteľov v období silnej maďarizácie, uskutočňované tak legálnymi, ako aj nelegálnymi metódami, bolo určite minimálne. Školy, najmä po vydaní lex Apponyi (zákon č. 26 a 7 z roku 1907), boli na Slovensku iba nazývané maďarsko-slovenské: výučbu slovenského jazyka venovali iba jednu hodinu týždenne. Zasa keď ide o slovenských kniazov, v roku 1920 ich začúpili poľskí knázai, teda ešte pred formálnym pripojením Spiša a Oravy ku krakovskej cirkevnnej provincii v roku 1925, po ich odlúčení od spišskej diecézy založenej v roku 1776.

Na inom mieste recenzie R. Kantor vidí význam pôsobnosti Matice slovenskej pre slovenské národné povedomie. Ale ani táto pôsobnosť nie je rozhodujúcim činiteľom, o čom svedčí fakt existencie pocitu slovenskej príslušnosti aj v medzivojnovom období, hoci vtedy spišskí a oravskí Slováci nemali žiadne styky s Maticou a slovenskú literatúru, hlavne s náboženským obsahom, dostali z titulu členstva v Spolku sv. Vojtecha v Trnave. V každom prípade hovoriac o podielu Matice slovenskej na zachovaní slovenského národného povedomia R. Kantor nepozorované pre seba oslabuje silu svojho tvrdenia a sice, že počet obyvateľstva hlásacieho sa k slovenskému národnému povedomiu závisí „od ekonomickej a politickej konfigurácie“. Vidno, že nielen od nej.

Slovenskost zostala, u časti obyvateľov Spiša a Oravy ju možno zistíť aj dnes.¹⁴⁾ Jej korene treba hľadať asi inde a nie v teórii o zbalamutení Spišiakov a Oravcov slovenskými knázmi a učiteľmi. Kritiku ani neznesie vysvetľovanie rastu slovenského národného povedomia v období Slovenskej republiky vzhľadom na hmotnú zainteresovanosť obyvateľstva. Tento posledný argument, dedukovaný z článku J. Zielińskiego, ktorý je výsledkom jeho dvojtýždňovej prázdninovej praxe na Spiši, nielenže nezodpovedá pravde, ale je pre slovenské obyvateľstvo Spiša a Oravy jednoducho urážlivý. Všimnime si, že v rokoch 1920 — 1939 nikto z poľskej časti Spiša neukončil vysokoškolské štúdiá v Poľsku, ale na Univerzite Jána Amosa Komenského v Bratislavе — bez štipendialnej pomoci československej vlády — získalo doktorát prav a medicíny niekoľko osôb.¹⁵⁾ Spomedzi niekoľko tisíc osôb, ktoré po roku 1945 emigrovali zo Spiša a Oravy¹⁶⁾ značné percento tvorili deti a mládež, ktorá sa učila v školách na Slovensku. Tažko možno, aspoň tú časť vysťahovaleckej

vlny, upozorňoval z materiálnych pohnútok. Dokumenty Plebiscitného komisariátu v Kročienku svedčia o tom, že v predplebiscitnej propagande vtedajšie polské orgány — nevyhýbajúc sa retorickým akciám,¹⁷⁾ — používali predovšetkým prostriedky hmotného povzbudzovania.¹⁸⁾ Preto teda získavanie ľudu pomocou hmotných státkov bolo tak neúčinné, že novotarský starosta mnohokrát žiadal kňazov o pomoc v likvidácii slovenskej literatúry a v Kacvine polícia uskutočnila dokonca akciu konfiskovania slovenských kníh a kalendárov, ktoré tam posila Spolok sv. Vojtecha.¹⁹⁾

Nechcem sa vracať k prejavom slovenskosti na Spiši a Orave tak v medzivojnovom období, ako aj teraz, ktoré sú uvedené v článku. O mnohé fakty ich obohatil E. Molitoris v príspevku, ktorý je súčasťou zberky referátov vydaných Maticou slovenskou²⁰⁾, a pred ním aj autori starších publikácií.²¹⁾

R. Kantor mylne informuje čitateľov, keď piše, že tvorí „novú, zlepšenú verziu osadnických vzťahov“, lebo osadnickými vzťahmi som sa vôbec nezaoberal. Keby som to však robil, určite by som sa neobmedzil len na citovanie starej poľskej literatúry o osadníctve. Určite by som uviedol najnovšie práce slovenských historikov a v prvom rade práce J. Benku²²⁾, ktoré sa nie vždy zhodujú s poľskými výskumami z tridsiatych rokov.

Pri popisovaní celého radu udalostí z oblasti kultúry a politických dejín severnej Oravy a Spiša som sa pridržiaval nevyvratiteľných faktov. Teda ani tu nie je pravdu, že tvorí „novú, zlepšenú verziu ... kultúry a politických dejín“. R. Kantor ani tu nie je v stave poprieť žiadnen fakt. Keďže uvedené fakty sa R. Kantorovi veľmi nehodia pre jeho tézu o absolútnej poľskosti Spiša a Oravy, neostáva mu nič iné len bedákať, že „voľba faktov... vlastne znemožňuje vedeckú diskusiu“, prípadne odporúčať čitateľovi článok J. Zielińskiego, ktorý ani jednou vetou nespomína, že v rokoch 1918—1945 žili na Spiši a Orave aj Slováci a o faktoch ich prenasledovania akoby nič nevedel. Preto ani neprekupuje, že takáto literatúra sa R. Kantorovi veľmi páči a vôbec sa mu nezdá, že citovanie výlučne tejto práce môže vyvolať voči nemu námetky o tendenčnej voľbe literatúry.“

R. Kantor posielala tiež čitateľov za obyvateľmi Spiša a Oravy. Avšak ich informácie o skúsenostiach z obdobia Slovenského štátu by sa nie vždy zhodovali s očakávaním R. Kantora. Mohlo by totiž vysvietať, že tento prameň nedokazuje pravdu — tak veľmi očakávanú autorom recenzie — brutálnej a nevyberajúcej v prostredkoch slovakizácie obyvateľstva Spiša a Oravy.

R. Kantor nahovára čitateľovi — bez akéhokoľvek opodstatnenia — že moja voľba faktov, ich spájanie, ako aj voľba literatúry „slúžia dokazovaniu“, že toto územie obýva slovenské obyvateľstvo, ktoré vo svojej väčšine celé desaťročia jazykovo a kultúrne inklinuje k juhu“. Týmto spôsobom celkom vizionársky odhaluje cieľ, aký som si postavil pri písaní článku. Myslím si, že aj vizionárské predpovede sa musia orientovať o určité faktv a tie R. Kantor čitateľovi nepredložil. V každom prípade je logické, že ak som sa v príspevku ani trochu nezaoberal jazykovými otázkami, nemohol som ani nič napísť o jazykovej inklinácii obyvateľstva k juhu. A uvedené faktv absolútne nemajú byť „dôkazom“ existencie Slovákov na juhu Poľska. Lebo otázka ich existencie je tak zrejmá, že dokazovanie toho bolo jednoducho smiešne.

V článku rozvíjam myšlienku obsiahnutú v titulku, zhromažďujem faktv a spájiam ich so sebou. R. Kantorovi sa nenávia ani faktv, ani ich spájanie. Je charakteristické, že vo svojej recenzii nie je v stave poprieť pravdivosť ani jednej vety. Teda nepopiera faktv, ale ich voľbu a spájanie. Vari mu ide o faktv, ktoré potvrdzujú, že na Sniši a Orave neexistujú Slováci alebo a faktv plného reprektovania národnostných práv v medzivojnovom období? Takéto faktv — pre ich nedostatok — som skutočne nemohol

uviesť. Ale táto metóda nemá nič spoločné s „voľbou faktov“. R. Kantor nevysvetlí, čo opiera námetku voči „spájaniu faktov“. Nechápe túto námetku. Proces dokazovania si predsa prirodzene vyžaduje spájanie faktov kvôli lepšiemu pozorovaniu javov všeobecnejšieho charakteru. Preto by som mal v tomto prípade písat o jednotlivých faktoch v absolútnej izolácii?

2. R. Kantor sa mylí, keď piše, že Spiš a Orava nikdy pred rokom 1939 nepatrili k Slovensku a preto „nemohli byť prinavratené“. Do jesene roku 1918 toto územie patrilo v politickom zmysle k Maďarskému kráľovstvu (Magyar Királyság), bolo súčasťou Slovenska, ktorú sami Maďari nazývali Horným Uhorskrom (Folvíkmi). Termín „Slovensko“, ako územie obývané Slovákm, bez nevyhnutnosti politicko-správneho vydelenia v rámci štátu, ktorý politicky zdminovali Maďari, je známy veľmi dávno.²³⁾ Aj po rozpadе Rakúsko-Uhorska a pred pripojením Spiša a Oravy k Poľsku rozhodnutím Rady veľvyslancov z 28. júla 1920, možno hovoriť o príslušnosti tohto územia k Slovensku, lebo aj keď o hraniciach ešte vtedy nerozložili, administratíva bola slovenská. Takýto stav možno pozorovať aj v období činnosti Medzinárodnej plebiscitnej komisie, ktoréj zverili „zabezpečenie udržania verejného poriadku a administratívny na plebiscitnom území“. V skutočnosti sa však kompetencie Komisie obmedzili na dozor nad doterajšou administratívou, ktorej orgány naďalej plnili svoje úlohy. V oblasti súdnictvia boli napr. zachované dovtedajšie kompetencie okresných súdov v Trstenej, Námestove a v Spišskej Staréj Vsi.²⁴⁾ Zavedenie niektorých noriem poľského práva na Spiši a Orave sa uskutočnilo až predpismi z roku 1921 a 1922,²⁵⁾ nehovoriač samozrejme o nevydanom vypísaní volieb do Zákonodarného sejmu v niekoľkých slovenských okresoch.²⁶⁾

3. R. Kantor navrhuje urobiť „objektívny výskum“ národného povedomia na Spiši a Orave a to na celom území predtým vyhláseného plebiscitu a nielen na poľskom území Spiša a Oravy. Dožadovaním sa „objektívnych výskumov“ autor recenzie znehodnocuje niekoľkoročné vedecké výskumy študentov a vedeckých pracovníkov Jagellovskej univerzity na Spiši, napr. v Jurgove, ktoré dokázali slovenské národné povedomie u časti obyvateľov. Snáď sa R. Kantor domnieva, že ani tieto výskumy neboli dostatočne objektívne. Pripomienim, že v ČSSR ústavný zákon č. 144 o národnostach priznáva štatút národnostnej menšiny aj Poľiakom (okrem Maďarov, Nemcov a Ukrajincov). Zdá sa, že záruka menšinových práv najvyššou právnou normou — také záruky nemá žiadna národnostná menšina žijúca v Poľsku — mala by vzbudzovať dôveru k výsledkom sčítania obyvateľstva, uskutočneného 1. novembra 1980. Podľa tohto sčítania dňa 1. novembra 1980 žilo na území ČSSR 68 000 Poliakov, v tom 65 000 v ČSR a 3 000 v Slovenskej socialistickej republike. Sčítanie obyvateľstva ukázalo, že na Slovensku žije presne 2491 Poliakov, z tohto v Bratislave — 411, v Západoslovenskom kraji — 571, v Stredoslovenskom kraji — 758 a vo Východoslovenskom kraji — 751 osôb poľskej národnosti. Bývalé plebiscitné územie, na ktorom R. Kantor chce urobiť objektívne výskumy národného povedomia, zahrňuje dnes na území Slovenska časť Dolnokubinského okresu (V Stredoslovenskom kraji) a časť Popradského okresu (vo Východoslovenskom kraji). Podľa sčítania obyvateľstva v prvom žile 193 Poliakov, v druhom — 179 Poliakov.²⁷⁾ R. Kantor asi nenozná túto štatistiku, čo akiese nie je rozhodujúce. Lebo keby ju až poznal, neuveril by. Poľské národné povedomie na slovenskej časti Oravy zaistie značne prekračuje — podľa R. Kantora — povedomie 193 obyvateľov celého Dolnokubinského okresu (teda na bývalom plebiscitnom území trochu menej ako 1931). Pre R. Kantora je to očividné fakt, sice výskum povedomia ešte neurobil, ale už teraz vie, že „výsledky môžu byť jednoducho prekračujúce“. Je to zaistie veľmi originálna metóda vedeckého dokazovania.

Obsah a štýl recenzie R. Kantora spôsobujú, že mám výhrady k objektivite jeho výskumov národného povedomia tak v Poľsku, ako aj na Slovensku. Okrem toho aj veľmi objektívne výskumy by nebolo možné vzťahovať na medzivojnové obdobie alebo na obdobie Slovenského štátu. V súvislosti s faktom, že pristáhované obyvateľstvo tvorí na území Spiša a Oravy už dosť vysoké percento, ako aj s faktom prirodenej asimilácie, ktorá z roka na rok pokračuje, výsledky výskumov by nebolo možné vzťahovať na obdobie Slovenského štátu bud medzivojnové obdobie.

4. R. Kantor napsal recenziu, v ktorej prevládajú emócie nad faktami. Chybajú mi proti-argumenty a preto ho rozlučujú fakt, ktoré uvádzam. Je ochotný odmiestniť fakt, lebo sa nezhodujú s nastolenou a priori tézou o poľskosti Spiša a Oravy. Avšak len vôle vidieť inú skutočnosť nestaci.

5. R. Kantor piše o nevyhnutnosti polemiky so mnou, keď budem širšie hľať svoje názory. Avšak neupresňuje, ktoré z mojich názorov sú mimoriadne nebezpečné a neopodstatnené. Nikdy som sa nevyhýbal polemikám. Myslím si však, že polemiky nemajú žiadnu hodnotu, keď argumenty nahrádzajú sama téza, keď jeden z polemistov vopred zamieta pre neho nepohodlné fakt. Tak ako tu urobil R. Kantor v recenzii môjho príspevku. Naskytá sa teda otázka, čomu a snáď aj komu slúži písanie takýchto recenzií?

JOZEF ČONGVA
(Slezska univerzita)

POZNÁMKY

1. Zahraniční Slováci a národné kultúrne dedičstvo. Matica slovenská, Martin 1984.

2. K zriedkavým výnimkám patria príce, v ktorých autori uznávajú nepochybny fakt, že obyvatelia Spiša a Oravy sú dvojakej národnosti. K takýmto autorom patria napr.: A. Kwilecki, J. Lovell, J. Byczkowski, Cz. Robotnicki, J. Młodziejowski alebo J. Tomaszewski.

3. Tak napr. M.K. Kamiński (Z dziejów stosunków polsko-czechosłowackich po II wojnie światowej przed wydarzeniami lutymi 1948 r.: Stosunki polsko-czechosłowackie a rewolucje ludowo-demokratyczne. Praca zbiorowa pod redakcją W. Balceraka, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1980, str. 83).

4. AAN, PRM, zápisnica z 24. zasadnutia Rady ministrov zo dňa 16. apríla 1924; zväzok 25, mikrofilm 20070, k. 76.

5. A. Chybiński, Dwie sprawy dla Tatr najważniejsze. I. Jaworzyna dla Polski, Wierchy, R.1, 1923, str. 9.

6. J. Kriššková, O goralských nárečiach z aspektu slovensko-poľských jazykových kontaktov, (w:) Slováckistické štúdie, Matica slovenská, Martin 1985 str. 369—374.

7. M. Serváčka, Goralsko-slovenský bilingvismus, resp. goralsko-spišsko-poľsko-slovenský multilingualizmus, (w:) Studia Academica Slovaca 16. Bratislava 1987, str. 385—395.

8. E. Orłof, Polska działalność polityczna, dyplomatyczna i kulturalna w Słowacji w latach 1919—1937, Rzeszów 1984, str. 62.

9. Sčítanie obyvateľstva a hospodárskych zvierat zo dňa 30. septembra 1921. Varšava 1923, str. 107.

10. F. Mók, Roky 1918—1939 na severnom Spiši. Bratislava 1944, str. 13—14.

11. A magyar szent korona országainak 1910. évi népszámlálása. Első rész, Budapest 1912; J. Klimko. Vývoj územia Slovenska a utváranie jeho hraníc. Bratislava 1980, str. 117. Výlučne slovenský charakter spišských a oravských dedín uvízla aj Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich pod redakcją F. Sulimirskego (por. napr. heslo: Jurgov a Kacvín v 3. zväzku Slováka, Varšava 1882, str. 632 a 650). Taký charakter týchto terénov potvrdzujú aj maďarské štatistiky z roku 1900, podľa ktorých na území severného Spiša a Oravy žilo 95% Slovákov. Por.

POKRAČOVANIE NA 20. STR.

EDUARD BASS

CIRKUS HUMBERTO

(5)

POKRAČOVÁNÍ Z PŘEDCHOZÍHO ČÍSLA

Ráno vstal a snídal Vašek s ostatními a rovnou s nimi do koňské stáje. Hans ho tam uvítal širokým „Morchen“ a hned před ním otevřel dveřka k ohrádce ponyů. Bez dlouhých řečí bylo už jako smluveno, že Vašek se bude pod Hansovým dohledem starat o ty malé strakáče. (...) Karas otec se už naplnil pouštět do stájní práce a do vší ostatní rachoty. Kerholec komandoval všude a ostře zapráhal Karase, který zase nepominul přivolávat Vašička na pomoc. Tátovo „Vašku!“ se ozývalo každou chvíli ve všech prostorách cirkusu i zvěřince, takže je brzy přejímali i ostatní lidé a Vašek se najednou pro všechny ostatní jmenoval „Vašku.“

„Vašku tu není, Vašku šel do menažérie,“ odpovídalo Karasovi Hans z komírny.

„Tohle by mohl odnést Vašku,“ rozhodoval Harvey v šatně.

A sám Karas, aby neztěžoval dorozumění, říkal už během odpoledne: „Neviděli jste tady Vašku?“

Vašek byl po pravdě všude a nikde. Dnes poprvé začal užívat cirkusu naplně. (...)

„Vašku!“ ozvalo se od brány. Táta ho poslal do stájí k Hansovi a ten měl pro něho milé překvapení. Mary stála přistojena a Hans mu dovolil, aby si s ní vyjel do záboudi a jezdil si tam podle své libosti. Hoch toho s jásonem využil. Vyvedl Mary i mimo manžel, mezi vozy. Z hravých snů byl vyrušen kříkem a hádkou někde na samém konci vozů. Za zadními maringotkami se objevila nová, krásná modrá, tažená dvěma koníky. Bronzově temný cizinec s vysokým fezem na kudrnaté hlavě stál u svých kobylek a kříčel a gestikuloval a zadní dveřka jeho modrého vozu se otevřela a z nich vyběhlo malé, černé, kudrnaté dítě, otrhané jak cikáně, pak druhé, třetí, čtvrté, páté, vždy větší a větší; šest nebo sedm jich bylo a všechny oklopily muže s fezem a všecky kříčely a ječely s ním. Z vozu vylížela stejně černá a kudrnatá ženská s děckem v náruči.

Vašek pochopil, že to je ono nové číslo, o kterém se mluvilo, že se k nim připojí den před odjezdem. Zachtělo se mu ukázat tém odrbancům, že on, Vašek, je tady už dřív doma a velkým pánum na zdejší půdě. Obrátil Mary, popohnal ji a vjel do manžel. Ale právě jak tak klusem objížděl kruh, poznali ti umouněnci, že je to manžel. Vašek zaslechl jejich křík a když se ohlédl, spatřil celou tu malou smečku, jak se žene k němu. A tu se stalo něco, čeho by se byl v žití nenadál: ten nejstarší kluk výskl divoce, odrazil se a skočil velkým saltem Vaškovi přes hlavu do manžela. Polkaná Mary vyhodila zadkem a Vašek jí sletěl přes hlavu. Když se vzpamatoval, seděl na zemi a kolem něho hejno špinavých dětí s vřískotem a výskáním dělalo kotrmelce za kotrmelcem, stavělo se na hlavu a na ruce, přeskakovalo se navzájem, ten nejstarší se otácel nad zemí v protáhlých rvech v přemetech na ruce a nohy. Vtom ale už ten největší cikán zarazil skokem své přemety, něco křikl a běžel k Vaškovi, podevájaje mu ruku. A ti druzi se ze všech stran shrnuli k němu, popadli ho za ruce a za ramena a pomáhali mu vstát a kříčeli:

„Niente, niente!“ a nejstarší mu tiskl ruku a zubil se na něho s neodolatelným úsměvem a říkal: „Scusi, scusi, excusez-moi, entschuldigen — io sono Paolo, Paolo Roméo!“ Vašek byl jako vyjeven z toho přívalu kříku, ochoty, úsměvů a cizích slov, ale když ten druhý pořád ukazoval na sebe a opakoval Paolo, Paolo, pochopil, že se ten černý kluk tak jmenuje. Tiskl mu tedy ruku a najednou mu vyklouzlo slovo, které tu v cirkuse mnohokrát slyšel: „Bon, bon...“ A Paolo se zasmál a objal Vaška a černá mrňata kolem jásala. Teď potřeboval Vašek, aby se mu podařilo něco udivujícího. Nazdařbůh vykřikl: „Mary, pojď sem!“ A koník, který se zatím uklidnil, opravdu se na zavolání obrátil a přišel k Vaškovi. Kluci ztichli, Vašek nasedl a jako velký pán shlédl teď dolů na Paola, když mu vlněně a řekl česky: „Ty vopice!“ Nato pobídl Mary a odklusal k stájím. (...)

Zamyšlen odpinal s Mary postroj, když si všiml, že v ohrádce jsou jen tři poníci. „Hans, kde je Miss?“

„Miss pracuje s Helenkou. Běž se tam podívat. To bude něco pro Vašku!“

Vašek proletěl konírnou a vpadl do hlediště. Uprostřed žlutého okruhu stál direktor s bílem v ruce a kolem obíhala drobným klusem Miss. Na hrábcích jí stála hubenoučká holčička s tenkýma nohami. Třikrát se pomalu sklonila do váhy a zase zvedla. Počtvrté ji unavená noha sklouzla.

„Líp pérovat, Helenko,“ řekl direktor ostře.

„Mě tolík bolí záda, tatíku,“ zavzdychala Helenka.

„To já vím. Proto musíme trik opakovat, až si tělo zvykne. Tak znova na koně. Náškem. Pět kroků rozběh. Ted. Hop!“ Helenka se rozběhla, odrazila se, ale nedoskočila. Muž zatáhl a Helenka se obloukem snesla k otci. „Ostřejší odraz, holka, víc se vynest! Znovu! Opakujeme rozběh. Ted!... Hop!“

Nešlo to; šestiletá dívka stála před otcem a krčila s provinilou tváří ramena. Vašek s ní cítil nesmírnou lítost.

„Co je to dneska s tebou, Helenko?“ durdí se ředitel.

„Já... tati... já už nemůžu,“ zajíkala se unavená holčička.

„Nemůžu, nemůžu, neříkej mi nemůžu,“ láteřil Berwitz, „člověk vždycky může, když chce. Pro dnešek toho tedy necháme.“

A zapráskav semo tamо bílem, obrátil se a odešel do brány. Jeho pomocník odepjal Helenku ze šnůry. Vašek vyrazil a uchopil za uzdu Miss, která se zastavila, potřásala hlavou a hrabala kopýtkem.

„Můžu ti odvést Miss do stáje, Helenko?“ oslovil holčičku, která se všecka protahovala.

„Ty jsi zdejší?“

„Ano. My jsme tu s tátou noví. Ale já už tu všecko znám a jezdím na Mary a Hans mi odevzdal do opatrování Mary a Miss a Fricka a Lady.“

„To budeme asi jezdit spolu, protože Frick a Lady jsou jeden pář a Miss a Mary druhý. Jak se jmenejš?“

„Václav Karas. Ale tady se mi říká Vašku.“

„Vašku? To je jméno?“

„No asi.“

„A pojedeš s námi, Vašku?“

„Ano. V osmíčce. S panem Kerholcem.“

„Ach, s Karlem. Já jsem s tatínkem a maminkou v jedničce.“

„Tak se třebas uvidíme, třebas budu mít chvíliku volno a přijdu. Sbohem, Helenko, já musím odvést Miss.“

„Sbohem... Vašku.“

Helenka odhopsala a Vašek běžel s Miss jako starý kočí. (...)

Mezi polévkou a povidlovými knedlíky se doveděl od Kerholce a od druhých, kdo je osazenstvo modré maringotky. Achmed Roméo je prý potomek staré komediantské rodiny tuniské, jejíž berberská krev se už dávno směšovala s italskou a francouzskou. Se svými dětmi provádí jedno z nejlepších ikarských čísel na pevnině — hromadné vystoupení otce a dětí s překotně rozvinutou přízemní akrobatickou, v niž už i tříletí umějí své kousky, stojíc aspoň na vrcholu pyramidy s jednou nohou zvednutou nad hlavu.

„Povídejte si co chcete,“ dodával do toho starý Malina, „co ten Achmed s dětmi provádí, to je nejčistší stará škola. To se kluk vychová ke všemu. Klouby v těle se uvolní, povídaj povolí, takový kluk může být všecko.“ (...)

„Je pravda,“ navázal Kerholec, „že je to moc dobrý, může-li se kluk odmalička vycvičit na skálače a padače. A být, Anton, na tvém místě, vzal bych Vaška do prádla. Tady de vo to, aby nepropás šanci. Bejt stavě, tlout floky do země a tahat ségle, to doveze dyky, ale Vašek může být něco víc, jak se ke všemu má. A to je tátova hlavní povinnost, dát klukovi šanci. A klukova věc je, aby ji nepropás.“

„Vy jste, chlapci, všichni moc hodni,“ povídalo Karas v rozpáncích, „a já vám do smrti nezapomenu, jak mě tuhle Kerholec vytáhl z bryndy a jak vy druzi jste mě a Vaška tady přijali. Při tom všem o mne dohromady nejdete. (...) Ale o co jde, to je tuhle Vašiček. U něho to znamená teprve celej život, že ano. A to je na mne zatracená odpovědnost, esli mám, esli můžu, esli smím z něho udělat komedianta.“

„Ctihonád státní rado,“ ozval se najednou Vosátka, „tak se tu ráčíte usnášet o příští korunovaci a eště ste se nezeptali korunního prince, esli vůbec o tu korunu stojí. Povídám, Vašku, kdepak je to hezčí, doma na vesnici nebo tady u cirkusu?“

„Kdepak na vesnici,“ zazubil se Vašek, „to není ani srovnání.“

„Ale táta si myslí, že by z tebe mělo být rochně.“

„Táto! To přece nemyslím doopravdy! Já už tady mám konička a pan Gambier mi slíbil, že si budu hrát s lvími koťaty, a pan Arr-Séhir mi slíbil, že mne sveze na slonu, — táto, vid, že zůstaneme u cirkusu?“

„A ty bys, Vašku, opravdu chtěl celý život jezdit s cirkusem?“

„Chtěl, táto,“ Vaškoví oči jen zasvitily, „„jezdit na Mary, to ještě nic není, ale vyskočit na velkého koně v plném běhu... a přeskočit ho i s jezdcem... a vůbec, jako ti černí kluci, hernajs, to kdybys uměl, to bych jim to teprve ukázal!“

„A viš, že je to těžké učení a velká dřína a že tě to bude moc bolet?“

„Ať! Však kdybys chodil do lesa káčet stromy, taky bych se nadřel. A tady mám koničky a ivy a tygry a slona a budu jezdit v domeku na kolech...“

Karas cítil, jak jeho námitky pod tim dětským dychtěním slábnou. Vašek jen hořel a starý cirkusáci si ho se zálibou prohlíželi.

„Vašičku,“ řekl Karas dojatě, „aby ti dal pánůbuk požehnání. Já ti v tvém štěstí brániť nebudu.“

„Myslím,“ řekl nato Kerholec Karasovi, „že bys měl promluvit s Achmedem Roméem. Bude s námi aspoň rok a mohl by vztíz Vaška do práce. Ostatně bude nejlíp, když to s tím Berberem projednám sám. Ty bys nevěděl, co vlastně chtíš.“

A ještě po poledni vzal Kerholec Vaška a zašel s ním k modré maringotce. Pan Roméo ho přijal s velkou uctivostí. Přitáhl si Vaška a za nezvyklého u něho mlčení mu prohmatal svalstvo nohou a rukou. Pak mu

Kresba: Areta Fedaková

všelijak zkroutil údy a trup, div Vašek nevykřikl bolesti. Výsledek byl pak ten, že Roméo slibil Kerholcově, že z ochoty pročíti denně tělo jeho chránence a udělal z něho obratného přízemního akrobata. A Vašek byl v tu chvíli odhodlán zvítězit nad Paolem, zvítězit vůbec nad kdekmým a postoupit pro to třebas i mučení. Když odpoledne vběhl ke bráně a našel tam Helenku, prohlásil jí: „Až budeš zase skákat na koně a nepůjde ti to, nic si z toho nedělej. Já jsem teď akrobat a já ti to potom ukážu.“ (...)

Po představení ředitel Berwitz procházel stájemi a připomínal podkoním postup jejich odjezdu. Přitom padl jeho pohled na ohrádku čtyř shetlandských poníků.

„Kdo povede ponye?“ zeptal se Hanse.

„Vašku,“ odpověděl Hans, „pojede na Mary a ti tři půjdou s ním. Já ostatně pojedu vedle Vašku a dám na něho pozor.“

Vašku, Vašku, přemítl direktor, kdo je tady Vašku? Ale nechtělo se mu ptát Hanse, aby se nezdálo, že ředitel Berwitz nezná svůj personál. Po chvíli vyvázeli z manéže klec se Ivy a kapitán Gambier se vracel od děkování. „Lvíčatům se prý daří dobré,“ oslovil Gambier řediteli. „Rikala mi madam, že se mají k světu a dobře pijí.“

„Anežka si s nimi dává velkou práci.“ odpověděl ředitel. „Na dnešek si sotva zdříma, měla je v posteli a koťata byla neklidná celou noc. Povede-li se to, budou to naše první lvičata.“

„Doufejme, řediteli, doufejme. Až se trochu vybatoli, mohli byste poslat někoho s nimi o přestávce do publika a ukazovat je s talířem. Lidé si rádi pohladi lviče a talíř vynesou na jejich výživu. Nejlépe by to mohl obstarat Vašku. Vašku je bystrý a kurázný. Při každém krmení je se mnou.“

„Vašku — ovšem, Vašku. To je dobrý nápad. Děkuji, kapitáne. Tedy Vašku,“ schvaloval ředitel a v duchu si říkal: „Tedy Vašku není kočí?“

Hned po svém vystoupení Berwitz spěchal do maringotky, aby se převlékl. Helenka zvedla hlavu.

„Příště, tatíku, kdyby mi zase nešel skok na koně, už se na mne nezlob. Vašku mi slíbil, že mě to naučí.“

„Ó, Vašku se tuží,“ vmlítila se do rozhovoru paní Hammerschmidtová, „hned jsem si řekla, že to bude znamenitá akvizice.“

Dveře se otvřely, Anežka se vracela z produkce.

„Abych nezapomněl,“ obrátil se k ní Berwitz, „Gambier má dobrý nápad — ukazovat lvičata, až prokouknou.“

„Ano, už mi to říkal. Půjde s nimi Vašku.“

Petr Berwitz zrudl a musel se přemoci, aby nebouchl do stolu. Vletěl do civilního kabátu, vylezl ven a obrátil se k dvojce, kde byla útárna podniku, rajón bratránka Steenhoudewera.

„Frans,“ houkl Berwitz na účetního, „kdo je Vašku?“

„Vašku? Jakživ jsem to neslyšel.“ Steenhouwer pro jistotu vytáhl seznam personálu a odkopil písmeno W.

„Ne... u nás žádný Vašku není.“

„Tohle je báječné!“ vyvalil oči Petr Berwitz. „Tohle se mi ještě nestalo. Kohák, domptér, kaskadér a bůhví co ještě, a já nemám o něm ani potuchy.“

Berwitz se otočil a bez pozdravu vyšel. Z přístavku za zvěřincem se vykolébal slon Bingo. Kornak Arr-Sehir s bílým turbanem mu seděl na hlavě.

„Arr-Sehir! Neviděl jsi Vašku?“ zavolal Berwitz, když ho slon pomalu míjel.

„Vašku? Yes!“ přikývl Ind s úsměvem. „Vašku tam!“

A ukázal na boudu. Berwitz vrazil dovnitř zadními dvířky.

„Vašku?“ zařval ředitel.

Byl to už jediný způsob, jak poznat takemného muže.

„Vašku?“ zadunělo to prázdnou prostoru. Berwitz došel do středu manéže.

„Vašku?“

Závěs u brány se malíčko pohnul a do manéže se vřítil malý kluk s čepicí na uchu. Spatřív ředitele, zastavil se v pilinách tři kroky před ním a zasadutoval.

„Ty jsi tedy Vašku?“

„Ano, pane řediteli.“

Berwitz si vzpomínal, že v posledních dvou dnech tu a tam zahlédl mihnout se stíjemi nebo chodbami tohoto kluka.

„A co tu děláš?“

„Všechno prosím, co je třeba.“

„Him, a čím budeš?“

„Vším. Budu jezdit na koni a skákat a krotit tygry a předvádět lipicány a vúbec.“

„Ale, ale — a co slon?“

„Ó, Bingo mě má rád, a až pan Arr-Sehir nebude moci vystoupit, převezmu si třebas Binga a budu s ním obědat.“

„Podívejme se,“ zvolal všemohoucí Petr Berwitz docela už pobaven. „A což takhle direktorem — to nebudeš?“

„Budu.“

„Direktorem takového cirkusu, jako je cirkus Humberto?“

„Většího. Kdybych já byl direktorem, měl bych osm slonů a velikánskou klec se Ivy a tygry a moc koní...“

„Tak to abychom se tě vlastně báli?“ smál se už Berwitz naplno.

Vašek se zazubil, cítil, že si může něco dovolit.

„To nemusíte — já bych vás všecky angažoval, vás, paní ředitelku, a paní Hammerschmidtovou a Helenku a kapitána Gambiera a Hanse — a tuhle pana Selnického taky.“

Obrovitý kapelník se před chvílí vynořil

z přítmí a poprvé sledoval se zájmem výjev v manéži.

„Tak my to máme, Vašku, u tebe dobrý?“ zahlaholil ředitel.

„Hm,“ přikývl Vašek s hubou roztaženou na plné kolo.

„Vašku,“ ozvalo se vtom od koníren.

„Pan Hans mě volá...“

„No, když tě volá pan Hans, to já tě musím propustit. Alou!“

Vašek zasalutoval a vyletěl. Berwitz se obrátil, tváře ještě plné úsměvu, k Selnickému.

„Slyšel jste toho kluka? V tom je, zdá se mi, jiskra!“ (...)

„Já ho tuhle zahládl na Mary, kluk je do ní zblázněn. A to vám něco povím, pane řediteli: ten Vašku na Mary a vaše Helenku na Miss, to by bylo jiné entrée pro Binga než ti nafoukaní liliputáni. Kdyby ty dvě děti na ponících přivedly slona, to by byl, panečku, kontrastní nástup. K tomu bych hrál intermezzo Guliver mezi trpaslíky, fagot a pikola sólo — direktore, to stojí za láhev rýnského.“

„Selnicki, budete ji mít. Já ty liliputány taky nemůžu ani vidět. To jsou lidi na jaremark do boudy a ne do elitního cirkusu. Servus, Selnicki, musím ihned sehnat Hanse, aby mi brzy toho kluka zajezdil.“

Vytáhl z kapsy tužíčku, vysunul levou manžetu a napsal si na ni:

„Helen — Vašku — Bingo, Selnicki, Johannisberg.“

Prostranství za boudou bylo už téměř prázdné. Tři čtvrtiny vozů zmizely. Co tu zbyvalo, vezlo mozek cirkusu Humberto: jednička ředitelskou rodinu, dvojka účtárnou, trojka pokladnu a krejčovnu, čtyřka Harweye s dcerou a s nejdražšími rekvizitami, pětka kapelníka Selnického se šáskem Hamiltonem a notami. Pak tu stála Kerholcová osmíčka, ale v ní nebyl nikdo. Karas vylezí vedle kočího. Jak se koně hnuli, bezdékdy se pokřížoval. V tu chvíli mu bylo velice úzkoo. Jakže se to jmenuje, kam jedou na noc?“

„Buxtehude,“ povídá vedle kočí.

Dívne jméno, jako zaklínadlo. Tajemné a záhadné jako všecko, co přijde. Podkůvky koní to klapají, maringotka tím drnčí. Všecko je zaplněno neznámým jménem: Buxtehude.

A z toho cizího zvuku se mu rodí vzpomínka za vzpomínkou a každá se došepťává k němu zpěvavým nářečím domova. „Japa se daří nýčko Vaškovi na bandurku? A co pa Vaškovo maminka, Márinka ... eslipa by nebyla celá bez sebe... Inu, co muší bejt, to holt muší přijít, to inác nejde... darmo si kormoutiš srdece... A dyby tě zavezli až k sedmi kurfištům, šady je, chlapče, šady je zem Pánč.“

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍSTÍM ČÍSLÉ

POHÁR ZA ROZMARÍN

Už po druhýkrát pohár redakcie Života pre najlepší divadelný krúžok na divadelnej prehliadke získali ochotníci z nedeckej miestnej skupiny KSSČaS. Tohoročný pohár bol o to vzácnejší, že ho udeľovala jubilatka — naša redakcia totiž slávi v tomto roku 30 rokov svojej záslužnej pôsobnosti. Priopomínať o tom aj jedno z hesiel na divadelnej prehliadke, ktorá sa konala 24. apríla v nedeckom kultúrnom dome. Zúčastnili sa jej štyri divadelné krúžky — dva krúžky dospelých — z Nedece a Malej Lipnice a dva detské — z Vyšných Lapšov a Hornej Zubrice.

Prehliadku otvoril Ľudomír Molitoris, ktorý vo svojom krátkom prejave poukázal na začiatky divadelnej činnosti a jej význam v dejinách slovenského národa a potom aj našej Spoločnosti.

Kým však na scénu vystúpili ochotníci, predsedca ÚV KSSČaS kr. Ján Molitoris odovzdal medailu Za zásluhy pre KSSČaS kr. Helene Strončekovej z Nedece, ktorú jej naša Spoločnosť udelila pri príležitosti svojho 40. výročia.

Prví na javisku vystúpili ochotníci z Nedece, ktorí predviedli drámu od Ferka Urbánka — Rozmarín. V tejto hre ide o konflikt medzi boháčmi a chudobou na dedine, ktorý spôsobila láska chudobnej siroty k synovi bohatých gazdov, ako aj ľudská zá-

visť a klebety. Mladých však úplne nerozdelili. Chudobná Anička odchádza k úprimnej a dobrosrdečnej tete Dore a Janko, aby ho nezosobášili s inou, dá sa zverbovať na vojnu. Aj keď samotná dráma nebola príliš náročná, predsa si vyžadovala od všetkých ochotníkov maximálnu koncentráciu a sebaovládanie. Nedečania však tvoria výborný, zohratý kolektív, v ktorom vedľa mladých hercov účinkujú aj starší, dokonca tu hrala aj sedemdesiatňčka. Zvládli preto aj túto hru. Hrali sebavedome a isto. Dokázali navyše primeranú atmosféru a vziať sa do hraných postáv. Autentičnosť drámy zvýraznili aj pekné slovenské sólové piesne v ich podaní. Aj keď nechcem hodnotiť výkony jednotlivých hercov, lebo dobre hrali všetci, predsa len musím vyzdihnuť vynikajúcu hru Heleny Stromčekovej v úlohe tety Dory, najmä v druhom dejstve a hru Jozefa Pionteka a Žofie Bogačíkovej. Samozrejme, prejavili sa aj určité nedostatky, ktoré spôsobila absencia dvoch hercov, v dôsledku čoho museli vyniechať ich úlohy. Ale aj napriek tomu to bolo najlepšie a najzrelšie predstavenie a tak pohár redakcie Života sa právom dostal do rúk Nedečanov. Odovzdal ho v mene redakčného kolektívu vedúcej divadelného krúžku kr. Žofii Bogačíkovej autor tohto článku.

Druhé miesto na prehliadke obsadil divadelný krúžok MS KSSČaS z Malej Lip-

nice, ktorý predviedol hru Moživoi Štefana Králika. O hre Lipničanov som písal v súvislosti s ich účasťou na prehliadke regionálnych divadiel v Černom Dunaji. Avšak oproti tamtomu vystúpeniu sa lipnickí ochotníci badateľne zlepšili. Upravili pozmenili predlohu a hru. V dôsledku toho zahrali istejšie, s väčšou fantáziou uvoľnenejšie. Dokonca sa uvoľnili natol'že hrali pre divákov doslova „komédiu“ podľa mňa to trochu prehnali. Len škoda že hrali v oravskom nárečí. Stratil na tom nielen divák, ale predovšetkým samo prestavenie. Oravské nárečie bolo miestami nespravidelné a rušivé. Chvála však Lipničanom, že sa dokázali zmobilizovať a obidvoch prehliadok sa zúčastnili. Mali predsa problém s obsadením všetkých postáv, najmä mužských.

Podobný problém asi pocítoval vedúci divadelného krúžku z Vyšných Lapšov kr. Jozef Krišák, ktorý úplne nahradil mužské postavy mladými dievčatami zo základnej školy. Aj tentoraz si tento krúžok zvolil hru z detskej prostredia, pod názvom Bicykel od Vilíama Kukumberga. Je to nenáročná úsmievna hra. Túžba mať vlastný bicykel poháňa skupinku detí vymýšľať si rozličné akcie na získanie peňazí. Je v tom aj krádež. Napokon sa však deti dostanú na správnu cestu a bicykel si kúpia za statočne zarobené peniaze.

O Vyšnolapsančanoch môžem povedať, že je to nadaná mládež a v budúcnosti, ak bude pokračovať v divadelnej činnosti, môže príjemne prekvapíť. Už teraz hrali dobre nebyť trémy, ktoré ich popohnala do vnutria javiska a tichého sloveného prejavu niektorých herečiek, boli by ešte lepsi. Nielen, ktoré dievčatá sa však pohybovali po scéne bez zábran a zvládli aj gesto a mimiku.

Veľmi čistú a krásnu slovenčinu sme počuli z úst detí z Hornej Zubrice. Je to nejednoznačne zásluha učiteľky Lídy Mšálovej, skúsenej režisérky, ktorá so žiacmi základ-

Jedna druhej rieko... — záber z výstupenia nedeckých ochotníkov

Vystúpenie žiakov z Hornej Zubrice

nej školy pripravila rozprávku Keď medveď bol kráľom od Ladislava Luknára. Na prehliadke sme sice videli iba jedno dejstvo, keďže režisérka a vedúca krúžku sa riadila pokynmi z minulosti, kedy sa na prehliadkach hrávalo len časť predstavenia, ale aj to stačilo vytvoriť si dobrý dojem z ich hry. A keďže to bola rozprávka, deti stvárňovali postavy lesných zvieratiek a to veľmi úspešne. Tieto postavy zvýraznili aj vtipné a domyselné masky. Suverénna a veľmi smelá bola najmä postava maca — hlavného úlohy. Avšak ani ostatné deti nezaostávali hoci predloha im nedovoľovala natoľko vyniknúť. Keďže mladí herci boli prirodzeni a nechali sa použiť gesto a mimiku a detskú prirodzenosť, videli sme výborné detské predstavenie.

Hodnotiť úroveň tohtoročnej prehliadky a vystúpenia jednotlivých krúžkov je veľmi ťažko. Predovšetkým preto, že súperili divadelníci dvoch rozdielnych vekových kategórií a veľmi rozdielne boli aj samotné predlohy predstavení. Musela ich však hodnotiť porota (Ján Molitoris, Marián Chmiel — vedúci GKS v Nedeci a Dominik Surma), ktorá sa zhodla, že najlepší boli divadelníci z Nedeca. Druhé miesto získali ochotníci z Malej Lipnice a tretie rovnocenne porota udělila deňom z Hornej Zubrince a Vyšných Lapšov. Všetky krúžky obdržali skromné peňažné odmeny a diplomy, ktoré vedúcim krúžkov odovzdal predseda Spoločnosti kr. Ján Molitoris.

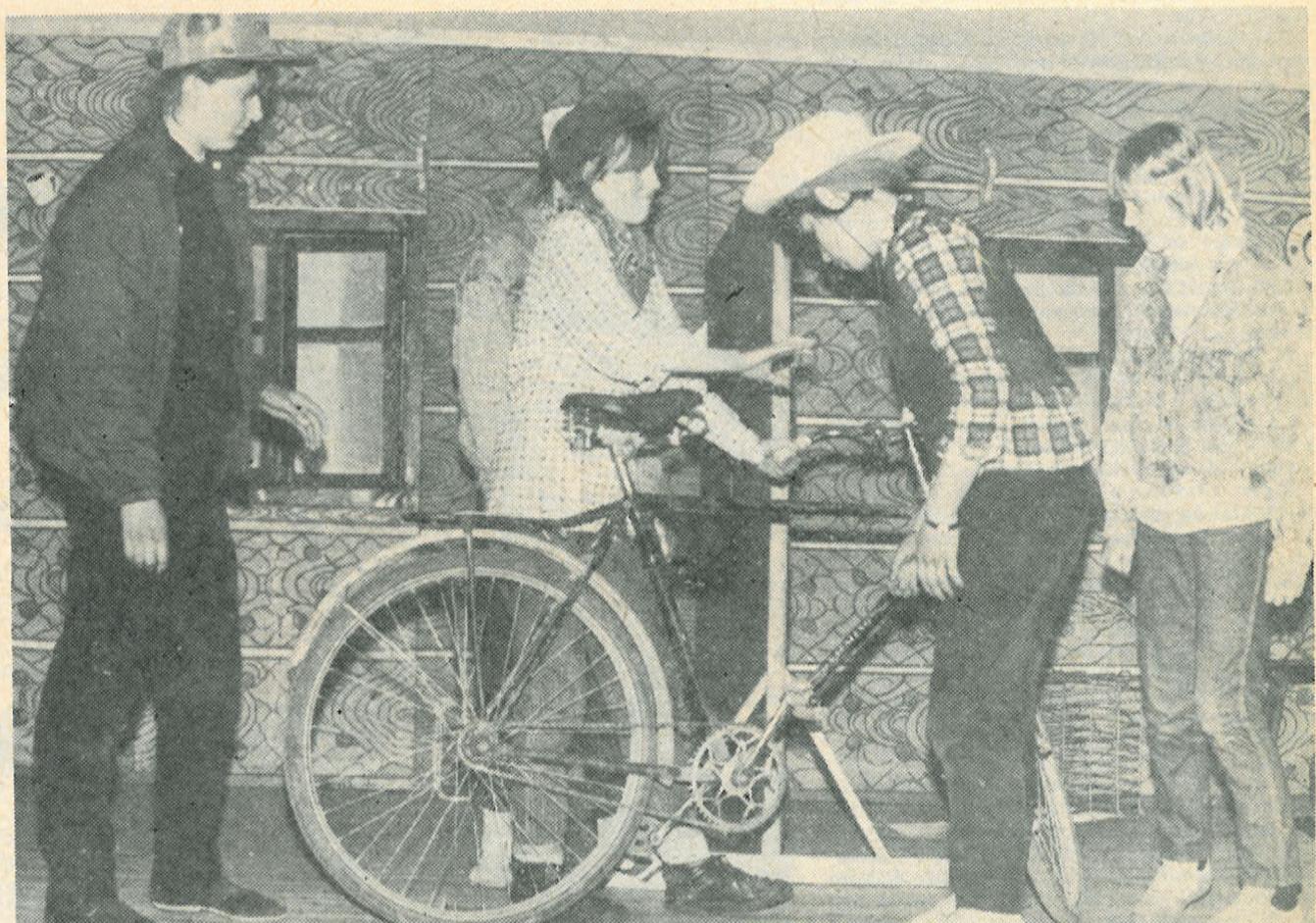
Pokial ide o účasť divadelních krúžkov, je potešujúce, že sa po prvýkrát prihlásila na prehliadku Horná Zubrica a znova Malá Lipnica a Nedeca, ktoré chýbali na prehliadke v minulom roku. Avšak neúčasť divadelníkov z Podvŕska a Harkabuza, ako aj Novej Belej prehliadku určite ochudobnila. Nechcem tu znova opakovať, že slovenské divadlo sa teší zvláštnej obľube našich krajanov, čo nakoniec z národného ale aj výchovného a vzdelávacieho hľadiska nie je zanedbateľné.

Vedúca divadelného krúžku z Nedece kr. Žofia Bogačíková s pohárom Života

Text a snímky: DOMINIK SURMA

No, bicykel už máme — scénka z predstavenia vyšnolapšanskej mladeži Bicykel

ZUZKA ZGURIŠKA

Matej

„Matej, de si? Matej!“ rozkrikoval sa gázda Pagáč na nálepku pred svojím domom. Naproti zo dverí stajne vyletelo na železných vidlach kusisko hnoja rovno gázdovi pod nohy. Zápäť sa vo dverách zjavil mocný chasník, Pagáčov paholok Matej. Nachýlil pružnú postavu a oprúc sa o vidly, zazeral hnevlivo na gázdu.

„Tu som, čo scete?“

Drobny, suchý gázda pomykal plecami, akoby mu blcha liezla po chrbte, strepal kúsok hnoja, čo sa mu prilepil na čižmu, a pokýval hlavou.

„Kydás? No len kydaj. Až budeš hotový, prídy donútra, musím sa s tebou vyprávať.“

Matej erkol slinu na hnoj.

„Jaké vyprávanie, nemám kedy. Ešte mám sečky narezat, sena nazhadzovať a večer si scem na chvíľu odbehnut.“

„Ale, a de?“ povedal gázda.

„Po svojem. Ked máte njeťo súrné, tak hovorte, asnaj môžem pritem aj kydat.“

Gázda sa poškrabal pod zamasteným šírákom a potom váhavým krokom obchádzal hnoj, aby sa dostal do stajne.

Matej pracoval ďalej. Sústredene zhŕňal hnoj do hŕbky a podoberal ho vidlami. Nálož oblúkom vyšmaril na hnojisko. Robil sa, akoby ho vôbec nezaujimalo, čo mu chce gázda povedať.

„Ehm, hm,“ tak začal Pagáč, „v nedelu ideme volit. Čo ty na to?“

„Jakáž pomoc. Ked volit, tak volit,“ odvetil Matej.

Gázdova drobná, vráskavá tvár prijala lišiacky výraz.

„Ale keho volit? O to ide.“ Chvíľu mlčal a potom privetvejšie pokračoval: „A ty, Matej, už si sa rozhodel, keho budeš voliť?“ zažmurkalo drobnými, akoby vyschnutými očami a hned si aj dal odpoveď.

„Načo sa jách, chmulo, vlastne pýtám. Keho bys iného voľel ako nás, rolnícku stranu, ked robíš u nás.“

Matej prudko zodvihol hlavu. V ostre rezanej tvári sa zaiskrili posmešok.

„To ste uhádli, robím. A nazdáváte sa, že ked hrilačím na vašem, že som aj vašim majetkom, že se mnú môžete robiť, čo sa vám zasce?“

„A čo ty azda ubližujeme?“ fahal slová Pagáč akoby v údive. „U mna sa ty ešte neukrivdelen. Platým ty, ako sa platý ostatným paholkom na našich kopancach, aj pokladnycu za teba platým.“

Matej sa uličnícky rozosmial.

„Máte pravdu, aj pokladnycu platýte za mna. Ale čo sa mi jej navyhadrujete na oči. Neny dna, aby ste mi s nu neokoreneli jedlo.“

„A či nemám pravdu?“ rýpol nenávistne gázda. „Bol si azda nezdravý ode dna, keď si u mna nastúpel?“

„Jách chválabohu, nyje, ale pozrite sa na susedovho Pala. Keby nemal pokladnycu, bol by už dávno na márach. Aj do špitála musel pre chorobu.“

Pagáč jedovate prskal.

„Tak treba Krchnjakovi, ked je sprostý. Načo si bral tú trasoritku Pala za paholka? Šílel dre zanho, a on sa vyvaluje v špitáli. Jách si vybral zdravého chlapa na robotu, lebo mám ochomes, rozumieš? Neleňelch si zájst ku susede, tvojej materi, kým som ta prijal do služby, a povypytoval sa jej, či nechorlavaješ, či si mocný a či sa

chytiás do roboty. Veru tak, múdroch já urobil a vynahradelo sa mi to.“

„Múdry vy ste človek, to sa musí nechať,“ zahovoril posmešne Matej. „Aj Kaču ste si tak múdro výhútali. Aj tá dre na vás a k temu ešte bez pokladnyc. Čo bude s nu, až sa zdere, až nebude vládat hľad?“

„To je moja vec,“ nafúkol sa Pagáč. „Kača je ženyna netera. Vytáhelih hu z bjedy. Detýsk kopa, a nyšt do huby. U mna sa apon naje dosyta. Každý den môže dakovať za moje dobrodenie.“

„Keby išla k cudzím do služby, dostala by plat. A čo jej vy dáte? Any k muzike nesce chodyt, praj bez haljera nepôjde.“

„A chodý!“ skočil Matejovi do reči Pagáč. „A s tebu. Mysliš, že to nevjem? Platýs za nu. Aj pivo jej kupuješ. Šecko vjem. A do jej nosi z mesta cukrové a masné rožky, há? Aj to vjem.“

„A mrzi vás to, čo?“

„Já na maškrty nedržím. Any já, any moja žena sme nygdy v živote za také darebnosti grajcar nevyhodeli. A ty by si těž mohel radšej šetríť pre seba. Naostatek si bude tá sprostá namýšlat, že o nu stojíš.“

Matej prestal kydať. Odsotil si čiapku z čela a pozrel ostro na gázdu. „To by vás mrzelo najváč, čo? Odvjest vám pracovnýcu, kerá vás hyšt nestojí, chyma trochu jedla. A vjete, gázda, že by to stalo za špás?“

Obidvaja vjeme pracovat, nestrateli by sme sa ve svete.“

„Daj pokoj ze žartom,“ oboril sa naň nevýdne Pagáč. „Nebralch si hu preto k sebe, abych hu dal paholkovi.“

V stajni nastalo ticho. Pagáč sa tváril kyslo. Nepredstavoval si takto rozhovor s Matejom. Chcel ho pozvať do chyže za stôl. Aj by ho bol kalíškom ponúkol, aby ho nalaďil k tomu, čo chcel na ňom vynútiť. Zie sa stato, že pristal na rozhovor v stajni. Medzi kravince vlastne ani taký dôležitý rozhovor nepatri. Krava zamúka, šlahne špinavým chvostom po chrbte alebo špiní okolo seba. Ako vrvieť pokojne o politike v takom prostredí! Pagáča škrela zlosť. Obořil sa na Mateja.

„Už by si mohel prestat, aby vyprávňať s tebou neny možná. Hovorelch, abys prišiel náter.“

„Robotu za mna nygdo nevykoná,“ odsekol Matej a pohvizdoval si ďalej.

„Krucinál, prestan už a poj náter, lebo sa naozaj najedujem. Čich ty neny gázdom, abych ty mohel rozkázat?“

Matej sa vzpriamil. V tvári mu šklbalo od utajovaného smiechu. Odhodil vidly do kúta.

„Dobre, idem, ale na sečku a seno dnes už ruky nepoložím. Večer scem mat pre seba.“

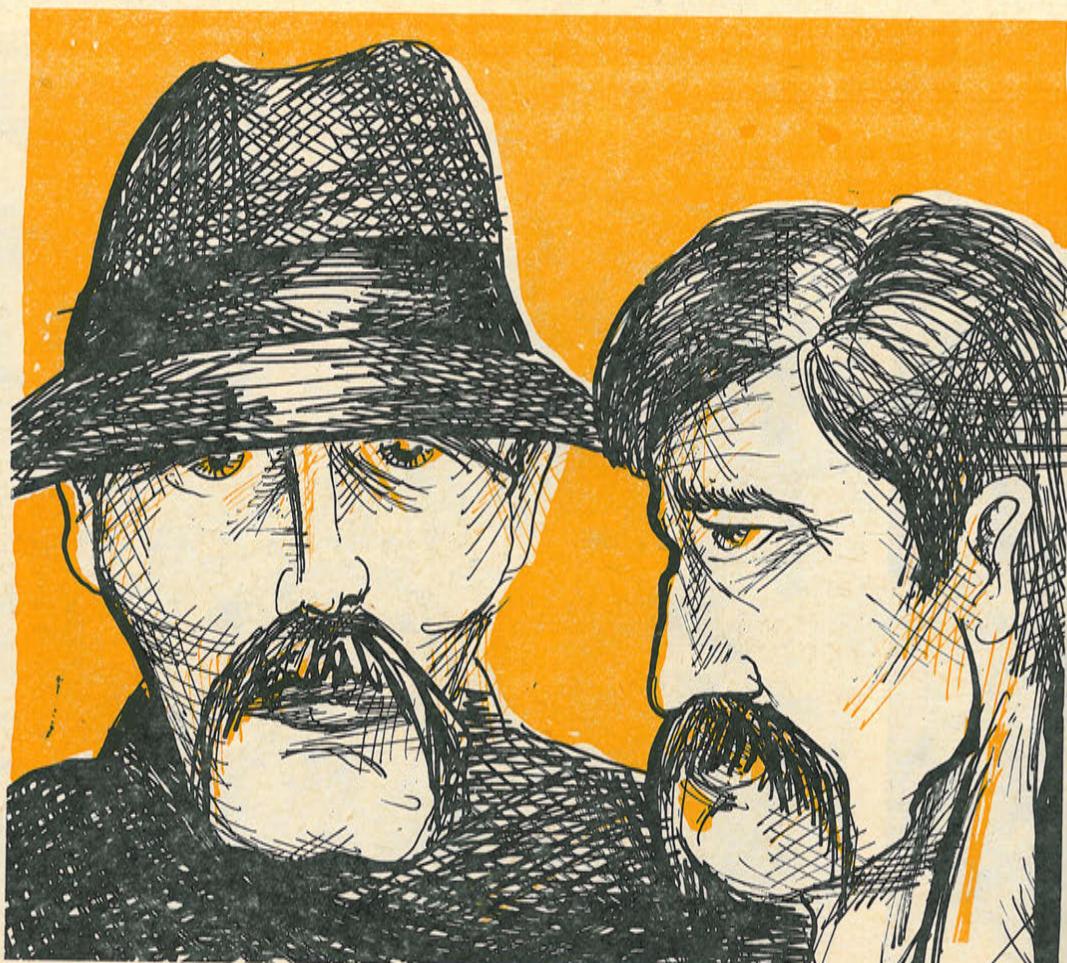
„No len no, ešte je do večera daleko.“

„Tak, Matej, vyslov sa, keho budeš voliť,“ oslovil chasníka Pagáč pri treťom kalíšku doma pálenej slivovice.

Matej si olizoval pery a spokojne pozeral na flášu. Aká číra vodička je na polohľad taká slivovica, a koľko sily sa v nej skrýva, hútal si pre seba a ani nevnímal gázdovu otázku.

Pagáč vlastne ani nestál o odpoved. Z jeho strany to bol iba úvod k tomu, čo chcel povedať.

„Nuž já sa preto takto starám, lebo ty si v týchto veciach neskúsený. Hodýš hlas bárkemu, a to by bola náramná škoda. Poviem výčtu. Núkajú ma naši agrárny voľičia na obecný dom za výbornýka. Po volbách sa obsadja tuším aj tri ďalšie miestu našimi ludmi, lebo tak sa zdá, že budeme mať veľkú prevahu. To bude aj pre teba.“

Matej, veľká pocta. Budeš slúžiť u výborníka. Tak čo, si nás, si agrárnyk?"

"Hrubé drevko, jách neny žiadny agrárnyk, šak nemám role."

"Ale robiš na nych."

Matej sa ostro zasmial.

"Na mu dušu, to ste uhádli! Aj Kača robí a ešte tak trošku vaša žena, ale vy, vy sa s robotu nepretrhnnete. Šanujete sa."

"Netáraj, Matej. Sal vješ, že ch nezdravý. Ked sa zohnem k robote, šecky kosty mi v tele prasťa. A narovnat sa nedajbože. Jách už len merkovat vládzem, bdjet nad majetkom."

"A zhrabovať penžy," dovravel Matej. "Na to ste vy majster. Len vytahovať sa vám ich nesce."

Pagáč sa vypäť a príne pozrel na Mateja.

"Aby si vedel, vytiahnem. Tuhla hned pred tebú."

Siahol pravou rukou do haleny a vytiahol čiernu, odretú tašku. Opatrne je položil pred seba a ešte opatrnejšie roztvoril. Nasilineňom prstom obracal na seba naukladané bankovky. Zastavil sa pri päťdesiatkorunáčke, ale v sekunde ju obrátil a vytiahol dvadsaťkorunáčku.

"Na tu máš, abys nehovorel, že ch skúpý. Kúp si za nu, čo sceš. Ked budem tým výbornýkom, dostaneš vác, aj na čižmy možná."

Matej sa zarazil. Ruky stiskal medzi kolennami, akoby im chcel zabrániť siahnut po peniazoch. V chyži nastalo ticho. Odrazu Matej, akoby v prudkom pohnutí myšle rýchle siahol po bankovke a tamer milo poviedal:

"Kúpim si za nu, čo budem scet."

A rýchle vyšiel z chyže. Pagáč volal za ním:

"V nedelu sa ohol a pekne sa pristroj, ked pôjdeš voliť."

A pre seba si zamrmal: „Aj desat by boľo stačelo.”

* * *

Ked o chvíli Matej rezal sečku v stodole, kde sa vzal, tu sa vzal, vo dverách stál sused, čižmár Mizerák.

"Chystaš sa na volby, Matej?" začal Mizerák.

"Jako videte, evčím si svaly, keby, reku, išlo do tuhého."

Mizerák striaslo.

"Kuš, daj pokoj, ešte privoláš nešťastie. A veru nebol by dyv. Jakýsik nepokoj vládne všade. Komunisty sa praj rodja všade na kopancích. Smutná vec, kór pre nás, sociálnych demokratôf. Čo my sme neny strana robotnícká? Jaká mocná strana by sme boli, keby sa tyto hlasy pridali k nám! Porazeli by sme aj argalašov." A tichšie dodal: „Ked nám pribudne hodne hlasov, pribudne aj nejaké to mesto v obecném výbore. Mna si naši vybrali ako prvého."

Matej prestal rezat.

"Ale sa dnes lňahuň tý výbornýci. Vy, pán majster, ste už druhý. A já abych vám jako pomáhal k tej hodnosti, Je tak?"

"No, nechcech hned takto," ošíval sa Mizerák. "Ale či si neny nás? Si predsa robotník. Azdaj nedáš hlas temu žgrlošovi, svojmu gázdovi."

Mizerák siahol do vrecka a vytiahol penaženku.

"Na, tu máš, Matej, dvadsiatku, podarel sa mi na jarmeku dobrý obchod. Predalch osem párov čižiem, troje topánky a troje malých čižiem. Vezný si a kúp si, čo sceš."

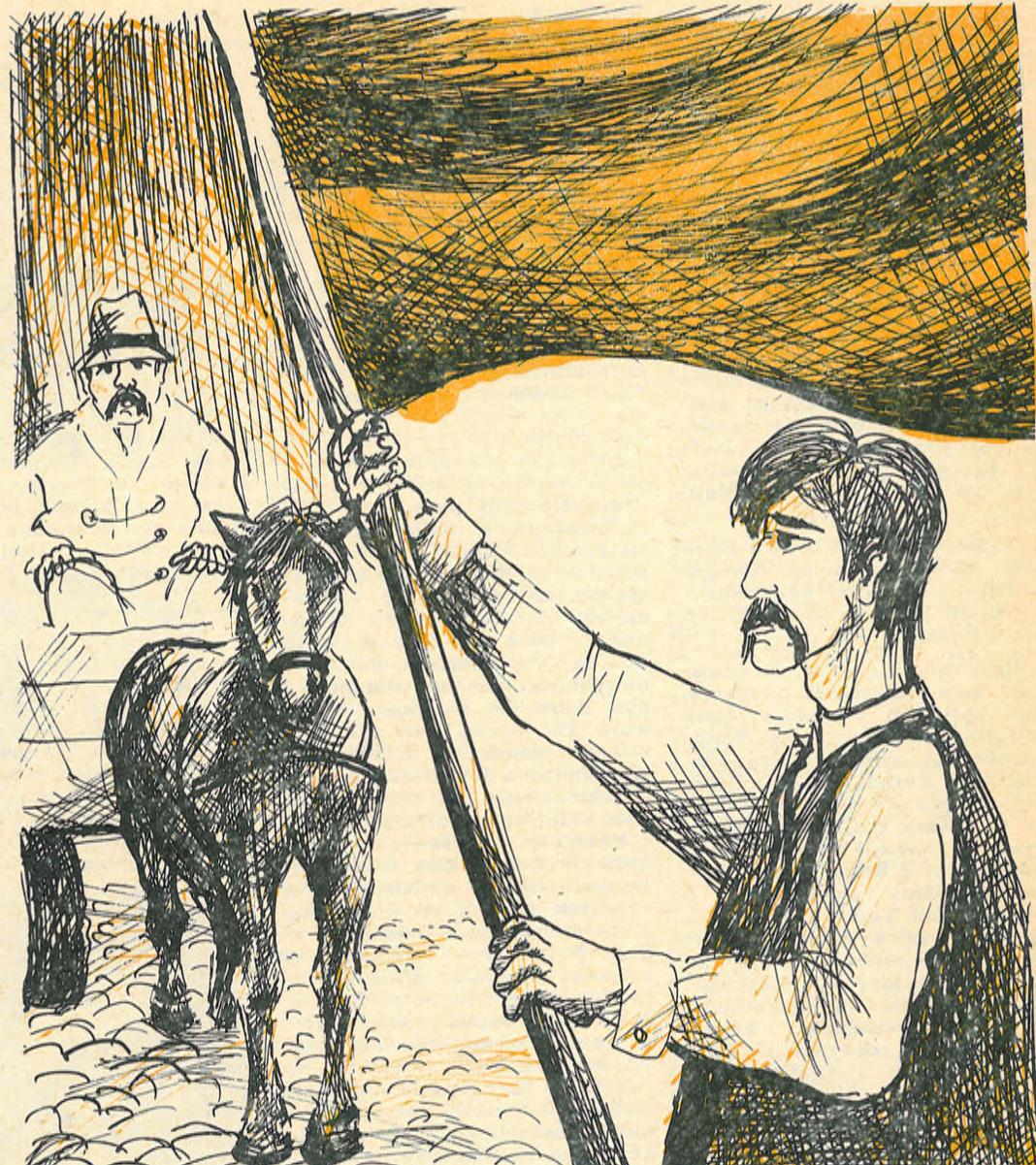
Tentoraz Matej nerozmýšľal. Strčil dvadsať korún spokojne do vesty.

"Zejde sa," povedal pokojne. "Any vám nepríde zataško rozdávať, čo, ked sa vám tak kšefty darja."

"Darja, Matejko, to sa musí nechat. Ked budem tým výbornýkom, veru si kúpim role a teba si veznem za paholka. Budem aj remeselníkom, aj rolníkom."

"Už bežím, čakaju ma," prerusil Mizerákovi chvastúnstvo. Preskočil plot a uháňal dolu kopcom na rázcestie do Krupárovho senku.

Tam ho už čakali priatelia, väčšinou šuhaji v jeho veku, paholci, mladí robotníci

Kresba: Areta Fedaková

na trati a niekoľko chasníkov z bedárskych chalúp v kopanici.

Medzi mládencami Matejovo slovo najviac zavážilo. Bol spomedzi nich najobratnejší, najpodnikavejší a vždy vedel poradiť alebo pomôcť.

Ledva si prisadol ku kamarátom, už mu stál za chrbotom hostinský Krupár s flašou vína.

"Tak čo, mládenci, napijeme sa na volby, aj tak sa v sobotu nesmje naljevat." A už aj šenkoval do pohárikov zlatisté pezinské. Pre seba si tiež nalial a zodvihol pohár s prípitkom.

"Aby sa volby vydareli tak, jako si pramejme."

Hned nato zatiahol Mateja do vedľajšej izby, vraj na slovičko.

"Čuj Matej, my živnostníci by sme sceli mat čo najväčšie hlasôf v našom volebném okrese. Podľa výsledku volieb sa bude voliť aj nový obecný výbor. Naši ludja ma nákuju na miesto výbornýka. Bola by to čest aj pre naše kopanyce. Ty si súci človek, Matej, na teba henty mladý držie, organizuj to trochu, nech volja živnostníkof. Takým chasníkom je to aj tak jedno a nám pribudne pekných párov hlasôv. Odvadáčim sa ty, Matej, to mi ver. Na zálohu tu máš padesátku. Stačí? Ked budem výbornýkom, zaplatým oldomáš."

Matej blysol po bankovke, zhryzol úsmev na perách a vopchal papier do vrecka. Povedal len toľko:

"Kúpim si za nu, čo budem scet."

"To sa vje, šak je tvoja," usmieval sa spokojne krčmár.

Veter, keď dom stíhol, čakala Kačka na podstene svojho milého. Lúbosný rozhovor tentoraz zamenil väčšejšie veci. Pagáč na-

riadil Kači na druhý deň zaniesť hydinu do mestiečka na trh a Matej jej dal na starosť i svoju záležitosť.

V nedelu rozkázał Pagáč zapriahnuť. Najradšej by bol borievčím ovenčil voz, lebo sa už vopred radoval z volebného úspechu svojej strany. Vyobliekaný Matej poháňal a vedľa neho sa usmievala vždy usmievavá Kačka.

Na námesti, kde voz zastal, vyskočil prvý Matej a pomohol aj Kačke. Potom sa chvíľu prehŕňal vzadu pod sedadlom, kde bolo seno pre kone. A už aj ťahal dlhú žrd' s vrchom zabaleným v papieri. V nasledujúcej chvíli ho stíhol, zatrepotal žrd'ou v povetri a nad vozom a hlavami sediacich rozvinula sa červená zástava — s kosákom a kladivom.

Gazda Pagáč vyskočil a div nevypadol z voza. Hrdlo mu stiahla zlosť, nevládal vriec poriadnej vety.

"Ty... ty... nygdoš... také nječo... odkál?... No počkaj, vyženem ta... obidvoch..."

Matej mu zavolal:

"Kúpelch si hu za vašu a za Mizerákovu dvacinu a za Krupárovu padesátku. Čo ste mi asnaj zakázali kúpiť si, čo budem scet?"

Cervená zástava z ťahunkej látky poletovala veselo a vyzývavo, vábila ľudí. Aj harmonikár sa zjavil. Zahral veselú na pochod do volebnej miestnosti.

A Kačka upierala oči na kosák a kladivo, ktoré v noci sama vyšívala.

Do obecného výboru neboli zvolení za výborníkov ani gazda Pagáč ani čižmár Mizerák, ani krčmár Krupák. Matej sa to dozvedel iba neskôr, až keď si odseďel trojmesačné väzenie za červenú zástavu s kosákom a kladivom.

ZO ŽIVOTA KSSČaS

OBVODNÁ SCHÓDZA NA SPISI

Prvá schôdza Obvodného výboru KSSČaS na Spiši v tomto roku a vôbec prvá schôdza od času zvolenia nového predsedu OV sa uskutočnila 17. apríla t.r. v Tribši. Zúčastnili sa jej nie len členovia OV, ale aj tajomníci a pokladníci výborov miestnych skupín KSSČaS takmer zo všetkých spišských obcí. Na zasadanie bol tiež prítomný predseda UV kr. Ján Molitoris a úradujúci člen UV kr. Eudomir Molitoris.

Obvodnú schôdzku otvoril predseda Miestnej skupiny KSSČaS v Tribši kr. Andrej Vaksmanský a viedol ju predseda OV kr. Ajloz Rusnák.

Slávnostnou chvíľou na zasadanie bolo odovzdanie vyznamenaní spišským krajanom. Zlatú medailu za zásluhy pre Nowošázske vojvodstvo dostal kr. František Kurnát z Novej Belej, podpredseda UV a čestný predseda OV. Zasa krajania — Mária Holovová z Lapšanky, Ján Kolodej z Novej Belej, Daniel Pavlica a Valent Vaksmanský z Tribša, Jozef Vojtas z Jurgova a Štefan Majerčák z Nižných Lapšov prevzali medaily Za zásluhy pre KSSČaS, ktoré im naša Spoločnosť udelila pri príležitosti 40-výročia existencie. Všetky vyznamenania odovzdal predseda Spoločnosti kr. Ján Molitoris.

Správu o činnosti obvodného výboru na Spiši od 16. augusta min. roka, teda od času zvolenia nového predsedu OV, prednesol kr. Alojz Rusnák. Správa obsahovala všetky krajské podujatia a akcie, ktoré sa uskutočnili v spomínanom období, súčasne však poukazovala na aktuálny stav organizačného života KSSČaS na Spiši a hlavné nedostatky v krajskej innosti, ako je nepravidelné zbieranie členského vo všetkých MS a

nezobzberanie predplatného na Život v Tribši.

V súvislosti s predzjazdovou volebnou kampane v našej Spoločnosti, účastníci zasadania stanovili konkrétné termíny volebných schôdzí v jednotlivých skupinách na Spiši. Podľa priateľského harmonogramu, posledné volebné schôdzky by sa mali uskutočniť 4. septembra t.r. vo Vyšných a Nižných Lapšoch.

Účastníci schôdzky prijali plán práce OV na tento rok, ktorý je súčasťou celokrajankého plánu schváleného na 9. zasadanej UV. Jeho hlavnou náplňou sú už tradičné prehliadky a kultúrne akcie.

V súvislosti s blížiacimi sa voľbami do gminných a vojvodských národných výborov a novým volebným poriadkom, ktorý umožňuje aj našej Spoločnosti svojich kandidátov, účastníci schôdzky sa rozhodli prihlásiť za spišský obvod KSSČaS 3 kandidátov do Vojvodského národného výboru v Nowom Sączu. Krajan Alojz Rusnák bude reprezentovať miestne skupiny z obcí patriacich ku gmine Bukowina Tatrzanska, Ján Molitoris miestne skupiny z nižnolapšanskej gminy a František Kurnát 3 miestne skupiny z obcí patriacich k novotarskej gmine.

Podstatnú časť krajskej diskusie vyplnila otázka štúdia krajskej mládeže na stredných a vysokých školách na Slovensku. V súčasnosti na Slovensku študuje 23 mladých krajaniek a krajanov zo Spiša. Krajania zdôrazňovali potrebu, aby krajská mládež mohla študovať nie len na pedagogických, ale aj na iných smeroch.

Veľa sa tiež hovorilo o zvyšovaní počtu žiakov na vyučovaní slovenského jazyka v základných školách. Samozrejme, všetci krajania sú si vedomí, že najdôležitejšia je výchova v rodine, avšak — ako sa zdôrazňovalo — sú potrebné aj dodatočné pohnutky v podobe školských zájazdov a ponierskych rekreácií na Slovensku. V nemalej miere sa k zvyšovaniu záujmu o vyučovanie slovenčiny príčinujú rečitačné súťaže a udelené odmeny pre jej víťazov.

Krajania sa opäť dožadovali premietania slovenských filmov v MS. Zdôrazňovali potrebu rozširovania členskej základne a zapájania do krajskej práce absolventov stredných a vysokých škôl na Slovensku.

DS

TYCHY

navštěvovali školu s výukou slovenčiny.

Podujatie sa konalo v našej klubovni a malo veľmi vydarený priebeh. Účastníci čitali články z našej krajskej rubriky v Živote — Čitatelia — redakcia.

Porota, ktorej predsedal kr. J. Congva, rozhodla nasledovne:

- I. miesto — Krištof Knapčík,
- II. miesto — František Šeliga,
- III. miesto — Jozef Dvorník.

Víťazi dostali za odmenu slovenské gramofónové platne. Ako ste si zaslúžia i miesto na SAS-e v Bratislave, aby si mohli zdokonaliť znalosť slovenčiny.

Kedže sa súťaž konala po prvý rek, účasť bola pomerne skromná. Dúfame však, že v budúcom ročníku sa na ňu prihlásí viacajší krajjanov.

BRONISLAV KNAPČÍK

V súlade s plánom práce na tento rok Miestna skupina KSSČaS na Sliezsku zorganizovala na privitanie jari I. súťaž čítania do mikrofónu. Mohli sa jej zúčastniť všetci členovia Spoločnosti, teda aj ti, ktorí ne-

V Repiskách sa podnes zachovalo v dobrom stave hodne pekných starých dreveníc. Kedysi stáli pred nimi aj drevené ploty. Ziaľ, dnešné oplotenie je už novodobé. Vešajú na ňom chýrne spišské behúne, tkané ručne na krosnách. Ziaľ, zo spišských dedín mizne čoraz viac pekná drevená architektúra. Miesto nej vznikajú veľké murované obytné domy, ktoré vôbec neharmonizujú s tamojším okolím. Ešte sa sem-tam v našich dedinách nájde starý drevený dom z minulého storočia, ale napríklad v Krempachoch už nie je ani jeden. Hodno pouvažovať o tom, ako zachovať drevenú spišskú architektúru pre budúce pokolenia. AMK

NAŠI STUDENTI PÍSU

POZNÁVAJME SLOVENSKO

Po Kežmarku nasledovalo ďalšie spišské mestečko — Spišská Belá. Najstaršia zmienka o mestečku je z roku 1263. Spišská Belá patrila do Spoločenstva spišských Sasov, neskôr bola v zálohu Poľska a v rokoch 1776—1876 vo zväze 16 spišských miest. Významnými pamiatkami je pôvodný neskoromársky kostol, prestavaný v 14. a 15. stor. a renesančná zvonica zo 16. stor. so štítkovou atikou. V rodnom dome Jozefa M. Petzvala, vynálezcu fotografickej šošovky, je zriadené múzeum. V meste sú závody Čs. tabakového priemyslu.

Navštívili sme tiež obec Jezerisko, ktorá vznikla v 17. stor. Obec reľazového typu sa tiahne

v dĺžke 6 km. V súčasnosti sa obec mení na rekreačné stredisko. Odtiaľ sme cestovali do Osturne. Je to goralská obec, ktorá je roziahnutá na 9 km. Osturňa má byť vyhlásená za pamiatkovú rezerváciu. Staršie hospodárske stavby spolu s obytnou časťou sú v tvare písmena L a pod jednou strechou. Hospodárska časť je spravidla orientovaná na sever a obytná na juh. Obec hraníci s chotírom Zdiaru a zo severnej strany s chotárom Lapšanky a Kacvínou.

Naša cesta z Osturne viedla do Spišskej Starej Vsi, a odtiaľ do Červeného Kláštora, ktorý je významným strediskom cestovného a turistického ruchu. Stadial viedie vstup do čarovných zákutí

geobotanickej prírodnej rezervácie Pieninského národného parku. Nachádza sa tu národná kultúrna pamiatka — kláštor s kostolom, ktorý založili kartuziánski mnisi začiatkom 14. stor. V budove kláštora sú dnes inštalované historické, etnografické a farmaceutické zbierky a expozicie Východoslovenského múzea z regiónu Zamaguria.

Ďalším mestom, ktoré sme navštívili, boli kúpele Vyšné Ružbachy. Najstaršia zmienka o kúpeľoch je z r. 1529. V Ružbachoch liečia choroby z povolenia, krvného tlaku a choroby nervového systému. Večer sme sa vrátili na nocľah do Popradu. Ráno sme navštívili historické mesto Levoča. Pred rokom 1323 sa Levoča vymnila zo Spoločenstva Spišských Sasov a stala sa slobodným kráľovským mestom. Bol to prameň jej hospodárskeho rozkvetu. V 14. storočí Levoča utvorila spolu s ďalšími východoslovenskými mestami Košicami, Prešovom, Sabinovom a

Bardejovskými kúpeľami Spoločenstvo piatich hornouhorských miest tzv. Pentopolitanu.

Najväčší rozkvet dosiahol Levoča v 15. a 16. stor. v čase čieleného obchodu s Poľskom. Vtedy vznikli v meste mnohé remeselnické spolky, z ktorých najvýznamnejšie boli zlatnícky a medo-tepecký. Levoča bola aj kultúrnym centrom protireformácie na Slovensku. Ale protihabsburské povstanie znamenalo pre mesto úpadok. V 16. storočí vypukol v meste požiar a zničil jeho veľkú časť. Napriek mnohým zmenám sa v meste zachovalo historické jadro, ktoré sa v súčasnosti renovuje. Najvýznamnejšou historickou pamiatkou mesta je gotický farský kostol sv. Jakuba s hlavným oltárom, ktorý je dielom majstra Pavla z Levoče a vznikol v rokoch 1507—1518.

JOZEF PIVOVARČÍK
POKRAČOVANIE NASLEDUJE

Odmienení žiaci v našej súťaži kresieb '87 z Krempach s riaditeľkou školy Barbarou Paluchovou a učiteľkou výtvarnej výchovy Annou Chmielowiecovou. Foto: DS

Ziačky 3. triedy Základnej školy so slovenským vyučovacím jazykom v Novej Belej. Foto: AMK

Nastali prázdniny, čas zaslúženého oddychu pre žiakov i učiteľov. Po ňom, v septembri, sa opäť otvorila školské brány. Začne sa tiež nový rok výučby slovenčiny v školách. Malí by na to památať všetci krajaní rodičia a dbať o to, aby čo najviac detí navštěvovalo hodiny slovenčiny.

NOVÁ BELA

ZANIKAJÚ KRÁSNE ZVÝKY NA SPIŠI

Ako siaham pamäťou do svojich mladých rokov, vidím, že napr. svadby boli kedysi iné ako dnes. Nielen u nás v Novej Belej, ale aj v susedných Krempachoch a Durstine. Čoraz viac miznú tradície našich otcov a dedov. Vo-

ľakedy, keď sa mladí mali bráť, už týždeň pred svadobou rodina mladuchy a ženicha si vyberala starších družbov, po jednom z každej strany. Ti potom chodili po celej dedine a pozývali rodinu, bližších a ďalších pribuzných, susedov a známych na svadbu. Družbovia mali za klobúkmi pierka a „korbáče“ zo srnčích nožiek, ozdobené bielou vreckovkou s farebnými strapcami. Taktiež týždeň pred svadobou mali pozývali svoje kamarátky a kamarátov, rodinu a muzikantov na rozlúčku s dievoctvom a mládenectvom a veselo sa zabávali pri muzike. Títo muzikanti hrali aj na svadbe. Kedysi známymi muzikantmi v Novej Belej boli môj otec Jakub Mirga — primáš, Dominik Kalata a Ján Frankovič — druhé husle a basistom bol Michal Zapala. Poznali ich na celom Spiši a pozývali na svadby, krstiny a rôzne zábavy, v tom i na fašiangy. Z týchto muzikantov žije dnes len 88-ročný Dominik Kalata, ktorý sa drží ešte dobre.

V svadobný deň družbovia pozývali celú rodinu a muzikantov na „frištič“ a po ňom sa išlo na sobáš. Bolo zvykom, že po nevestu išiel ženich so starejším, družbami a mládežou. Po ceste muzikanti vyhávali priležitostné svadobné pesničky. Tu spomeniem, že na hudobných nástrojoch mali podobné vreckovky ako družbovia. Takéto vreckovky mali aj obaja starejší. Príchodiačich privítal mladuchin starejší. Potom v mene ženicha jeho starejší poprosil rodičov o dcéru za manželku. Rodičia dali mladým na novú cestu rodičovské požehnanie a všetci mohli už išť do kostola na sobáš. Cez obec šiel veľký sprievod, najprv muzikanti, potom starejší, za nimi starší družbovia viedli mladuchu a družičky ženicha, potom ostatné družičky a družbovia a napokon starší. Muzikanti hrali marš Rákociho.

Z kostola išiel sprievod a všetci svadobníci do ženichovho domu, kde sa do rána zabávali, spievali a tancovali. Muzika vyhávala predovšetkým valčíky,

rezké čardáše a poľky a v neskorších časoch aj foxtroty a tangá.

Mlad nevesta bola oblečená do krásneho spišského kroja, mala na sebe biely obrus, na hlave veniec s rôznofarebnými stužkami. Ženich mal súkenné nohavice, tzv. „portky“, kabát, na hlave klobúk s krásnym pierkom, ktorý uvila sama mladucha s družičkami.

Bola to krásna obyčaj, ktorú dnes už nie všetci poznajú. Je to veľká škoda, že staré zvyky našich otcov a dedov zanechávame, že sa svadby robia po novom, „po mestsky“. Keď sme Spišiaci, tak buďme nimi aj nadväzaj, a staré zvyky udržiavajme. Keď sa už učíme v meste, to neznamená, že máme preberať mestské zvyky. Netreba sa hanbiť za naše staré spišské tradície. Veď aj dávne zvyky sú dôkazom, že my, Spišiaci, žijeme. Bol by som rád, keby sa starý svadobný obraz vrátil aspoň v Novej Belej. Skúsme to urobiť, keď sa naskytne svadobná príležitosť. Určite to bude veľmi zaujímavé.

JOZEF MIRGA

ODIŠIEL OD NÁS

Dňa 3. apríla 1988 umrel v Malej Lipnici vo veku 86 rokov kraján

FRANTIŠEK ČERVONKA

Zosnulý patril k spolužiadateľom našej organizácie a k aktívnym členom. Bol tiež odbojárom druhej svetovej vojny. Odišiel od nás vzorný kraján i otec a dobrý človek.

Cest jeho pamiatke!

MS KSSCaS
V Malej Lipnici

POLEMÍKA

POKRAČOVANIE ZO STR. 13

heslo Slováci v zahraničí. Encyklopédia Slovenska. V. zv., Bratislava 1981, str. 280.

12. A. Bielovodský, Severné hranice Slovenska, Bratislava 1946, najmä str. 154–162, obsahujúce kapitolu Účasť Hornooravcov a Spišiakov v národnom a politickom živote slovenskom.

13. L. Molitoris, Slováci v Poľsku a ich kontinuita s národným kultúrnym dedičstvom, Zahraniční Slováci..., str. 201–205.

14. V inom prípade zrejmou fikciou by bola Kultúrno-sociálna spoločnosť Čechov a Slovákov v Poľsku, jej tlačový orgán Život, dve z kladnej školy so slovenským vyučovacím jazykom a mnohé iné školy, v ktorých sa slovenčina vyučuje ako nepovinný predmet, slovenské klubovne a knižnice, prítomnosť slovenského jazyka v náboženskom živote (na Spiši), štúdia spišskej a oravskej mládeže na Slovensku atď. Podľa Gyczkowského (Mniejszości narodowe w Europie 1945–1974, Opole 1978, str. 164) na území Poľska žilo v roku 1971 25 000 Slo-

vákov a Čechov a súhlasne so slovenskými údajmi: „Na území PLR sa v 70. rokoch k slovenskej národnosti hliadlo okolo 25 tis. obyvateľov. Väčšina žila na poľsko-slovenskej etnickej hranici v oravských (...) a spišských obciach (...), patriacich do okresu Nový Targ.“ Encyklopédia Slovenska, V.zv., Bratislava 1981, str. 280.

15. Pozri Matriky doktorov University Komenského v Bratislavě za roky 1919–1939 v archíve bratislavskej univerzity.

16. Prvý po druhej svetovej vojne generálny konzul Československej republiky v Katowiciach — dr. Matej Andreš hodnotí, že v rokoch 1945–1948 sa vystahovalo zo Spiša a Oravy do Československa okolo 5 000 osôb, čo tvorí značné percento, keď vieme, že na jeseň 1921 bývalo tam 22 648 osôb.

17. Dokumenty Plebiscitného Spišsko-oravského komisiariátu v Krościenku. Štátne archív v Krakove, filiálka v Novom Targu, fascikel plebiscitných materiálov. O poľských teroristických akciach písali o.i.: F. Bury: Jako prišiel Horný Spiš a Orava pod Poľsko, b.d.m.w.; F. Moš, op.cit.; A. Miškovič: Naša pravda zvíťazila, Bratislava b.d.v.; A. Bielovodský, op.cit.

18. Ibidem.

19. E. Orlof, op.cit., str. 57, 191.

20. L. Molitoris, op.cit.

21. Por. o.i. práce citované v poznámke č. 17.

22. Napr.: Osídlenie oblasti, Zamagurie. Národopisná monografia oblasti. Zostavil a redigoval J. Podolák, Košice 1972, str. 17–33; Osídlenie severného Slovenska, Košice 1985.

23. Piše o tom J. Klimko v príci Vývoj územia Slovenska a utváranie jeho hraníc, Bratislava 1980.

24. J. Klimko, op.cit., str. 115.

25. J. Ciągwa, Stan prawny na Spiszu i Orawie w latach międzywojennych, „Studia Iuridica Silesiana“, zv. 11., Katowice 1986, str. 120–151.

26. Pozri príloha č. 1 k volebnému programu do Zkonodarného sejmu zo dňa 23. novembra 1918 (Zb. prív Poľského štátu č. 18, pol. 46).

27. Tabuľky: Národnostné zloženie obyvateľstva v ČSSR; „Slovensko“, mimoriadne číslo pre krajanov v záhradníči, č. 2, november 1981, str. 16–17.

Energetika trápi rolníkov

Energetika, podobne ako doprava alebo spoje, by mala predstieť iné odvetvia národného hospodárstva, keďže je to podmienka ich rozvoja. Žiaľ, podobne ako spoje, aj energetika u nás zaostáva a najhoršie vyzerá situácia na vidieku a v poľnohospodárstve. Väčšina, lebo až okolo 70 percent elektroenergetických rozvodných sieti stredného a nízkeho napätia, sa nachádza na vidieku. Je to asi 400 000 km, k čomu treba pripočítať aj 90 000 transformátorov.

Na tri milióny vidieckych odberateľov elektrickej energie iba 10 000 gazdovstiev nemá ešte elektrický prúd, predovšetkým preto, že sú značne vzdialené od dedin. Tie tri milióny spotrebiteľov odoberá ročne iba 8 percent elektrickej energie a vytvára 14 percent národného dôchodku. Je to spotreba, ktorá patrí k najnižším v Európe a svedčí o záostatnosti nášho poľnohospodárstva. Žiaľ, táto skľúčujúca situácia sa nadalej zhoršuje.

V každej piatej dedine už nemožno pripojiť nových odberateľov elektrickej prúdu a počet odberateľov prúdu so zniženým napäťom stúpol zo 155 000 v roku 1975 na pol milióna. Štvrtina vedenia si vyžaduje výmenu drenených stĺpov na železobetónové. V 40 percentach dedin treba skrátiť obvody a zväčšiť prierez vedení. V prípade havárie sú obrovské územia vidieka tmavé. A prestávky v dodávke elektriny? Na vidieku sú deštnásobne častejšie ako v mestách. Už z toho je vidieľ, aká mizerná je naša sieť, ktorá má predsa podporovať modernú techniku.

Vieme, že elektrifikácia v päťdesiatych rokoch bola vypočítaná iba na žiarovku, na jednu fázu a motor s výkonom jeden a pol kilowatta. Pre mlátenie a iné práce predvídal prenosné motory, zapájané priamo do siete nízkeho napätia. Odbornici zdôrazňujú, že vzhľadom na špecifiku elektroenergetických vedení nižšieho napätia nie je technicko-ekonomicky zdôvodnená výstavba takýchto vedení na dlhšie ako 20—25 rokov. Toto obdobie už uplynulo. K tomu boli ešte používané náhradné, dočasné riešenia, ktoré vydržia kratšiu dobu. Boli až iné chyby, napríklad masovo sa používali praskajúce izolátory, s ktorými si energetika dosiaľ neporadila. Keď vietor koliše vedenie, trhá ho, zase časti zariadení zakopané v zemi, sú vystavené na ničivý vplyv chemickej aktivity pôdy.

Netreba nikoho presvedčovať o nebezpe-

čenstve a veľkých stratách spôsobených nesprávnymi parametrami energie alebo prestávkami v jej dodávkach. Spomieniem iba skleniky, chov prasat budú dojnic. Elektrická energia v poľnohospodárstve sa v čoraz väčšej miere stáva činiteľom modernizácie poľnohospodárskej výroby alebo jej brzdenia. Použitie infračervených žiarív alebo elektrických využívacích platní pre tzv. miestne ohrievanie prasat, umožňuje zvýšiť ich odchov priemerne o 20 percent a prírastku na vás dokonca o 30 percent.

Pomaly, ale systematicky pribúdajú na vidieku telefóny a vodovody. Zmechanizovaný prívod vody prináša rolníkovi časovú úsporu asi 250 hodín v roku. Pri nadmernom odchode pracovných sôl z vidieka do miest a priemyslu, ich nedostatok nahradzujú elektrické zariadenia. Samozrejme, ak ich možno použiť. Všeobecne používaný elektrický parák dáva rolníkovi dodatočných 170 hodín v roku, ktoré môžete využiť na iné ciele. Inštalovanie ventilátorov s plynulou reguláciou v maštaliach výdatne znižuje spotrebu jaderných krém na prírastok kilograma živej výhy.

Preto je taká dôležitá ďalšia výstavba a modernizácia vidieckej elektroenergetickej siete, ako aj sieti 110 kv, ktoré ju zásobujú. Keď to zanedbáme, stane sa činiteľom, ktorý zabrzdi rozvoj poľnohospodárstva.

Pred 15 rokmi začali v Poľsku realizovať plánovanú modernizáciu, ale jej tempo je neuspokojivé. Zariadenia sa znehodnocujú a to, čo sa robí, iba v nevelkej miere obnovuje zničený majetok. Teda tento ničivý proces sa prehľubuje. Za posledných 10 rokov ministerstva lesníctva, ako aj baníctva vydali na tento cieľ asi 45 mld. zł. Umožnilo to zlepšiť podmienky zásobovania elektrickým prúdom pre 815 000 gazdovstiev. A čo ostatné z više dvoch miliónov gazdovstiev?

Treba si uvedomiť, že aspoň polovica gazdovstiev má namontované zásuvky trojfázového prúdu, do ktorých možno zapojiť stroje. Možno zapojiť, ale v prípade 13 000 dedín to nie je možné. Odhaduje sa, že pre nedostatok vody a prerusované dodávky elektrického prúdu v rokoch 1980—1985 sme zaznamenali pokles počtu dobytka o 13 percent a dojnic o 7 percent. Keby sme s takou tendenciou súhlasili, čo si musíme uvedomiť, hrozil by nám pokles živočisnej výroby o 5 percent a straty vo výške 42 mld. zł.

Ohrozený je aj program rozvoja rastlinnej výroby, najmä pre nepravidelné dodávky elektrického prúdu do sušiarň a skladov, ktoré energicky budujeme už tri roky. Odborníci oceňujú, že straty na zrne spôsobené nesprávnym sušením dosahujú až 5—7 percent. A počas mokrej žatvy dokonca 10 percent. Ak vieme, že ročne mlátime okolo 20 mil. ton zrna, straty môžu dosahovať 2 mil. ton, z čoho polovica je stratená nenávratne.

Tažko je prečísiť úlohu elektrického prúdu na gazdovstve, ak sa o tento stôp opiera jeho modernosť. Sú gazdovstvá, na ktorých pracujú desiatky elektrických motorov, od miniatúrnych v domácnosti po mohutné výrobne. Už pred 10 rokmi vznikol celopolský program modernizácie tejto siete s nepodvážiteľnou argumentáciou nevyhnutnosti jej prestavby, ak nechceme, aby okrem iných príčin trápil vidiek aj tento dôvod. Tažko bolo vtedy presvedčiť tých, čo rozhodovali, keďže boli zaujati proti vidieku a poľnohospodárstvu. Vadila im doktrína a spôsob na nedostatky poľnohospodárskych výrobkov videli v dovoze.

Program trikrát prepracúvali, aktualizovali a napokon sa ani nedostal na rokovanie Rady ministrov. Oneskorenie rástlo, bolo stále citelnejšie, ekonomiku zachvátila kríza a až strach, že nebudem mať čo jest, prinútil pozornejšie si všimnúť zanedbanosť vidieka a poľnohospodárstva. Opäťovnej analýzy sa dočkal aj program modernizácie elektroenergetickej siete.

Konečne 22. júna 1987 Rada ministrov schválila uznesenie č. 92 „O zaistení pre vidieky a poľnohospodárstvo dodávok elektrickej energie“. Preverený program má názov Program d'alejšej výstavby a modernizácie elektroenergetických zariadení pre potreby vidieka a poľnohospodárstva v období do roku 1995. Jeho cieľ je skromný: určuje potreby, ktorých realizácia do roku 1995 umožní nadrobít zameškané a zabrzdiť znehodnote nie zariadenia. Nuž čože, lepšie neskoro ako vôbec. Teda až o sedem rokov možno počítať s rozhodným zlepšením a kvalitatívnym zblžením vidieckej elektroenergetickej siete k úrovni európskej techniky. Uznesenie hovorí o prednosti v dodávkach materiálu pre modernizáciu vidieckej siete a o využívaní podmienok v dodávkach elektrickej energie pre vidieky, o ich nepretržitosti a zrovnaní s podmienkami pre mestá.

Náklady na túto modernizáciu budú dosahovať više 200 mld. zł. S rozmachom sa počíta už po roku 1990. Dnes sa dokonca neplnia ani minimálne úsekové plány.

ZBIGNIEW RUTA

AKO OBMEDZIŤ NEPOCTIVÚ KLASIFIKAČIU?

Možnože problém, o ktorom pišem, nepatrí na tieto stránky. Chcel by som však, aby sa s ním obznamili všetci chovatelia dobytka z Oravy a Spiša a tým sa výhli stratám, aké môžu utrpieť pri dodávkach dobytka do výkupných stredísk.

Uzavrel som zmluvu na dodávku dvoch býkov v januári t.r. Jeden bol vykŕmený skôr a odviezol som ho do výkupného strediska v Spytkowiciach ešte v decembri min. r. Druhého som dodal do Spytkowic na začiatku februára a tu ma čakalo prekvapenie. Výkupný pracovník (klasifikátor) zatriedil časť dovezenej dobytka do tried: A1, A2, E1, E2. Ostatné zadal do I. triedy a malí byť odobrané neskôr. Keď som sa spýtal klasifikátora, preto má môj býk len I. triedu a nie napr. A alebo E, dostať som odpovedeť, že si lepsiú triedu nezaslúži. Spočiatku som s tým

súhlasil, ale keď pri vážení vysvetlilo, že býk má hmotnosť 500 kg, celá vec sa mi prestala páčiť. Na žiadosť o preverenie zatriedenia, klasifikátor rozhodne odmietol. Keď som mu povedal, že s tým nesúhlasím, povedal mi, aby som býka zobrať domov. Vtedy som označil, že podávam reklamáciu do bitúnsku a tak chtiac-nechtiac musel klasifikátor označiť býka trojuholníkom na znamenie, že je to reklamovaný kus.

Neprešli ani dva týždne, keď som dostal z bitúnsku v Zakopanom správu, že býka klasifikovali do najvyššej triedy A1 a patri mi príplatok vo výške 38.760 zł. Musím poznámať, že účet za I. triedu znel na sumu 159.850 zł. Rozdiel bol teda vysoký. Ani som sa veľmi netešil z kladného vybavenia tejto veci. Skôr ma rozčúľovalo, že pre takúto nepočitivú klasifikáciu mnoho iných cho-

vateľov utrpelo straty. Je to predsa očividný podvod. Nie je to ojedinelý prípad, akiste sa stávajú aj v mnohých ďalších výkupných strediskach. A budú sa vyskytovať dovedy, kym v nich nezáčnú pracovať skutoční odborníci.

Rozmýšľam, ako by sa dalo zameňiť týmto spekuláciám, ktoré — čo treba uznať — niekedy vyplývajú jednoducho z neznalosti vecí. Možnože by bolo lepšie prenechať klasifikáciu bitúnskom, ktoré by posielali účty rolníkom, aby mohli v pokladni prevziať peniaze za dodané kusy. Mal by sa nad tým zamyslieť sektor záberajúci sa výkupom. Zase rolníci — chovatelia, ktorí predsa dobré vedia, čím a ako kŕmia jačočný dobydok, musia dávať pozor na neodbornú a nepočitivú klasifikáciu a to nielen dobytka, ale aj iných poľnohospodárskych produktov. Je to v ich vlastnom záujme.

FRANTIŠEK HARKABUZ

ZELENÁ
KRONIKA

• Hlavnými vývozcomi konzervovanej bravčoviny sú Dánsko a Holandsko a ich najväčšími odberateľmi sú Spojené štáty a Veľká Británia. Novinkou je fakt, že medzi dodávateľmi sa nachádza aj Poľsko.

• EHS oznamilo, že od 1. januára 1988 zastavi dovoz americkej mäsa, keďže USA používajú v tamojšom chove hormóny, ktoré urýchľujú rast zvierat. To spôsobuje, podľa EHS, že takéto mäso je škodlivé pre zdravie ľudí.

• V Austrálii sa očakáva menší rast počtu dobytka, následkom veľkého sucha v niekoľkých provinciach. Zato počet oviec sa pravdepodobne zvýši následkom zmenšujúceho sa areálu obilia a zväčšenia plochy pastvin.

Z galérie futbalových tímov

Keď sa toto číslo dostane k čitateľom, budeme mať už za sebou významné futbalové podujatie — majstrovstvá Európy '88, ktoré sa konali 10.—25.VI. v NSR. Nemalo by preto význam zaoberať sa predviďaním výsledkov tohto šampionátu. Lopta je predsa gúľatá a už neraz i najväčší favoriti sklamali, preto aj naše tipovanie víťazov by mohlo byť chybne. Zato však predstavíme niektorých účastníkov tohto podujatia, v ktorom o majstrovský titul zápolilo osem aktuálne najsilnejších európskych futbalových celkov: Anglicko, Dánsko, Holandsko, Írsko, NSR, Španielsko, Taliansko a ZSSR.

NSR, najväčší favorit šampionátu, keďže hral na domácej pôde, je tímom, ktorý dosiahol množstvo veľkých úspechov. Poznámenajme pritom, že Futbalový zväz v tejto krajinie vznikol v r. 1950 a zahrnuje 18 987 klubov, v ktorých hrá skoro 4,5 milióna futbalistov všetkých vekových kategórií, v tom vyše 730 profesionálov. Mužstvo NSR bolo dvakrát (1954 a 1974) majstrom sveta, trikrát (1966, 1982 a 1986) získalo striebornú a raz (1970) bronzovú medailu. Taktiež dvakrát vybojovalo titul majstra Európy (1972 a 1980) a raz (1976) bolo druhé, kedy po dramatickom boji v Belehrade prehralo pokutovými kopmi s Československom. Výpočet klubových úspechov by bol príliš dlhý, preto len uvedieme, že v európskych pohárových súťažiach triumfovali 12-krát. Na dôvažok viacerí hráči boli nositeľmi Zlatej lopaty.

Ako z uvedených čísel vyplýva, reprezentáciu tímu NSR už tri desaťročia patrí neustále k popredným celkom na svete a je prakticky stálym účastníkom obok šampionátov. K jeho najväčším prednostiam, ktoré im prinášali vavriny na veľkých podujatiach, patrili najmä skvelá taktická disciplína, fyzická pripravenosť a vysoká technika, ako aj umenie načasovať formu na pravú chvíľu.

Avšak všetky tieto črty od začiatku 80. rokov akoby sa naraz kdesi podeli, futbal NSR sa dostal do závozu, čo sa prejavilo i neúspechom na majstrovstvách Európy v r. 1984. Reprezentačný tréner Jupp Derwall musel odísť a nástupcu nebolo. Napokon sa šéfom mužstva (oficiálne nie trénerom, lebo nemal formálny trénersky preukaz) stal Franz Beckenbauer, kedysi vynikajúci futbalista, ktorý na začiatok dostal úlohu kvalifikovať sa na MS do Mexika. To aj spinil, ba zo šampionátu jeho tímu dovezol striebornú medailu. Predtým ho však generálne pozmenil a omladil. Nepozeral na slávne mená, ale vybral hráčov, ktorí si považovali za čest obliečť reprezentačný dres. Mužstvo získalo sebadôveru a prijalo osvedčený štýl hry so spomínanou dôslednou taktickou disciplínou, ale zároveň obohatený o nové prvky.

V poslednom čase sa sice povráva, že po tohorčom šampionáte Beckenbauer má odísť, ale či naozaj — uvidíme.

SPANIELSKO. Futbalový zväz tam vznikol v r. 1913, zahrnuje 5 578 klubov, ktoré združujú asi 318 400 hráčov. Je to krajina predovšetkým silných klubov, ktoré získali najviac medzinárodných úspechov. Napr. až 17-krát triumfovali v európskych pohárových súťažiach (najmä Real Madrid, FC Barcelona a FC Valencia). Reprezentácia je podnes v ich tieni. Startovali sice pätkrát na majstrovstvách sveta, ale bez úspechu. Len raz, v r. 1950, skončili na 4. mieste. Úspešnejší boli na majstrovstvách Európy, ktoré v r. 1984 vyhrali a v r. 1984 boli druhí.

O Španieloch sa hovorí, že tvoria „najblázničiu“ jedenástku v Európe. Sú schopní dosiahnuť najneočakávanejšie výsledky: presvedčivo poraziť silného súpera a inokedy prehrať dokonca s celkom slabým tímom. Pre zaujimavosť uvedieme, že v kvalifikáciách pred majstrovstvami Európy '84, aby mohli postúpiť, museli v poslednom zápase s Maltoou vyhrať rozdielom 11 gólov. Hrali v Seville (kde reprezentácia nikdy neprehrala) a skutočne vyhrali 11:0.

Španieli hrajú dynamický futbal, založený predovšetkým na brillantnej technike, ale o nijakom štýle nemožno u nich hovoriť. Je to mužstvo, ktoré v podstate „nemá vlastnú tvár“. To, ako aj skutočnosť, že záujmy klubov majú prednosť pred záujmami reprezentácie spôsobuje, že tá posledná netvorí vždy najsilnejší a najzohradejší kolektív. Tréner M. Muñoz, ktorý prevzal národné mužstvo po MS '82, sa sice pokúša

vytvoriť nový omladený tím a zmodernizovať jeho hru, no zo spomínaných dôvodov to ide fažko a pomaly. Dosahované výsledky v zápasoch však dokazujú, že je na správnej ceste.

JAN KACVINSKY

Hviezdy
svetovej
estrády

FIORDALISO

Táto známa talianska speváčka pochádza z Piacenzy, má 31 rokov a volá sa celým menom Marina Fiordalisorová. Patrí neodmysliteľne k svetu talianskeho gramofónového priemyslu, ale aj k renomovaným festivalom, ako je San Remo, St. Vincent alebo Riva del Garda.

Spieva prakticky od detstva, no profesionálne začína koncom 70. rokov, kedy došla ponuku istého orchestra, ktorý mal dlhšie angažmán v Arabských emirátoch. Bola to jej prvá estrádnu škola. Keď sa vrátila domov začala študovať na konzervatóriu spev a hru na klavíri. Ako 24-ročná zúčastnila sa (v r. 1981) na festivale talentov Castrocaro a na počudovanie všetkých obsadila prvé miesto. Tento úspech mal veľký význam pre jej ďalsiu kariéru. Došla totiž ponuku na nakrúcanie platní od milánskej firmy Durium, ktorá jej zároveň zabezpečila potrebnú reklamu a odvtedy sa začala čoraz výraznejšie presadzovať nie len na talianskych, ale aj zahraničných hudobných scénach.

Už v r. 1982 vystúpila po prvý raz na festivale v San Remo, kde interpretovala pieseň Una sporca poesia. Skončila sice na ďalšom mieste, ale získala cenu ako najvýraznejší spevácky talent. Odvtedy je stálosť účastníčkou tohto festivalu. V r. 1984 tam uviedla pieseň Non voglio mica la luna, ktorá obletela výtazne skoro celý svet. Patrila k najobjľubenejším hitom nielen v Európe, ale aj vo viacerých krajinách Južnej Ameriky. Veľkú popularitu si získala najmä v Španielsku, kde často koncertuje a nahráva platne i recitály pre televíziu.

Marine vyšlo doteraz už viac platní. K najúspešnejším patrí album A ciascuno la sua donna. Obsahuje na jednej strane skladby jej stálych autorov V. Melapassa a L. Albertilliho a na druhej strane piesne najzámečnejších talianskych spievajúcich autorov (zložené zvlášť pre ňu), takých ako: Vasco Rossi, Enrico Ruggeri, Fabio Concato, Cuccheor Fornaciari a ďalší.

V polovici osemdesiatych rokov sa Fiordaliso vybraťa na celosvetové turné, počas ktorého vystupovala medziiným v Sovietskom zväze, Japonsku, Kanade, Spojených štátach a viacerých európskych krajinách. Z nahrávok koncertov na tomto turné vznikla pekná albumová platňa Fiordaliso — Dal vivo per il mondo, ktorá tvorí zaujímavý priezor jej tvorby. Pekný spevny cyklus južných melódii obsahuje aj vlaňajší album nazvaný jednoducho Fiordaliso. (j.s.)

KARELSKÁ EUDOVÁ ROZPRÁVKA

PREČO JE VODA V MORI SLANÁ?

Dávno, predávno žili dva bratia. Jeden bohatý, druhý bedár.

Raz prišiel bedár k svojmu bohatému bratovi požičať si chleba pre deti. Boháč požičal, ale pod podmienkou, že chudobný brat odnesie lesnému čárovi podarúnek.

Čo mal chudák robiť? Vzal dar a vybral sa za pánom lesom. Cestu sice nevedel, ale vykročil po lesnom chodníku. Hlboko v lese pracovali drevorubači. Tých sa spytal na cestu k lesnému čárovi.

— Vieme my, vieme, kadiaľ ta ist, — povedali drevorubači. — Lesného čára nájdeš poľahky. Treba ti len ist od jedného štôsu k druhému a prídeš k jeho chalupe. Vezmi si však so sebou jednu siahoviu, najlepšie brezovú. Keď vojdeš dnu, podaj mu ju na miesto ruky. A ak sa ti bude chcieť za podarúnek čímsi odvŕačiť, nič si neber, iba popros o starý mlynček, čo vždy nosí na chrbte.

Podákoval bedár drevorubačom za dobrá rady a vydal sa ďalej. Naozaj poľahky prišiel k domcu, kde býval vládca lesa. Vošiel dnu, pozdravil sa a čar mu z pece na uvitanie ruku podáva. Bedár mu však podal brezové poleno. Lesný čár ho mocne schytal, až z neho voda vystrekla.

Potom mu bedár odovzdal dary.

— Všetci mi darčeky slibujú. Ty jediný si ich však aj doniesol. Odvŕačím sa ti za

to. Čo chceš: zlato alebo striebro? — pýtal sa ho vládca lesa.

— Nežiada sa mi ani jedného, ani druhého, — odpovedal chudák. — Ale keď toľko núkaš, daruj mi ten starý mlynček, čo nosíš stále na chrbte.

Podal lesný cár chudákovi mlynček a hovoril:

— To nie je hocaký mlynček. Stačí, aby si si rozkázal a všetkého ti námeli.

Vzal chudák mlynček a pobral sa domov. Práve sa blížili sviatky, nuž sa rozhodol skúsiť, či cár pravdu hovoril. A tak prikázał mlynčeku:

— Mlynček, námel jedla na sviatočný stôl!

Mlynček začal mlieť. Vyšiel z neho chlieb pokrajany na krajce i pirozky a toľko všakovských dobrôt, že sa to ani všetko na stôl nepomestilo.

Odvtedy sa život bedára zmenil. Dozvedel sa o tom i jeho bohatý brat, nuž navštívil brata, aby sa povyzvedal, ako prišiel k takému blahobytu. Chudák nevedel klamať a bratovi všetko vyjavil. Boháč sa ulakomil a požiadal brata, aby mu mlynček požičal.

— Vezmi si! — podáva brat mlynček bez zdráhania boháčovi. — Ja mám teraz všetkého dosť. Nech aj tebe námeli, čo treba.

Sotva prišiel boháč domov, prial, mlynčeku namliet múku, cukor i krúpy. Coskoro mal všetkého plné sýpkyp. Nemusel orať, siat a všobec pracovať aspoň desať rokov. No jemu sa stále málilo.

V dome druhého brata sa medzitým už všetky zásoby minuli. Vybral sa teda k boháčovi pre svoj mlynček. Ale ten brata vynial zo svojho domu.

Na druhý deň sa vybral boháč na more ryby chytat.

— Vezmем so sebou mlynček. — povedal si. — ten mi námeli sol' a to nachytám, hned na mori zasolim...

Cely deň chytal boháč ryby. Úlovok bol bohatý a všetko si hned aj zasolil. Práca ho však zmorila, nuž zaspal. Mlynček stále mlie sol'. Už jej bola na člene veľká kopa, no mlynček len mlie a mlel. Nemal ho kto zastaviť. Napokon sa čln pod tarehou soli notopil. Všetko kleslo na dno mora: boháč, ulovené ryby, hora soli i mlynček. A pretože mlynček nikto nezastavil, ešte stále melie a vychádza z neho sol'. Nuž hľa, prečo je voda v mori slaná!

Z ruštiny preložil JOZEF SVÍTEK

JARMILA STÍTNICKÁ

Čo si želajú všetky deti sveta

Bohaté lány, nech je chleba dosť, storočným stromom tisícročný dych, sady a parky všetkým pre radosť a mnoho dní a noci pokojných.

Splnenú túžbu, že raz predsa len planéta Zem sa na raj premení a že sa splní každý smelý sen pre narodených v ľudskom znamení.

Jedno, či žijú, kde je večný ľad alebo tam, kde páli sínka lúč, človek sa musí učiť milovať a hľadať k ľuďom najľudskejší kľúč.

JOSEF KREŠNIČKA

Prázdniny

Je léto, všichni někom jedou, já budu s babičkou a dôdou.

Les je hned za chalupou. Večer tam srnky dupou. Človek tam môže běhat bosý a nic si nedělat z rosy.

Koupat se chodím do rybníka. „Dávej si pozor na vodníka!“ křičívala za mnou někdy děda, jenže já na ty řeči nedávam. Králíkům spolu trávu sečem, a babička nám buchy peče, však jsem jí nanosil louče. Oba si chválí: „Máme to vnouče...“

Pravek ľudia sa zaoberali vykopávkami.

* * *

Na výkres som nakreslil dve slniečka, aby bolo teplejšie.

* * *

— Čo myslíš, majú plazy aspoň odrobinku rozumu?
— Nemyslím, žabka.

* * *

Ked' sa nás otec dostane doma k slovu, tak už nevie, čo má povedať.

* * *

Ked' sa každý deň umývam, tak mydlo schudne.

* * *

Pes je pokrytý búdou.

* * *

Baletky majú veľké nohy, pretože s nimi pracujú.

NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša snímka predstavuje známeho poľského speváka, povolaním výtvarníka. Vystupuje vždy v čiernom klobúku a je znamenitým interpréтом balád a melodických básnických skladieb. Napište nám jeho meno a pošlite do redakcie. Medzi autorov správnych odpovedí vyžrebujeme knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 359/88 sme uverejnili snímku Tiny Turnerovej. Knihy vyžrebovali: Jadwiga Bylińska z Vyšných Lapšov, Miroslav Molnár a Marián Karkuš zo Sinteu (Rumunsko), Sylvia Golomboková a Aneta Martinčáková z Jurgova, Marta Pivočarová z Kacviny, Mária Gronská z Nedece, Vanda Milanová z Čiernej Hory a Robert Golab z Jesionej.

VESELO SO ŽIVOTOM

Rozdiel medzi hadom a úhorom je, že úhor sa nejeduje.

* * *

Pri zvýšenej teplote vzniká prevaraena para.

* * *

Gunár je manžel husi.

* * *

Letmi do vesmíru sa zaoberá kozmetická fyzika.

* * *

Kontaktné šošovky slúžia na nadvádzovanie kontaktov.

* * *

Baletky majú veľké nohy, pretože s nimi pracujú.

JOZEF PAVLOVIČ

Čo vytvára šťastný mier?
Cestná ľudská práca.
Preto sa mi otecko
každé ráno stráca.

Môj otecko

ZUZANA ZEMANIKOVÁ

Šťastie

Aby si mal šťastie,
zájdi ráno na lúku,
kde zlatobyl rastie.
Keď nenájdeš zlatobyl,
nájdeš ďatelinku —
jeden;
dva,
tri,
štýri lístky,
na nich pavučinku.
Vyšité sú do nej slová:
Angla, víla slniečková
spraví šťastným každého
kto si lístky schová.

Veselo

1. Až raz všetky deti sveta spravia mocný kruh, až raz bude
každý človek človekovi druh, až raz bude život ako rozkvitnutý
kvet, zas nám budú iba piesne o priateľstve znieť! Tá-bo-rák náš,
všetky deti hrej! Bud'nám svetlom v noci mesač'nej! Pokým slnko
neprebudi strán, ty nás v spánku pohľadzaj a chrán! Pokým
slnko neprebudi strán, ty nás v spánku pohľadzaj a chrán!

Až raz všetky deti sveta

AŽ RAZ VŠETKY DETI SVETA
Hudba: Pavol Janiček
text: Alojz Čobej

2. Až raz všetky deti sveta
z jednotia svoj hlas,
nezlomí ich letná búrka,
neodráži mráz.

Až nebude nikto poznáť,
čo je hlad a smäď,
z úst nám budú iba piesne
o priateľstve znieť!

Refrén:

Táborák náš, všetky deti hrej!

PAVEL ČERNÝ

Jak pan hrabě natahoval den

Jednou se pan hrabě vypravil do polí za svými lidmi, aby se přesvědčil, jak pracují. Pracovali pilně od slunka do slunka, ale panu hraběti to bylo málo. Zdalo se mu, že den je příliš krátký. Přemýšlel, jak den natáhnout. A když na nic nepřišel, dal vyhlásit, že komu se to podaří, dostane zlatý dukát. Brzy se přihlásil jeden mládenec, že vymyslí stroj na natahování dne. Hrabě se zaradoval a mládenec se dal do práce. Vzal velikánské kolo od vozu, nasadil ho na hřídel, přidělal k tomu kliku a stroj byl hotov. „Ale vždyť je to jen kolo s kliukou,“ kroutil hrabě hlavou, když mu mládenec svůj stroj předvedl. „Však uvidíte, jaký je to dobrý stroj,“ řekl mládenec, „ale musíte s ním točit vy sám, pane hrabě. A pěkně od rána do večera.“ Hraběti, který si tolík přál natáhnout den, nezbylo, než aby souhlasil. Druhý den časně ráno dal převézt stroj na pole. A když přišli lidé do práce, vzal za kliuku a točil od slunka do slunka. Zpočátku to ještě šlo, ale jak sluníčko stoupalo na obloze, stoupala i hraběcí únava. Hrabě se potíl, ruce už necítily a nemohly se dočkat večera. Když slunce konečně zapadlo, přišel k němu mládenec: „Tak co, pane hrabě, byl dnešní den delší?“ „Jak by ne! Byl jako celý týden. Je to opravdu dobrý stroj, ale presto bude lepší, když den zůstane krátký jako byl,“ odpověděl utrmácený hrabě. Ale slibený dukát mládenci zaplatit musel.

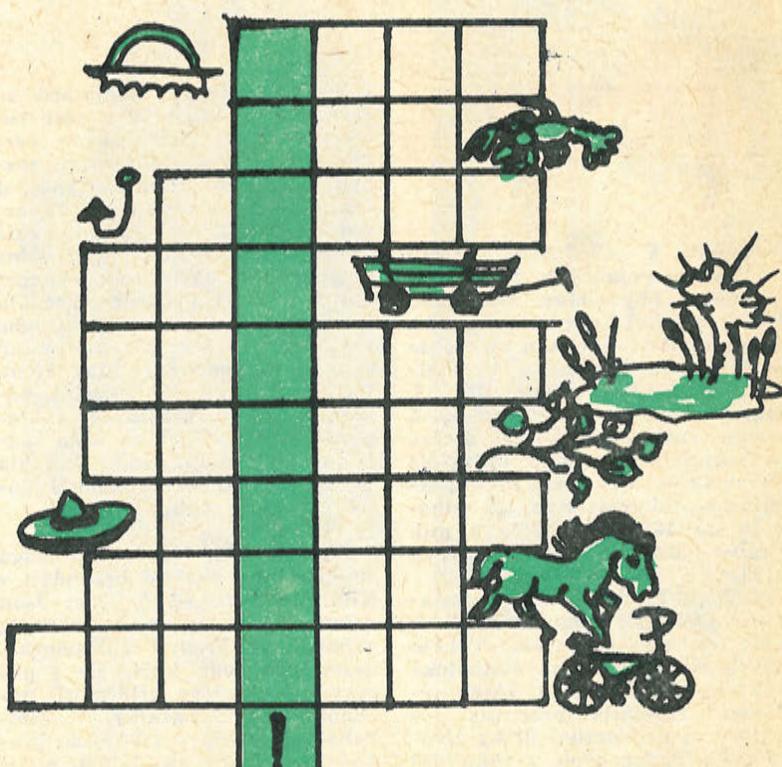
MILAN LAJČIAK

Lúka

Naše deti ako kvety
rastú v meste, dedine.
Ale všetky patria vedno
do kyticé jedinej.
Až dorastú, veľké budú,
podajú si ruky,
vedť sú deti jednej vlasti —
rozvkitnutej lúky.

KRIŽOVKA: Život vám všetkým dievčatám a chlapcom želá veselé ... Odpoveď nájdete v tajničke, keď do prázdných poličok križovky vpišete názvy vecí. Vyplnenú križovku pošlite do redakcie. Nezabudnite uviesť svoj vek. Medzi autorov správnych odpovedí rozlosujeme slovenské knihy.

AKÍ SME

Až 98 percent ľudského tela sa v priebehu roka „mení“. K takému záveru dospeli americkí vedci, ktorí skúmali cestu a čas premiestňovania sa rádioaktívnych izotopov v tele osôb, na ktorých sa uskutočňovali lekárské pokusy. Najrýchlejšie v nás krúži voda, ktorá sa úplne vymení každých 14 dní. Štrityždne trvá premena atómov sódy, draslika a uhlíka. Už značne dlhšie, lebo až pol roka, potrebujete ľudský organizmus, aby odstránil bielkoviny, fosfor a vápnik a nahradil ich novými atómmami. Najstabilnejšie z toho hľadiska sú molekuly železa, ktoré podliehajú úplnej „výmene“ iba po roku. Teda v priebehu roku sa skoro od základov tvoria všetky tehličky ľudského tela — staré bunky sú nahradzované novými, nová krv plnie každoročne ziskavame novú štruktúru.

Zdá sa to byť nemožné. Či každoročne ziskavame novú štruktúru? Nie je to dôkladné tvrdenie. Proces pokračuje stálym spôsobom a okrem toho iba vtedy, ak premenu sprevádzajú staré tkanivo. „Nový“ je odzrkadlením aktuálnych zmien v organizme — chorobných alebo starobných.

Stále zmeny v ľudskom organizme potvrzuje rast vlasov. Ak nám predčasne vlasy nevypadnú, v plnom veku máme na hlave priemerne 85 000 vlasov. Za 24 hodín každý z nich rastie od 0,2 do 0,3 mm. Zdá sa, že nie je to veľa. Celkovo v priebehu ľudského života by nestrihané vlasy dosiahli dĺžku 500 km! Vlasy sa tiež vedia regenerovať. Ak by tak nebolo, po pol roku by bol každý z nás plešivý, lebo za 24 hodín človek trati asi 50 vlasov.

VIEŠ, ŽE...?

Americké vyšetrovanie téměr 4 tisíc budoucích matek ukázalo, že

těhotné ženy by se mely vyhýbať kávě. Ty, ktoré denně pijí značné množstvo kávy, rodí děti s nízkou porodní váhou.

Kofein tedy škodi budoucim matkám, lihoviny a tabák všem. Britští lekári stále častejšie vyzývají vládu, aby zvýšila danę z lihovin a takových výrobkov. Odúvodňují to tím, že užívání alkoholu a kouření vyvoláva častú nemoc. Léčení lidí, ktorí pijí a kouří, stojí státní pokladnu viac než zdravotní péče o ostatní občany.

VEDA A TECHNIKA

V Československu vypočetli, že náklady na stavbu autostrád se vrátia za 8 — 12 let. Napr. autostráda Praha — Bratislava priblíží v letech 1981 — 2000 zisk pries 6 miliard korun. Během pěti let od otevření autostrády Bratislava — Brno se provoz na této trati zvýší o 55 procent a na úseku Brno — Praha až do 75 procent.

Co nie je užitočné pre roj, nemôže byť užitočné ani pre včelo. (Marek Aurelius)

Klamár je potrestaný nie preto, že mu nikto neverí, ale že on nikomu nemôže veriť. (B. Shaw)

Ak neexistuje kultúra v ľudských srdciach, celkom iste nie je nikde inde. (Georges Duchamel)

Lepšie nezačínať ako začať a nedokončiť. (Konfuciuss)

Nič neposilňuje lásku tak, ako neprekonateľné prekážky. (Lope de Vega)

la to veľká senzácia. Odbornici uznali, že je to antická grécka socha. Chceli ju získať veľkí antikvári, zberatelia a múzeá. Až keď francúzska vláda určila na jej nákup značnú sumu, našiel sa skutočný autor diela, taliansky sochár. Vystrašený rozmermi svojho žartu sa prihlásil na policiu. Uverili mu až vtedy, keď predložil dôkazy svojej viny.

• Niekteré predpisy a zákazy v USA boli skutečné překvapení a obdiv k fantazii jejich autorů. Napr. ve státe Illinois právo zakazuje ženám chodiť bez spodničky pod sukni. V Nebraske holici nesmí jisti cibuli od 7 do 19 hodin. V Indiane osoby, ktoré jedly česnek, nesmí jezdit tramvaji. V Kalifornii se trestá lovení motýľa a molu. Připomíná to dane za opotřebování zubů, které ve čtyřicáty letech minulého století zavedl turecký guvernér Mosul Muhammad Paša. Muhammad Paša navštěvoval různá místa a všude ho místní notáblové bohatě hostili. Paša jedl pochoutky a zároveň počítal procento opotřebování svých zubů, za které hostitelé museli bez protestu platit. Navštěvoval rovněž domy bohatých kupců, kde mohl naplnit žaludek dobrým jídlem a kapsu penězi.

RADÍME

Suchá pokožka je zvlášť citlivá na vítr a slunce. Potřebuje pečlivé ošetření. Nejdůležitější je mastný krém na noc a zvláčňující na den. Raději ji nemyjeme obyčejnou vodou, ale kosmetickým mlékem a pak odvarem z heřmánu nebo převařenou vodou s několika kapkami azulanu či směsi z poloviny vody a poloviny mléka. Večer dopřejeme suché pleti koupel ve vývaru z ovesných vloček. Po opláchnutí převařenou nebo minerální vodou vmasírujeme nejprve zvláčňující a pak mastný krém.

ZO ŠÍREHO SVETA

ARABI V ČÍSLACH. Podľa údajov uverejnených v Kuvajte, počet obyvateľov arabského sveta dosiahol koncom roku 1986, 200 miliónov. Štvrtinu z tohto počtu tvoria Egypťania. V krajinách Perzského zálivu žije 16 mil. Arabov. V rokoch 1980 — 1985 tempo rastu počtu obyvateľov arabských krajín bolo najvyššie na svete — 3,24 proc. Počet pracejúceho obyvateľstva sa odhaduje na 103 mil. Okolo 6 mil. Arabov pracuje mimo svojich krajín.

AK MÁTE DCÉRU — prestaňte sa na stále na Island a ak sny — do Japonska. Takto návrh dáva Ústredná štatistická kancelária v Rakúsku, ktorá nedávno uverejnila prognózy, týkajúce sa priemernej dĺžky života osôb, narodených v roku 1983 podľa krajiny, kde bývajú.

V oboch týchto krajinách sa ročník 1983 dožije 79 a viac rokov. Predseda Islandského červeného križa na otázku, čo rozhoduje o tom, že Islandanky sú tak dlho zachovávajú dobrú formu, povedal: Naša krajina má najmenej znečistené prírodné prostredie a následkom vhodnej klímy ženy výborne znášajú farchavosť a pôrod. Okrem toho základom výživy obyvateľov sú ryby a to podporuje dlhy život. Inakšie vysvetľujú miestni obyvateľov kondíciu mužov v Japonsku. Podľa nich sa úzko spája s výsledkami, aké dosiahla japonská medicína v oblasti chorôb krvného obehu.

ZIMBABWE. Na farme Binga se již 23 let chovají krokodýli z Nilu. Je ich asi 7 tisíc. Jsou velmi žádané v mnoha zemích, zejména v Francii a Japonsku, nejen pro svoju kůži, ale i pro ocas, z nichž se pripravují pochoutky pro labužníky. V Zimbabwe je už pět takových krokodýlích farm a jejich počet nadále roste. Prinášejí státu nyní

asi 1,8 miliónu dolarů ročného príjmu.

NEOBÝCEJNÝ POMNÍK. V roce 1788 byly do Austrálie přivezeny kaktusy opuncie s dlouhými trnitými výhonky. Hodily se výborně na živé ploty kolem polí. Bohužel opuncie se začaly rychle množit, až se staly skutečnou katastrofou. Začalo se proti nim bojovat, ale žádná metoda nebyla dost účinná. V roce 1924 opuncie zarostly 7,5 miliónu akru. Záchranu přinesl teprve hymenaea revoluta z Mexika — motylci Cactoblastis cactorum. Jejich housenky jsou mnohem účinnější než oheň, chemické prostriedky a jiné metody. Vděční Australané postavili svému zachránci pomník z mramoru: housenka na pozdadi kvetu opuncie.

NEDOSTATEK PITNÉ VODY

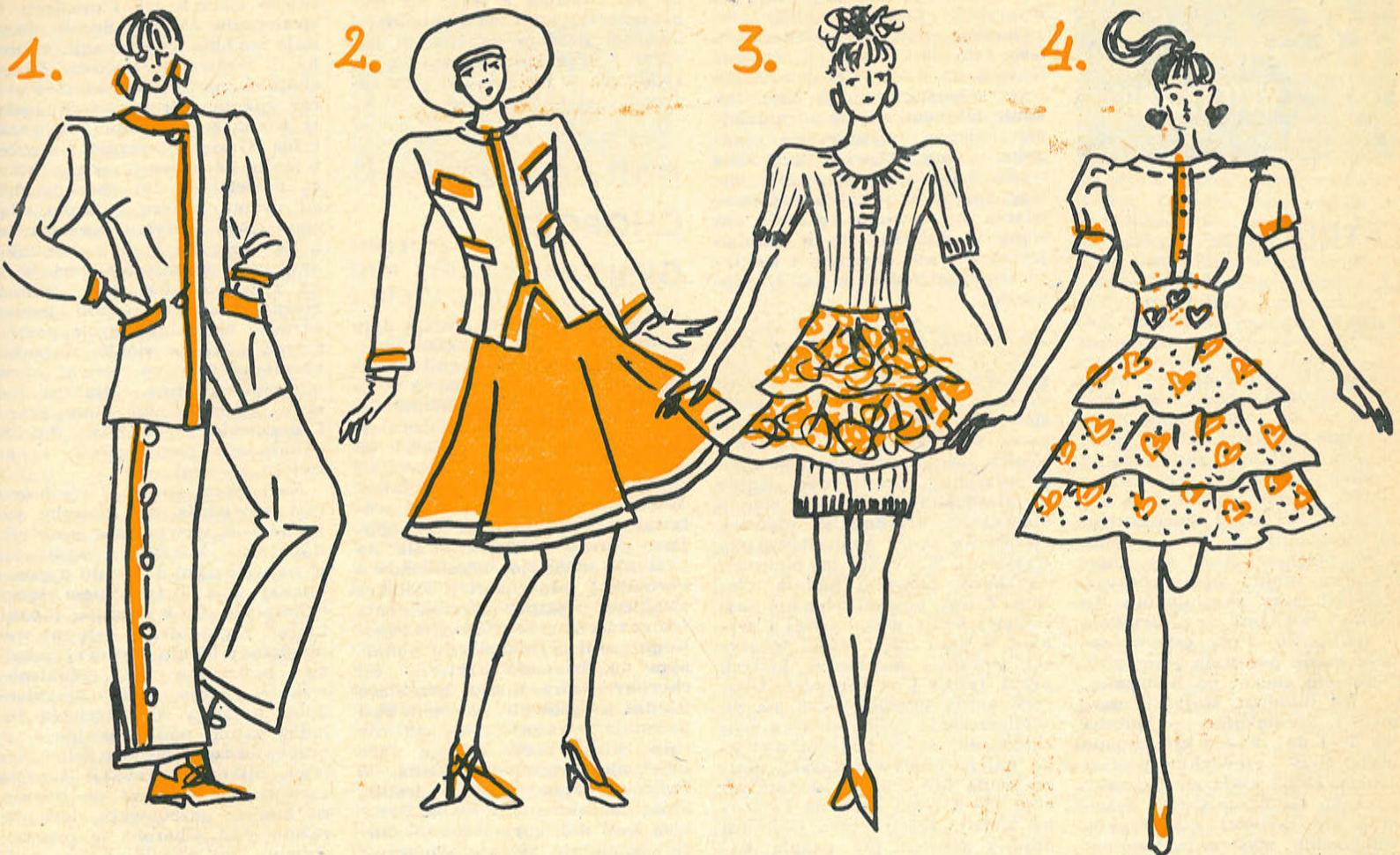
Téměr 2 miliardy lidí na světě žijí ve městech, v nichž nejsou zdroje čisté vody. Každoročně v rozvojových zemích umírá asi 25 miliónů lidí na nemoci

způsobené užíváním znečištěné vody. Podle nejnovějších údajů Světové zdravotnické organizace pouze 75 proc. obyvatel měst a 40 proc. obyvatel vesnic má přístup k pitné vodě. Ještě nedávno se tvrdilo, že do roku 1990 budou všichni lidé na zemi zajištěni dostatek nezávadné vody k pití. Dnes však můžeme říci, že tento cíl je ještě daleko před námi.

NEJSTARŠÍ ČLOVĚK V NEPALE

Podle tiskových informací z Dillí nejstarším obyvatelem království Nepalu a pravdopodobně celého světa je 131-letý Durghan Czoudchari z vesnice Sathar v jižní části Nepalu. Do registrace kanceláře sčítání lidu Czoudchari přijel jako všichni ostatní vozem taženým voly.

Podle údajů v posledním vydání Guinessovy knihy rekordů je nejstarším člověkem na zemi Angličanka Anna Eliza Williamsová, ktorá se vyskala narodila, když Czoudcharimu bylo už 15 let.

1.
Nohavícový komplet v námoríckom štýle navrhujeme najmä štíhlym a vysokým dievčatám. Komplet je volného strihu, ušitý z bavlnenej alebo ľanovej látky krémovej farby. Lemovanie kabátika a nohavic je modré, po celej dĺžke nohavic sú prišité gombíky.

2.
Veľmi elegantný je dvojfarebný šatový kostým. Kabátik je mierne priliehavý s rozšírenými ramenami. Obšíty je lemovaním vo farbe sukne. Ozdobným doplnkom kabátika sú štyri chlopne, ktoré znázorňujú vrecká. Sukňa je široká a spodom lemovaná látkou z kabátika. Kostým ušijete z bavlnenej alebo ľanovej látky vo farebných odtieňoch budú kontrastných farbách. Vhodným doplnkom budú klobúk z tej istej látky alebo slamený.

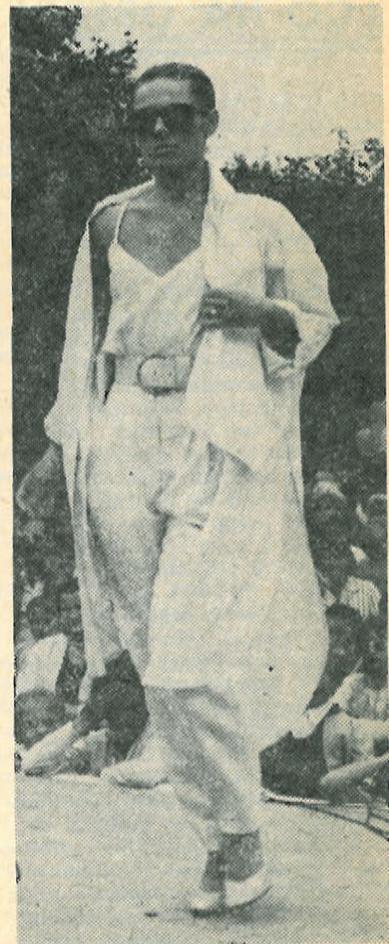

Moda poľská navrhuje tieto modely (tri snímky) najmä odvážnym dievčatám, ktoré majú rády módnym výstrelkom.

3.
Dlhé pletené tričko s pestrou volánikovou sukňou sa hodí pre mladé dievčatá. Namiesto pleteného trička môžete použiť bavlnené tričko. Na sukňu odporúčame bavlnenú, pestru kvietkovou látku. Sukňu ušijete z dvoch širších pásov nariasením.

4.
Pre dievčatá taktiež navrhujeme bielu blúzku s pestrou volánikovou sukňou. Blúzka má lodičkový výstrih a nariasené rukávy, zakončené lemovaním z látky sukne. Je to praktický strih, ktorý využijete počas teplých slnečných dní.

ZATRUCIE U KONI

ZATRUCIE LUBINEM. — Przyczyną zatrucia jest skarmianie lubinu źle przygotowanego. Wszystkie odmiany lubinu (poza lubinem słodkim) zawierają w łodygach i w nasionach trujące śluzniki. Lubin odpowiednio odgoryczony tuż przed skarmieniem jest nieszkodliwy. Po zjedzeniu na raz, większej ilości nie odgoryczonego lubinu konie chorują, natomiast przy skarmieniu go małymi dawkami — zatruwają się stopniowo. Przy ostrym zatruciu konie przestają jeść już w kilkanaście godzin po nakarmieniu ich lubinem, stają się nerwowe i niespokojne. Choroba trwa 3–4 dni. Konie nie leczone padają. Przy przewlekłej postaci zatrucia, konie mają zmniejszony apetyt, są osłabione i przy pracy mierzą się szybciej niż zwykle. Jednocześnie występuje zażółcenie spojówek i błony śluzowej jamy ustnej (dziąseł). Czasem na

skórze uszu i warg pojawiają się wypryski. Leczenie należy niezwłocznie powierzyć lekarzowi. Gdy koń jest słaby — wezwać lekarza do domu. Chcąc uniknąć tego schorzenia, jeśli karmimy konie lubinem, należy go uprzednio moczyć przynajmniej przez dobę, zmieniając kilkakrotnie wodę. Lubinu słodkiego nie należy spaśać w dużych ilościach, zdarza się bowiem, że lubin ten siany w pobliżu innych odmian jest przez nie zapylany i zawiera truciznę podobnie jak i lubin gorzki.

ZATRUCIE KONICZYNĄ I LUCERNĄ. Przyczyną choroby jest przebywanie zwierzęcia przez dłuższy czas na słońcu w czasie spasania tymi roślinami. Chor konie stają się senne, występuje u nich zażółcenie błon śluzowych i porażenie tylnych nóg. Konie są niespokojne, ocierają się o otaczające przedmioty wskutek swędzenia skóry spowodowanego wysypką. Wysypka ta powstaje na skórze pokrytej białym włosem. Z tego powodu chorują najczęściej konie maści siwej i szarej, u koni innej maści wypryski powstają na skórze białych pęcini, lysiny i na chrapach. Chorego konia przeprowadza się do pomieszczenia zaciemnionego oraz chłodnego. Skórę pokrytą wysypką należy obmywać czystą, zimną wodą lub wodą z dodatkiem octu (1–2 łyżki octu na szklankę wody). Jeżeli przez 1–2 dni objawy zatrucia nie ustąpią, konie należy zaprowadzić do lecznicy. W bardzo słoneczne i upal-

ne dni, wynika z tego, nie wypuszcza się koni na koniczynę i lucernę. Koniom wrażliwym (siwym i srokatom) ogranicza się zwłaszcza w lecie dawki tych roślin.

NAJCZĘSTSZE CHOROBY GĘSI

Gęsi na ogół nie ulegają tylu chorobom, co na przykład kury, lecz niektóre choroby gęsi powodują masowe padnięcie, a więc i duże straty w gospodarstwie. Pomorowi drobiu, który dziesiątkuje pogłówie kur — gęsi na szczeście nie ulegają. Najczęściej padają one na cholerę drobiu. Jest to choroba zakaźna, wywoływana przez bakterie występujące prawie wszędzie, ale na ogół nie atakujące organizmów o normalnej odporności. Dopiero osłabienie wskutek przeziębienia lub wzdecia przewodu pokarmowego czyni organizm gęsi podatnym na działanie bakterii tej choroby, która nieraz przebiega bardzo gwałtownie. Wzdecia gęsi powstają masowo w okresie żniw, kiedy ptaki zjadają duże ilości nie wypoconezi ziarna, a zwłaszcza żyta. Cholera drobiu, która charakteryzuje szybki przebieg 2–4 dni, gorączkę i biegunkę, powoduje zwykle masowe padanie drobiu wszystkich gatunków, w tym także gęsi, za-

równo starych jak i młodych. O zwalczaniu cholery drobiu decyduje szybkie rozpoznanie choroby i wezwanie lekarza. Drugą chorobą zakaźną powodującą nieliczne straty wśród gąsiąt w wieku 2–3 tygodni jest paratyfus. Gąsięta zarażają się przeważnie od starych sztuk, które są nosicielami tej choroby, lub od drobiu innego gatunku. Gąsięta tracą apetyt, mocno Izawiają, mają gorączkę i silną biegunkę, przy czym wyraźnie słabną. Walka z tą chorobą jest trudna. Można przenosić sztuki jeszcze zdrowe do zamkniętych pomieszczeń, gdzie w cieple, starannie karmione mogą przetrwać okres niebezpieczenstwa. Dobrze jest stado podzielić na małe grupy i przenosić je co kilka dni do odkażonych pomieszczeń i na świeże wybiegi.

Największe straty w wychowie gęsi powodują nie choroby zakaźne, lecz wewnętrzne pasożyty. Robaczycy żołądkowa występuje w największym nasileniu u gąsiąt między 3 a 8 tygodniem życia. Schorzenie to wywołuje robaki, które zagnieźdzają się w wewnętrznej błonie śluzowej żołądka, powodując jej zapalenie, wskutek czego błona przybiera kolor brązowy. Po rozcicie żołądka sztuki padłe znajdują się przytwierdzone do jego ścian białawe, nitkowane robaki. Gąsięta zarażają się chodząc po terenie, na którym przebywają stare zarażone gęsi. Choroba ta rozprzestrzenia się najsilniej na podmokłych pastwiskach. Pasożyty niszczy się posypując podmokle

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

PÓROVÁ POLIEVKA S NOVÝMI ZEMIAKMI

Rozpočet: 200 g póru, 300 g zemiakov, 40 g masla, 40 g hladkej mýky, voda, soľ, mleté čierne korenie, 1 dl smotany, 1 žltok.

Očistený pór pokrájame na kôlieska, oprážime na masle, zaprášime mûkou, popräžime do ružova a podlejeme vodom alebo vývarom. Potom pridáme na kocky pokrájané zemiaky a osolíme. Keď sú zemiaky mäkké, prilejeme smotanu s rozšľahaným žltkom a mletým čiernym korením. Polievku so žltkom už nevaríme.

BRAVČOVÝ GULAS

Rozpočet: 500 g bravčového mäsa bez kosti, 2–3 cibule, 3 strúčiky cesnaku, rasca, soľ, mletá červená paprika, 3 lžíce rajčiakového pretlaku, 50 g masti, 200 g zemiakov, majorán, 2–3 feferónky alebo štipka ostrej papriky, sladkokyslé uhorky.

Umyté mäso pokrájame na hrubšie rezance a osolíme. Na masti upražíme pokrájanú cibulu, pridáme mäso, rascu, pokrájané feferónky a rozotretý cesnak, podlejeme vodom a dusíme. Neskôr zapräžíme mletou červe-

nou paprikou, pridáme postrúhané zemiaky, rajčiakový pretlak, podlejeme a krátko povaríme. Nakoniec pridáme pokrájané uhorky.

ZAPEKANÝ KEL S MÄSOM

Rozpočet: 1 hlávka kelu, 250 g bravčového mäsa, 100 g ryže, soľ, 50 g tuku, 3 strúčiky cesnaku, mleté čierne korenie, 2 vajcia, 2 dl smotany.

Umytý kel pokrájame na štvrtky a v osolenej vriacej vode uvaríme do polomäcka. Potom ho sedíme a pokrájame na hrubšie rezance. Ryžu udušíme, pridáme do nej zomleté bravčové mäso, rozotretý cesnak a osolíme. Na vymestaný pekáč dáme polovičnú dávkou kelu, pospeme mletým čiernym korením, potom dáme ryžu s mäsem a na koniec zvyšnú dávku kelu. Všetko zalejeme smotanou, v ktorej sme rozšľahali vajcia, a v rúre upečieme.

TVAROHOVÁ PENA S OVOCÍM

Rozpočet: 250 g tvarohu, 1 dl mlieka, 2 žltky, 50 g práškového cukru, ovocie.

Tvaroh, mlieko, cukor a žltky dáme do mixéra a dôkladne rozmiešame. Do mixéra môžeme dať aj časť surového alebo zaváraného ovocia.

Krém rozdelíme do misiek, ozdobíme ovocím a podávame s piškotami alebo so sladkým keksom.

SALÁT

LETNÍ SALÁT S UZENINOU

Rozpočet: 8 rajčat, 1 menší salátový okurka, 2 vejce, svazek naťové cibule (dymka), 200 g salámu, 1 bílý jogurt, 4 lžíce krémové smetany, kopr, sůl, ocet.

Vejce vařená natvrdo, zeleninou a salám nakrájíme na kostky, osolíme, okyslíme a pospeme pokrájenou naťovou cibuli, pridáme jogurt rozmíchaný se smetanou a posypeme rozsekáným koprem.

OSLAVENCÚM

TELECÍ ŘÍZKY PLNĚNÉ ŠUNKOU A SÝREM

Rozpočet: 4 silnější telecí řízky, 4 plátky šunky, 4 plátky sýra ementál, 2 lžíce hladké mouky, sůl, mletý pepř, 1/2 citrónu, 2 vejce, strouhanka, tuk na smažení.

Opláchnuté a osušené telecí řízky lehce naklepeme a rozřízeme tak, aby se vytvořila kapsa. Maso osolíme, naplníme plát-

ky šunky a sýra a okraje kapes sepneme jehlami na závitky. Tako připravené řízky obalíme v mouce, rozšlenaných vejcích a strouhance, vložíme do rozechráteného tuku a po obou stranách osmažíme dozlatova. Podáváme s Brambory a zdobíme plátky citrónu.

KŘEHKÝ ZÁVIN

Rozpočet: 500 g hladké mouky, 250 g másla, 15 g droždí, 3–5 lžic bílého vína, 2 vejce, 2 žloutky, 1 dl smetany; náplň: 500–750 g strouhaných nebo krájených jablk, 50 g strouhaných ořechů, 50 g hrozinek, skořice, 50 g práškového cukru.

Do poloviny mouky zapracujeme máslo. Do druhé poloviny vejce, žloutky, kvásek z droždí, smetanu a víno. Obě těsta odděleně vypracujeme a pak na vále vyválíme těsto s droždím, na ně položíme bochánek těsta s máslem, prvním těstem zabalíme, rozválíme, těsto třikrát přeložíme, znova rozválíme a tak opakujeme asi šestkrát. Pak těsto vyválíme, položíme na plech, na střed těsta poklademe na kousky nakrájená nebo strouhaná jablka, ořechy, hrozinky a cukr se skořicí, okraje přeložíme tak, aby náplň byla vidět, a pečeme ve středně vyhřáté troubě dožluta. Před pečením můžeme ještě povrch závinu potřít vejcem a pospat sekanými mandlemi.

iąki czterochlókiem węgla. U starszej młodzieży występują czasem robaki jelitowe, które u gęsi w wieku 7–10 tygodni mogą spowodować zupełnie zahamowanie wzrostu. Następstwem tego bywają liczne padnięcia. Robaki te bytują na mokrych ląkach i płytowych wodach. Ślimaki zdają jaja robaków wydalane z kalem chorych gęsi, a z kolei ślimaki te są zjadane przez gąsietą. Podobne schorzenie wywołują u gęsi tasiemce. Zarówno od tasiemców jak i innych robaków jelitowych, można uwolnić gęsi dodając do paszy pył tytoniowy albo ziarna dyni. Czasami występuje, przeważnie u młodych gęsi, zatrucie paszą. Zdarza się bowiem, że nie mając dobrej trawy na pastwisku, ląpczywie zdają one wszelkie rośliny, a wśród nich także trującą. Do takich należą, pszonak szalej jadowity i pietrusznik plamisty, rosnące najczęściej na nieużytkach. Zatrucia mogą też być spowodowane skarmianiem na jesieni i podczas zimy śrutą z dużą ilością kąkolu. Na wiosnę często występuje zatrucie wywołane przez skarmianie parowanych ziemniaków, z których nie obrano kielków. W kielkach bowiem znajduje się solamina, która jest trująca nie tylko dla ptactwa, lecz także dla dużych zwierząt i ludzi. W wypadku podejrzenia o zatrucie się gęsi, czy stwierdzenie ich zatrucia ratuje się chorze sztuki poając je mlekiem bez żadnych dodatków.

HENRYK MĄCZKA

ŠETŘÍME V KUCHYNÌ

KAPUSTOVÉ KARBANÁTKY

Rozpočet: 400 g kapusty, 80 g cibule, 2–3 stroužky česneku, 2 vejce, 1 dl mléka, 1 žemle, 200 g vepřového masa, strouhaná, majoránka, mletý pepř, sůl, tuk na smažení.

Kapstu uvaříme v osolené vodě do poloměkká, scedíme, rozkrájíme na menší kousky, rozemeleme spolu s masem, cibulí, česnekem a v mléce namočenou a vymačkanou žemlí. Přidáme 1 vejce, majoránku, mletý pepř, sůl a podle potřeby trochu strouhané. Ze směsi tvoříme placičky, namáčíme je v rozšlehaném vejci, obalujeme ve strouhané a smažíme po obou stranách v rozpáleném tuku. Podáváme s vařenými brambory nebo s bramborovou kaší a zeleninovým salátem.

ODPOVED:

VĚDY A VYNÁLEZY — hoblik, klokan, lyžař, ořech, ruka — Božek.
RYBY — dievča.

URLOPY DLA PÓŁETATOWCÓW I BEZPŁATNE

Checemy dziś wyjaśnić zasady udzielania urlopów osobom zatrudnionym w niepełnym wymiarze godzin. Są bowiem umowy na 1/2, 2/3, 3/4 etatu. I często nie sposób wytłumaczyć pracownikom, że chociaż ich urlop wynosi np. 26 dni, to musi się składać zarówno z dni dla nich „pracujących”, jak i wolnych. Każdy chce brać urlop w pełnym wymiarze, ale tylko w swoje dni pracy.

Od lat obowiązuje przepis, który muszą respektować i pracodawcy, i pracownicy i nie ponad to, co w nim zapisano, wymyśleć się nie da. Po pierwsze — pracownicy nie dysponują tak całkiem dowolnie swymi urlopami. Urlop winny być udzielane zgodnie z planem, uwzględniając interesy wszystkich pracowników i interesy zakładu. Urlop można oczywiście podzielić na części, ale przynajmniej jedna z nich powinna obejmować minimum 10 kolejnych dni kalendarzowych (art. 162 kodeksu pracy). Dotyczy to wszystkich pracowników, bez względu na obowiązujący ich wymiar czasu pracy.

Wyjątkowo liberalni są szefowie, którzy wyrażają zgodę na częste dwu- trzytygodniowe urlopy. Takie urlopy w połączeniu z dniami wolnymi, wynikającymi z rozkładu zajęć, stają się w efekcie długimi przerwami w pracy.

Już w paragrafie 1 rozporządzenia z 21 października 1974 r. (Dz. U. nr 43 z późn. zmianami) powiedziano, że osoby zatrudnione w niepełnym wymiarze godzin mają prawo do normalnego, pełnego urlopu (wynikającego ze stażu pracy). Urlop obejmuje kolejne dni robocze „bez względu na ustalony dla pracownika wymiar i rozkład czasu pracy”. Jeżeli więc ktoś pracuje np. w poniedziałki, środy i piątki, to jego urlop obejmuje także wtorki, czwartki i soboty. Bywa i tak, że rozkład czasu pracy przewiduje przerwy dłuższe i niertymiczne. W takim wypadku urlop wypoczynkowy winien składać się z dni pracy i z dni wolnych od pracy (ale roboczych), w tej samej proporcji, w jakiej dni te występują w trakcie pracy. Tu już trzeba po prostu wziąć kalendarz i tak ustalić urlop, by proporcje te zachować.

Podobne nieporozumienia spotyka się przy urlopach bezpłatnych. W paragrafie 5 wspomnianego wyżej rozporządzenia powiedziano, że „urlop bezpłatny trwający nie dłużej niż 1 miesiąc nie ogranicza uprawnień pracownika do urlopów wypoczynkowego”.

W niektórych zakładach pracy zdarza się jednak stosowanie niewłaściwych praktyk. Np. bierze się kilka razy w roku urlop bezpłatne (nigdy nie przekra-

czące miesiąca) i potem występuje jeszcze o urlop wypoczynkowy. Jest to evidentne nadużycie i łamanie prawa.

Urlopy bezpłatne udzielane w ciągu roku należy sumować i jeżeli przekroczą miesiąc w roku — za ten rok pracownikowi nie przysługuje urlop wypoczynkowy.

NAZWISKO PO ŚLUBIE

A.M. Interesuje mnie, czy po zawarciu małżeństwa mogę pozostać przy swoim, panierskim nazwisku. Jak sprawy nazwiska a także imion dzieci, regulują przepisy prawa:

Zgodnie z art. 25 kodeksu rodzinnego i opiekunego żona może przez oświadczenie złożone przy zawarciu małżeństwa zachować swoje dotychczasowe nazwisko, albo dodać do niego nazwisko męża. Jeżeli nie składa żadnego oświadczenia w tym względzie, to oczywiście przybiera nazwisko męża. Jeżeli żona zachowuje swoje dotychczasowe nazwisko, dodając do niego nazwisko męża, to utworzone w ten sposób jej nazwisko nie może składać się z więcej niż dwóch członów. Jeżeli dotychczasowe nazwisko żony lub męża jest już złożone, żona rozstrzyga o wyborze członów, które mają wejść do jej nazwiska. Powyższa zasada ma również zastosowanie przy wyborze nazwiska przez męża, jeżeli żona zachowuje swoje dotychczasowe nazwisko, a mąż dodaje do swego nazwiska nazwisko żony lub w ogóle przybiera nazwisko żony.

Teraz druga sprawa. Zgodnie z prawem o aktach stanu cywilnego, obywatele polscy, zatrzymujący związek małżeński za granicą w zagranicznym urzędzie stanu cywilnego, jeżeli nie złożyli tam oświadczenie o nazwisku lub nazwiskach, które będą nosić po zawarciu małżeństwa oraz oświadczenie o nazwisku dzieci, mogą złożyć takie oświadczenie w ciągu sześciu miesięcy od dnia zawarcia małżeństwa. Oświadczenie to składa się wraz z wnioskiem o wpisanie aktu małżeństwa do polskich ksiąg stanu cywilnego.

Jeśli chodzi o sprawę imienia i nazwiska dzieci, postępowanie jest następujące: Fakt urodzenia dziecka należy zgłosić w urzędzie stanu cywilnego w terminie 14 dni, imię jednak musi być wybrane do momentu sporządzenia aktu urodzenia. Niezdecydowani mają więc czas do namysłu, mogą bowiem zgłosić je w ciągu miesiąca od sporządzenia aktu. Rodzice, którzy nie podadzą imienia dziecka w tym terminie, wzywani są do złożenia oświadczenia najpóźniej w ciągu dwóch tygodni. Jeżeli i wtedy nie wywiążą się z tego obowiązku, kierownik urzędu ma prawo wpisać do aktu jedno z imion zwykle używanych w kraju.

W kwestii nazwiska reguła jest, że dziecko urodzone w małżeństwie nosi nazwisko ojca. Nazwisko matki może nosić wówczas, gdy małżonkowie przy zawarciu związku małżeńskiego złożyli zgromadzenie takie oświadczenie. Podobnie jest, gdy rodzice

zawarli związek małżeński dopiero po urodzeniu dziecka. Jeżeli ojcostwo nie zostało ustalone — dziecko nosi nazwisko matki. Jeśli natomiast zostało ustalone przez uznanie dziecka, nosi ono nazwisko ojca, chyba że za zgodą matki, złoży on oświadczenie, iż nosić ono będzie jej nazwisko. Jeżeli w chwili uznania dziecko ukończyło 13 lat, musi samo wyrazić na to zgodę.

Sądowe ustalenie ojcostwa nie powoduje zmiany nazwiska dziecka. Może ono nastąpić tylko na podstawie orzeczenia sądu, zamieszczonego w wyroku ustalającym ojcostwo, bądź w postanowieniu wydanym później przez sąd opiekuńczy.

Wniosek o nadanie dziecku nazwiska można zgłosić bądź w pozwie, bądź o ustalenie ojcostwa, bądź w odrębnym postępowaniu przed sądem opiekuńczym. Jeżeli oboje rodzice są nieznani, sąd nadaje dziecku nazwisko powszechnie używane. Natomiast dziecko uznane nabywa z mocy prawa nazwisko uznającego.

Gdy matka zawiera nowy związek małżeński, małżonkowie mogą złożyć oświadczenie, że dziecko będzie nosiło nazwisko męża matki. Ale po ukończeniu przez nie 13 roku życia, potrzebna jest na to jego zgodę. Nadanie nowego nazwiska nie jest jednak możliwe, jeżeli nosi ono nazwisko ojca, chyba że zostało ono nadane na podstawie sądowego ustalenia ojcostwa.

SKŁADKI NA FUSR

JAN H. Mam ponad 75 lat, prowadzę niewielkie gospodarstwo i z tego tytułu płatę składki ubezpieczenia społecznego rolników na dwie osoby. Czy z uwagi na podeszły wiek muszę je płacić?

Ustawa o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych z 14 grudnia 1982 r. przewiduje, że rolnik jest obowiązany opłacać składkę ubezpieczeniową za siebie i małżonka, a także domowników pracujących w gospodarstwie rolnym i podlegających ubezpieczeniu oraz z każdego użytkowanego hektara przeliczeniowego. Obowiązujące przepisy nie przewidują możliwości zwolnienia z obowiązku opłacania składki ze względu na podeszły wiek rolnika. Jednakże z całkowitego zwolnienia od opłacania tej składki — nie dłużej niż przez 1 rok — rolnik może korzystać, jeżeli w prowadzonym gospodarstwie produkcja została: — okresowo zawieszona wskutek zmiany jej kierunku, modernizacji lub remontu obiektów produkcyjnych;

— wstrzymana wskutek decyzji organów administracyjnych.

Na okres 3 lat rolnik może być całkowicie zwolniony z opłacania składki albo uzyskać jej obniżkę do 50 proc., jeżeli rozpoczął prowadzenie gospodarstwa na gruntach zakupionych lub dzierżawionych z Państwowego Funduszu Ziemi. Obniżenie składki do 50 proc. na okres jednego roku może nastąpić także wtedy, gdy w gospodarstwie zdarzył się wypadek losowy, klęska żywiołowa lub podjęto z urzędu czynności, powodujące obniżenie produkcji rolnej, np. prace sezonowe.

HVIEZDY O NÁS

RAK
22.VI.-22.VII.

Dostaneš pozvanie ako čestný host na milú slávnosť. Vyplýva z toho isté záväzky, ktoré nie sú pre teba príliš prijemné, ale napriek tomu to bude príjemné stretnutie. Pri tejto príležitosti streneš niekoho zaujímavého nielen zo spoločenského, ale aj odborného hľadiska. Celkom neocakávané sa ti podarí vyriešiť problém, s ktorým si už dlho nieviesť poradiť.

LEV
23.VII.-23.VIII.

V poslednom čase konáš príliš sebecky, čo ti nezíska priateľ okolia. Dokonca aj twoji najbližší už toho majú dosť. Také konanie je krátkozraké a určite ti nepresieš žiadom prospech. Zmen svoje chovanie, pomysli aj o iných a o ich potrebách. Neboj sa prejavíť svoje city, niekto na to netrpezlivo čaká.

Po kľudnom a jednotvárnom začiatku mesiaca príde čas oživených pracovných stykov. Prinesú ti nové, neočakávané zážitky. Nebude to nič neobyčajné, ale pre teba budú mať dosť veľký význam. Koncom mesiaca fa-

čaká ďalšia cesta, ktorú ti osládi milá spoločnosť.

VÁHY
24.IX.-23.X.

Tvoja doposiaľ zlá finančná situácia sa náhle zlepší: vďačíš za to dobrým výsledkom svojej práce. Čakajú ťa však nejaké nepríjemnosti v najbližšom okolí. Potrebuješ veľa kľudu a taktu ako aj času, aby si situáciu ľahšie vyriešil bez zbytočných zrážok. Neuľahčí ti to neočakávaná návšteva, ktorej sa nemôže vyhnúť.

ŠKORPIÓN
24.X.-22.XI.

Bude to mesiac usilovnej práce, ale nepodarí sa ti všetko tak, ako by si chcel. Nedovoľ, aby ti sklamanie vzalo energiu a chuť do práce. V osobnom živote sa vyskytnú problémy, na riešení ktorých sa budeš musieť podieľať. Neveľmi sa ti chce, ale nemáš iné východisko zo situácie.

STRELEC
23.XI.-21.XII.

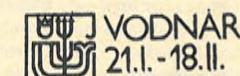
Streneš sa s prejavom sympatiae a priazne svojho okolia. Bude to mať dobrý vplyv na twoju náladu, ktorá v poslednom čase nebola najlepšia. Nová chuť k životu ti pomôže nebrať si príliš k srdeu finančné fažkosti,

spôsobené neočakávanými väčšími výdavkami koncom mesiaca. Snaž sa ich trochu obmedziť, v opačnom prípade sa budeš musieť dosť vážne zadŕžiť.

KOZOROŽEC
22.XII.-20.I.

V najbližšom čase sa budú striedať radosti a starosti. Ktorých bude viacej? To závisí od teba, od tvojho optimizmu. Nevzdávaj sa, koncom mesiaca sa vriše mnohé, aj tie najzložitejšie problémy. Daj si pozor na zdravie, neprehliadaj ani drobné fažnosti spojené s nachladením. Prospera by ti aspoň krátká dovolenka, najlepšie pri mori.

VODNÁR
21.I.-18.II.

Plánovaná cesta sa vydári. Čakajú ťa aj iné zmeny, úspechy v práci a v spoločnosti, keď sa ukáže z tej najlepšej stránky. Budeš mať príležitosť prejavíť niekomu blízkemu svoju priazeň a poskytnúť radu a pomoc. Koncom mesiaca ťa čaká veľa novej práce a niekoľko vecí, ktoré si stále odkladal na neskorešie.

RYBY
19.II.-20.III.

V prvej polovici mesiaca budeš musieť venovať veľkú pozornosť práci, ktorej budeš mať viacej ako dosť. Máš nádej na úspech, ale nezabudni, že môžeš urobiť chybný krok, ktorý by ťa stál drahou. Bud opatrny,

konaj rozvážne. Koncom mesiaca dostaneš darček, ktorý ti spôsobi veľkú radosť, podobne ako neočakávané stretnutie s milou osobou.

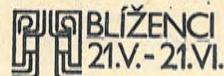
BARAN
21.III.-20.IV.

Po návrate z cesty ťa bude doma čakať prijemnejšie ovzdušie ako pred odchodom. Snaž sa tomu prispôsobiť. Vo finančných otázkach ťa sice čakajú drobné komplikácie, ale zároveň sa objavia perspektívy zlepšenia v najbližších mesiacoch. Tvoje plány sa rýchlo uskutočnia a priniesú ti nielen uznanie, ale aj značný finančný prospech.

BÝK
21.IV.-20.V.

Začiatok mesiaca ťi uplynne bezstarostne a kľudne. Potom sa udalosti začnú rýchlo rozvíjať. Nevyhneš sa fažostiam a nepríjemnostiam, ale nájdeš pomoc a oporu u niekoho, kto ti už mnohokrát pomohol dobrou radou. Neodmietaj podanú ruku, spolupráca môže byť pre strany prospesná.

BLÍŽENCI
21.V.-21.VI.

Zdá sa ti, že si veľkomyselný a fahko odpúštaš urážky, ale je to v skutočnosti pravda? U blízkych osôb to často budí dojem ľahostajnosti a prehliadania iných. Neškodilo by občas trvať na svojom a dôsledne hájiť vlastné názory a záujmy. Udrž tiež niekedy pásťou do stola, rozhodne to neoslabi tvoju autoritu.

NÁŠ TEST

JSI AKTIVNÍ?

Většina z nás doveďe zhruba ocenit svou aktivitu a projevit ji shodne s vlastním hodnocením. Z druhé strany je mnoho osob, které mají všechny předpoklady pro aktivní život, ale nevědí o tom a nevyužívají svých možností. Odpověz na otázky naši psychozábavy, možná že se o sobě dozvíš něco nového. Zkus to!

1. Jsi presvedčen o kladné hodnotě „školy života“ pro rozvoj a společenské postavení člověka?

ano — 5 b., ne — 0

2. Cítíš se dobře v ovzduší boje, dobývání a soupeření?

ano — 5 b., ne — 0

3. Kterou z funkcí soudobých vedoucích osobnosti považuješ za nejdůležitější?

a) realizaci praktických cílů

b) probouzení úcty k lidské důstojnosti a práv spoluobčanů?

a — 5 b., b — 0

4. Naše jednání by se mělo řídit:

a) náboženskými přikázáními

b) ideami krásy

c) hmotnými ohledy

d) všeobecným dobrém

a — 0, b — 0, c — 0, d — 5 b.

5. Kdybys si měl vybrat přítele, vybral bys:

a) člověka praktického, pracovitého, důvtipného

b) člověka sentimentálního, odtrženého od skutečnosti

c) člověka s vedoucími a organizačními schopnostmi.

a — 0, b — 5 b., c — 0

.6 Máš ráz výzvy dost energie, když naraziš na potíže?

ano — 5 b., ne — 0

7. Mysliš, že můžeme být rádi, že žijeme v tak dynamické době?

ano — 5 b., ne — 0

8. Diváš se rád do ohně?

ano — 5 b., ne — 0

9. Narodil jsi se v jednom z těchto znamení zvěrokruhu: beran, býk, střelec?

ano — 5 b., ne — 0

10. Těžko se smířuješ s odmitnutím, i když víš, že tvou prosbu nelze splnit?

ano — 5 b., ne — 0

100. Jsi povídavý?

ano — 5 b., ne — 0

12. Vyznáváš zásadu, že každá cesta vede k cíli?

ano — 5 b., ne — 0

13. Máš rád činnost vyžadující pohotovou reakci?

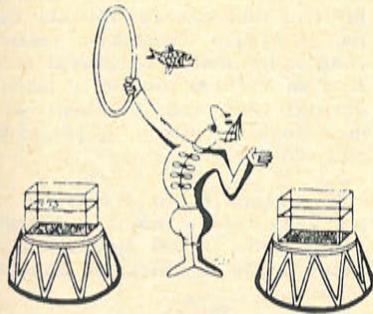
ano — 5 b., ne — 0

Získal jsi 65—45 bodů:

Máš radostnou, veselou povahu, snadno se sžíváš s ľudmi. Máš určite výdeovské rysy a rychle jednáš. Nesnášiš dobré závislost na jiných. Soudíš, že to, co v životě děláš, vyplývá z tvých vlastních plánů, protože doveš efektívne pracovať a vnutit jiným vlastní názory. Převyšuješ okoli rychlou reakci, rozhodováním, doveš na sebe vzít odpovědnost za různé otázky ve svém okolí. Jsi oblibený právě pro svou dynamickou povahu a neobyčejnou aktivitu.

40—0 bodů:

Bohužel. Tvoje energie není tvou nejsilnejší stránkou. Snadno se unavíš, nerad na sebe bereš odpovědnost. Vlastní názory neprojevujiš. Je v tobě příliš mnoho lhostejnosti k okolí. Těžko se rozbodujiš. Tvoje energie a schopnost činu brzdi tvoje fantazie a neodůvodně obavy. Zkus se otevřít!

Žena sa vyhŕáza mužovi:
— Ešte jedno slovo a som vđova!

* * *

Pani Novákoj sa narodil chlapček čiernej pleti. Manžel sa na novorodenca pozera začudované.

— Co tak zíza! — rozháňa manželka jeho údiv. — To je tvoja mánia zhasnáť svetlo!

* * *

— Ako sa ti dari v manželstve?
— pýta sa Jano Jura.
— Ani sa nepýtaj, pes už ušiel.

— Prosím si hračky pre dvojročné, dvanásťročné a osiemdesiatdvočaré diela.

— Čo to máte na čele?

— Časové znamenie.

— Azda materské, nie?

— Nie, časové, neprišiel som včas domov!

— Nikto predsa nemôže tvrdiť, že som behala za tebou!

— vyčíta manželka manželovi.

— To nie, avšak ani pasca nebehá za myšami...!

JMÉNO VĚŠTÍ

PETR. Je to zajímavý typ intelektuála. Nejcharakteristější rysy osob, které mají toto jméno, jsou ctižádostivost, inteligence, smysl pro syntézu, intuice,

fantazie, tvrdohlavost a věrnost.

Petr bez potíží končí školu, má velké a všeobecné zájmy a schopnosti. Nudi ho všechno, co je stálé, neměnitelné a trvalé. Rychle reaguje — může se zabývat několika věcmi najednou. Když dojde k názoru, že něco vyřešil s konečnou platností, přestává ho to zajímat.

Má schopnost přesvědčovat o vlastních názorech a jejich správnosti. Dovede plynne, sugestivně mluvit když odůvodňuje své názory. V životě si umí poradit. Rád píše, proto často bývá novinářem, ale může být i výborným obchodníkem, advokátem, vojákem, hercem nebo sportovcem.

Má živý charakter, ale i velké požadavky, je rád, když se o něj někdo stará. Rád by žil takovým způsobem, který mu odpovídá a dělá jen to, na co má chuť. Je ctižádostivý a týká se to nejen kariéry, ale i soukromí. V citovém životě nebývá vrtošivý. Petr je stálý, předvídatelný a v lásku má velké úspěchy — doveďte si vybrat. Žení se nejen z lásky, ale i z rozumu. Žije dlouho a je zdravý. I ve stáří bývá bystrý, rychle reaguje a má všeobecné zájmy do pozdního věku.

TADMIR

SNÁR

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa nevadí pozriť sa občas do snára. Veď je to iba zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda,

keď sa vám snívala:

Myš biela — dobrý sňatok; chytená — tvoje plány sú dobré; pištacia — chouť ťa okradnúť; v klepcí — triumf nad tvojimi nepriateľmi; veľa myší — hlad, tažké časy; Náhrobok — smútok;

Náhubok — tvoja veľavravnosť ti škodi;

Oheň — čaká ťa veľká radosť; s dymom — skazená radosť; zapálený — získaš lásku; hasnúci — nechaj padnúť svoj plán; jasne horiaci — neskolená radosť; vo vlastnej peci — radosť; preskakovanie ohňa — zbavíš sa tažkého bremena; s veľkým množstvom dymu — nešťastné nedorozumenie;

Opasok — spokojnosť; bohatý zdobený — blahobyt; nájdený — získaš dôveru; stratený — nemôžeš sa odhadlať k činu; Somár — rodilej, roztržky; kúpený — musíš sa uskromniť; jazdit na ňom — pomaly dôjdeš do cieľa; hikajúci — tvoja snaha je márna;

Otec — šťastie; hovoriaci — dbaj, aby si všetko riadne konal; umierajúci — nešťastie; zomrelý — zmeny v rodine;

Ovce na pastvine — zdravie a šťastie; strihané — bohatý zisk; zabíjané — chudoba; pasúce sa — majetok; biele — verní priatelia; čierne — pokryteckí priatelia.

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (red. nacz.), 26-04-55, 26-42-51

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO
CZECHÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS
31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3-4, tel. 22-12-92.

ODZNACZONY: Złotym Medalem ze Wstęgą Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TSKCIS.

REDAKCJA: Adam Chalupec (redaktor naczelny), Areta Fedak (opracowanie graficzne), Anna Krystofeková, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnicka (tłumacz), Alibeta Stojowska (tłumacz), Dominik Surma, Ján Spernoga (sekretarz redakcji).

WYDAWCZA: Wydawnictwo Współczesne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-490 Warszawa, ul. Wiejska 12, tel. 28-24-11.

SPOŁECZNE KOLEGIUM REDAKCYJNE: Augustin Andrašák, Zofia Bogaćkowá, Józef Congva, Ján Halač, František Harkabuz, Zofia Chalupková, Bronisław Knapčík, Eugen Kott, Eugen Mišinec, Lídia Msálová.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumeratę na kraj przyjmują Oddziały RSW „Prasa-Książka-Ruch”, oraz urzędy pocztowe i doręczyciele w terminach: do dnia 10 listopada na I kwartał, I półrocze oraz cały rok następny; do dnia 10 lutego na trzy kwartały, a do dnia 10 czerwca na II półrocze roku bieżącego.

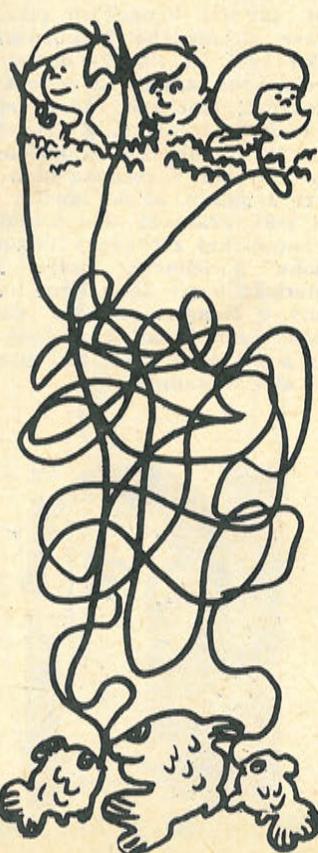
Cena prenumeraty: kwartalnie 150 zł, rocznie 600 zł. Instytucje i zakłady pracy opłacają prenumeratę w miejscowościach Oddziałach RSW „Prasa-Książka-Ruch” lub — w miejscowościach, gdzie Oddziałów nie ma — w urzędach pocztowych. Czytelnicy indywidualni opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych I (na wsi) u doręczycieli.

Prenumeratę za zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch” Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie Nr 1153-201045-139-11. Prenumerata z wysyłką za granicę jest droższa o 50% dla zleceniodawców indywidualnych i o 100% dla instytucji.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 269.

Nie zamówionych tekstów, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótów.

Numer oddany do składu 4.5.1988, podpisano do druku 22.6.1988.

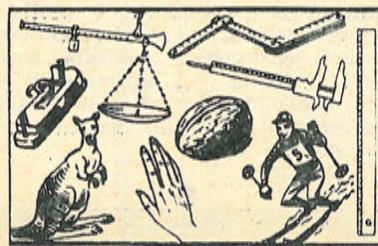
DOKÁŽEŠ TO?

VĚDA A VYNÁLEZY

Nejprve vyloučíte čtyři obrázky, které k sobě tematicky patří. Pak seřadíte zbylých pět podle abecedy a přečtete po řadě jejich třetí písmeno. Dostanete tak jméno českého mechanika (Josef, 1782–1835), který roku 1815 konal se svým parním vozem veřejnou produkci v pražské Stromovce.

RYBY

Ktorému z detí sa podarilo chytí najväčšiu rybu?
(Odpoveď na str. 29)

STÁVA SA ■ STALO SE...

MEZINÁRODNÍ KONGRES TROJČAT A ČTYŘČAT se konal ve švýcarském Savigninu. Přijela rovněž paterčata — děti manželů Winterbergerových z Brienzu ve Švýcarsku. Malé i dorůstající děti doprovázeli rodiče. Setkání se zúčastnili také vědci. Iniciátory toho neobvyklého sjezdu byli členové mezinárodního klubu ABC, založeného před několika lety. Jeho členy jsou rodiče trojčat, čtyřčat a paterčata a předsedkyně klubu je paní Helga Grutznerová z NSR, matka dnes již třiaadvacetiletých trojčat Arndta, Bengta a Christiana.

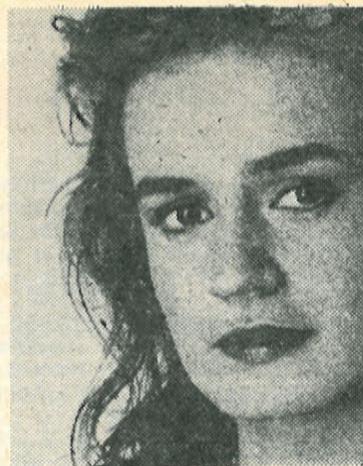
Cílem činnosti klubu ABC je výměna zkušeností mezi rodiči trojčat, čtyřčat a paterčat. Po jejich narození jsou obvykle šťastní, ale starostí s vychováním dětí jsou obrovské. Výměna zkušeností na kongresu se neomezila jen na rodiče; mnoho problémů mají i trojčata a čtyřčata. Život s několika vlastními „kopiemi“ nebývá vždycky snadný.

Problémy trojčat a čtyřčat jsou dnes zvlášt aktuální, protože díky hormonálnímu léčení se jich rodi stále více. Např. v roce 1966 se v NSR nenarodila žádná čtyřčata ani paterčata, zatímco v roce 1985 se narodilo 56 čtyřčat, 15 paterčat a dokonce jedna šesterčata. Na snímku: dospělá trojčata z klubu ABC.

HVĚZDA BUDOUCNOSTI? Krátká historie života Sandrine Bonnaireové připomíná filmový scénář. Narodila se jako jedno z jedenácti dětí v dělnické rodině na pařížském předměstí. Jednoho dne její starší sestra přečetla v novinách inzerát filmové společnosti, hledající mladé dívky do natáčeného filmu. Rozhodla se, že se přihlásí, a aby se cítila bezpečnější, vzala Sandrinu s sebou. Režisér Maurice Pialat, který hledal nové tváře do svého filmu, si nevšiml starší sestry, ale zaujala ho nenápadná patnáctiletá Sandrine. Již o rok později byl Sandrinin debut ve filmu *A nos amours odměněn nejvyšší francouzskou filmovou cenou, Césarem*. V sedmnácti letech získala druhého Césara, v osmnácti letech Zlatého Iva v Benátkách za nejlepší ženskou roli. Loni na festivalu v Cannes byla už hvězdou. Film *Pod sluncem satana*, v němž hrála s Gerardem Depardieu, dostal Zlaté palmy. Sandrininou roli byli nadšeni všichni.

„Necítím se hvězdou, nemám ráda rámus kolem své osoby,“ ří-

ká Sandrine, „dětství ve velké, chudé rodině mě naučilo skromnosti...“ Na snímku: Sandrine Bonnaireová.

AMERICKOU SPECIALITOU sú kazatelia, ktorí vystupujú nie len pred veriacimi, ale aj v televizii. Považujú sa za duševných vodcov národa, volajú po morálke, býlagujú prostítúciu, pornografiu, ako aj všetky pokrovkové názory. Jedným z najpopulárnejších televíznych kazateľov bol ešte prednedávno Jimmy Swaggart zo sekty Assemblies of God. Každú nedelu počúvalo Swaggarta asi 9 miliónov Američanov a každý týždeň na jeho konto prichádzalo skoro 500 000 dolárov. Jimmy Swaggart bol takým prisnym ochrancom morálky, že v minulom roku skritizoval svojho kolegu, televízneho kazateľa Jima Bakerra, ktorého prichytili pri klamaní svojej manželky. Tako kompromitovaný musel prerušiť veľmi ziskový kazateľskú činnosť. Ešte skôr Jimmy Swaggart demaskoval ako hrievnika iného kazateľa, Marvina Gormana. Následkom toho Gorman a jeho sekta zbankrotovali. Kazateľ sa cítil ukrivený, zažaloval Swaggarta a dožadoval sa... 90 miliónov dolárov odškodného. Skôr ako došlo k procesu, istý súkromný detektív, ktorého vynajal Gorman, našiel veľkého bojovníka za morálku Jimmyho Swaggarta... v istom moteli v New Orleanach, kde kazateľ trávil sladké chvíľky so známou prostitútkou. Detektív doadal snímky, ktoré boli nevyvratiteľným dôkazom proti Jimmu Swaggartovi. Kazateľ nemal iné východisko, ako sa priznal pred televíznymi kamery. Milióny Američanov videli, ako Swaggart horko pláče, keď vyznáva svoje hriechy. Zatiaľ nebude vystupovať v televízii s kázňami, ale svojej činnosti sa nevzdá. Na snímke: pláčúci kazateľ.

REKORD. Tento rekord sice nezapisali v Guinnesovej knihe rekordov, ale predsa len by tam mal byť. „Rekordérkou“ je paní Janina Kwiatkowska, ktorá ukončila 90 rokov a naďalej pracuje ako pisárka na stroji v redakcii varšavského večerníka Express Wieczorny. Presne pred 30 rokmi paní Janina prešla do dôchodku, ale nechcela sa rozlúčiť s Expressom, ani Express s ňou. Pracuje teda naďalej — samozrejme nie na plný úvazok. Nikdy nevynechala ani jeden pracovný deň, je tak presná, že možno podľa nej... regulovať hodinky. Tak teda — skutočný fénomen! Aj my zeláme paní Janine ešte veľa rokov zdravia a súl!

POSLEDNÝ CISÁR. Prednedávnom Americká akadémia filmového umenia udělila až 9 Oscarov filmu Posledný cisář, ktorý nakrútil taliansky režisér Bernardo Bertolucci. Bertolucci, ktorého oddávna fascinovala Čína, je prvým európskym režisérom, ktorý mohol realizovať svoj film za Veľkým múrom, v legendárnych palácoch, voľkedy nedostupných pre obyčajných smrteľníkov.

Realizácia filmu trvala tri a pol roka, hrá v ňom 60 hercov z povolania, 19 000 čínskych štatistov a 270 technických pracovníkov.

CUDZÍM PERÍM, lepšie povedané cudzími šatami, sa pýši londýnska manekýnska, ktorú vidieť na našej snímke. Pre fotografov si totiž obliekla blúzku, ktorú pred troma desaťročiami mala na sebe Marilyn Monroeová vo filme Bus St. Blúzku nedávno kúpil za astronomickú sumu na dražbu firmy Sotheby's istý „obetavý“ otec pre svoju 17-ročnú dcérku v nádeji, že jej dopomôže ku kariére v showbiznise. Treba však užiť, že mladá manekýnska je skutočne veľmi podobná slávnej Marilyn Monroeovej. Však?

OPUSTENÁ HVIEZDA. V obrovskom luxusnom apartmáne na 52. ulici v centre newyorského Manhattanu, býva samotná staršia pani. Na dverách jej bytu je tabuľka so všedným menom a priezviskom — Harriet Brownová. Ale táto Harriet Brownová nie je nikým iným, ako už 82-ročnou Gretou Garbovou. Svoj posledný film nakrútila „božská“ Greta — ako ju nazývali, keď bola najslávnejšia — v roku 1941. Mala vtedy iba 36 rokov a jej rozhodnutie odísť od filmu prekvapilo celý filmový svet. Greta, ktorá nikdy nebola vydáta, nemá žiadnu rodinu a iba niekoľkých priateľov. V poslednom čase za začalo hovoriť, že stará ex-hviezda zapísala celý svoj majetok (o.i. aj majetky v jej vlasti, vo Švédsku) 10-ročnej princezne Victórii, nasledníčke švédskeho trónu.

